

Nr 144

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående riktlinjer för utformningen av skolväsendets centrala ledning m. m.; given Stockholms slott den 29 mars 1963.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut

BERTIL

Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll

Skolväsendets centrala ledning föreslås omorganiserad enligt följande riktlinjer. Skolöverstyrelsens och överstyrelsens för yrkesutbildning nuvarande verksamhetsområden lägges under ett nytt ämbetsverk, kallat skolöverstyrelsen. Till verksamhetsområdet föres också viss yrkesutbildning, som f. n. sorterar under andra verk. I skolämbetsverkets styrelse ingår verkets generaldirektör och överdirektör jämte 9 företrädare för olika sidor av samhällslivet. Vikt lägges vid goda kontaktmöjligheter mellan verket och näringslivet såväl på styrelse- som kansliplanet. Integrationsprincipen utgör grund för organisation av kansliet, som indelas i fem avdelningar, nämligen en undervisningsavdelning för allmänna skolfrågor, en undervisningsavdelning för yrkesutbildningsfrågor, en avdelning för lärarutbildning och pedagogiskt utvecklingsarbete, en planeringsavdelning samt en administrativ avdelning. Det nya verkets uppgifter inriktas på planerings- och utvecklingsarbete och största möjliga decentralisering eftersträvas. På grundval av ett principbeslut av denna innebörd förutsattes ett fortsatt utredningsarbete bedrivs så, att nästa års riksdag kan besluta om verkets definitiva organisation, vilken beräknas träda i kraft under budgetåret 1964/65.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29 mars 1963.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, vissa frågor *angående riktlinjer för utformningen av skolväsendets centrala ledning m. m.* och anför därvid följande.

Vid min anmälan av avlöningsanslaget för skolöverstyrelsen i 1963 års statsverksproposition (bil. 10, p. 88) anförde jag, att bedömningen av behovet av personalförstärkningar inom skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning för närvarande i hög grad var beroende av den förestående prövningen av frågan om skolväsendets centrala ledning. Då denna fråga på grund av utvecklingen på skolväsendets område snarast möjligt borde lösas, uttalade jag som min avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att under våren 1963 förelägga riksdagen principproposition i ämnet. De organisatoriska förändringar, som kunde följa därav, vore avsedda att träda i kraft tidigast fr. o. m. budgetåret 1964/65. I 1963 års statsverksproposition har därför i vanlig ordning beräknats anslag för de båda överstyrelsernas verksamhet under budgetåret 1963/64.

I. Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 september 1955 tillkallades den 18 oktober 1955 sakkunniga för att verkställa en förutsättningslös utredning av frågan om den centrala ledningen av hela yrkesutbildningen och därmed sammanhängande spörsmål. De sakkunniga¹, vilka antog benämningen 1955 års sakkunniga för yrkesutbildningens centrala ledning och viss lärarutbildning, avlämnade i juli 1962 betänkandet »Skolväsendets centrala ledning» (SOU 1962: 28).

Över betänkandet har *utlåtanden* avgivits av skolöverstyrelsen, som hört samtliga länskolnämnder, överstyrelsen för yrkesutbildning, socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, statistiska centralbyrån, statskontoret, riksrevisionsverket, lantbruksstyrelsen, som överlämnat yttranden från skogs- och lantbruksakademien, lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, vissa hushållnings-sällskap, lantbruksskolor, lantmannaskolor och lantbrukshållsskolor samt vissa organisationer på lantbrukets område, fiskeristyrelsen, skogsstyrelsen, som överlämnat yttranden från skogsvårdsstyrelserna samt vissa organisationer på skogsbrukets område, domänstyrelsen, medicinalstyrelsen, som överlämnat yttranden från statens sjuksköterskeskola och barnmorskeläroanstalten i Göteborg samt barnmorskeläroanstalten i Stockholm, kommerskollegium, som överlämnat yttranden från handelskamrarna, sjöfartsstyrelsen, som överlämnat yttranden från direktionerna för sjöbefällsskolorna, byggnadsstyrelsen, överståthållarämbetet, som överlämnat yttrande från Stockholms stad, 23 länsstyrelser, statens hantverksinstitut, styrelsen för statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor, styrelsen för centralskolan för specialutbildning av barnsjuksköterskor, statens läroboksnämnd, gymnasieutredningen, skoladministrativa utredningen, styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, styrelsen för statens skogsmästareskola, 1962 års utredning angående sjuksköterskeutbildningen samt styrelsen för statens brandskola.

Vidare har *yttranden* över betänkandet avgivits av flertalet landstingskommuners förvaltningsutskott, Svenska landstingsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Svenska stadsförbundet, Svenska arbetsgivareföreningen, Handelns arbetsgivareorganisation, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Statstjänstemännens riksförbund (SR), Sveriges industriförbund, Sve-

---

¹ Ledamoten av riksdagens första kammare kommunaldirektören Emil E. Näsström, ordförande, undervisningsrådet Börje Beskow, ledamoten av riksdagens första kammare, lantbrukaren Carl E. Eskilsson, yrkesskoldirektören Einar E. Forssell, ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren J. Harald Skoglösa, byrådirektören Margit S. C. Vinge samt överdirektören Birger Öhman.

riges hantverks- och industriorganisation, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund, Kooperativa förbundet, Sveriges redareförening, Sveriges lantbruksförbund, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, Svenska yrkesskolföreningen, Målsmännens riksförbund, Svenska brandbefälens riksförbund samt Riksförbundet landsbygdens folk.

Skrifter i hithörande frågor har vidare inkommit från C. B. Bernung m. fl. rektorer vid sjöbefälsskolorna, Föreningen Skogsarbeten, Sveriges läkarförbund, styrelsen för statens sjuksköterskeskola i Stockholm, styrelsen för statens sjuksköterskeskola i Norrköping, Svenska barnmorskeförbundet och Svenska yrkesskolföreningen.

II. Utgångspunkterna för utredningsarbetet

Nuvarande central ledning av yrkesskolväsendet

Den centrala ledningen av yrkesutbildningen i vårt land har *organiserats efter två olika principer*. Enligt den ena utövas den centrala ledningen av yrkesutbildningen inom ett visst yrkesutbildningsområde av det centrala ämbetsverk, som handlägger övriga frågor rörande den näring eller den yrkesgren, för vilken utbildningen är avsedd. Enligt den andra principen har yrkesutbildningsfrågor brutits loss från vederbörande fackämbetsverk och ställts under ledning av ämbetsverk, vars huvudsakliga uppgift är att utöva central ledning av undervisning och utbildning.

Den sistnämnda principen började tillämpas först under innevarande århundrade. År 1918 utökades den dåvarande folkskolöverstyrelsen med en särskild yrkesskolavdelning och samtidigt ändrades namnet på ämbetsverket till skolöverstyrelsen. Under skolöverstyrelsens ledning ställdes då lärlings- och yrkesskolorna inom industri-hantverk, handel och husligt arbete. År 1943 fattade riksdagen beslut om utbrytning av yrkesskolavdelningen ur skolöverstyrelsen och dess ombildning till ett fristående ämbetsverk, överstyrelsen för yrkesutbildning. Detta ämbetsverk blev centralmyndighet för all kommunal och enskild statsunderstödd yrkesutbildning för industri-hantverk, handel och husligt arbete, inklusive tekniska läroverk och handelsgymnasier. Under ledning av ämbetsverket ställdes även vissa särskilda yrkesutbildningsanstalter inom de nämnda yrkesområdena. Yrkesutbildningen inom övriga områden kvarstod under ledning av vederbörande fackämbetsverk. Denna principiella fördelning av den centrala ledningen av yrkesutbildningen är alltså gällande.

Genom tillämpningen av de båda nämnda principerna har den centrala ledningen av yrkesutbildningen kommit att bli synnerligen splittrad. Den är uppdelad på ett flertal olika centrala ämbetsverk, lydande under skilda departement.

Överstyrelsen för yrkesutbildning

Under överinseende av överstyrelsen för yrkesutbildning står följande yrkesutbildningsanstalter:

- tekniska gymnasier och tekniska specialkurser,
- handelsgymnasier,
- konstfackskolan,
- centrala verkstadsskolor,

kommunala och enskilda statsunderstödda yrkesskolor avseende industri, hantverk, handel och husligt arbete, sjömansskolor,

särskilda anstalter för yrkesundervisning: bergsskolan i Filipstad, textilinstitutet i Borås, Lennings textiltkniska institut i Norrköping och grafiska institutet,

anstalter för utbildning av lärare vid yrkesundervisning samt

övriga anstalter för yrkesundervisning, som enligt beslut av Kungl. Maj:t står under överstyrelsens överinseende.

Dessutom skall överstyrelsen inspektera yrkesutbildningen vid vissa specialskolor, som står under överinseende av andra ämbetsverk, nämligen vanföreanstalternas yrkesskolor, ungdomsvårdsskolor samt ungdomsfängelser och utbildning av elever vid vissa barnvårdsanstalter.

Överstyrelsen skall utöva inspektion samt fastställa undervisningsplaner och reglementen, i den mån dessa senare förekommer, samt pröva och avgöra besvär över underlydande organs beslut, som anförts hos överstyrelsen. Vissa uppgifter och befogenheter är vidare gemensamma ifråga om två eller flera skoltyper. Sålunda skall överstyrelsen enligt instruktionen beträffande centrala verkstads- skolor och kommunala yrkesskolor genom personlig förbindelse med skolstyrelser, myndigheter och organisationer söka förvärva förtrogenhet med önsknings- och behov ifråga om skolorna. I analogi med denna bestämmelse föreskrives ifråga om den yrkesutbildning, som bedrivs inom näringslivet, att överstyrelsen skall genom överläggningar med arbetsgivare- och arbetstagarorganisationer, andra näringslivets organisationer samt enskilda företag medverka till en utveckling under ändamålsenliga former av näringslivets egna åtgärder för yrkes- utbildning.

Ifråga om yrkesutbildningen i Stockholms stad har verket att fullgöra de uppgifter, som åvilar länskolnämnd.

Överstyrelsen för yrkesutbildning är en representantförsamling och sammansatt av: som ordförande och chef en överdirektör samt som ledamöter byråcheferna i överstyrelsen, en av Kungl. Maj:t för tre år i sänder utsedd representant för vardera skolöverstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen samt sju av Kungl. Maj:t likaledes för tre år i sänder förordnade representanter för näringsliv och arbetsmarknad. Av dessa sistnämnda förordnas en efter förslag av Svenska arbetsgivareföreningen, en efter förslag av Sveriges hantverks- och industriorganisation, en efter förslag av handelskamrarnas nämnd, en efter förslag av Tjänstemännens centralorganisation, två efter förslag av Landsorganisationen i Sverige, samt en, vilken bör vara kvinna med erfarenhet från husligt arbete, efter förslag av representativa kvinnoorganisationer.

Överstyrelsen är organiserad på fem byråer, vilka betecknas som respektive första, andra, tredje, fjärde och femte byrån, och en fristående sektion. Dessutom har genom beslut av överstyrelsen själv genom ändring av dess arbetsordning inrättats dels överdirektörens avdelning, dels fyra sektioner. Dessa sektioner är sektionen för arbetsmarknadsärenden och statistik samt sektionen för

centralupphandling, vilka båda formellt lyder under första byrån, vidare sektionen för verkstadsskolor, vilken formellt lyder under andra byrån, samt sektionen för utbildning inom vissa vårdyrken, vilken formellt lyder under fjärde byrån.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen är den centrala statsmyndigheten inom det allmänna skolor och folkbildningsväsendet. Enligt instruktionen åligger det skolöverstyrelsen att för det allmänna skolväsendets del tillse, att skolor och övriga anstalter är ändamålsenligt ordnade samt främja verksamheten genom råd och anvisningar,

då så påkallas, utarbeta normalreglementen och normalundervisningsplaner eller anvisningar för undervisningen samt handlägga ärenden om organisationsplaner, reglementen och undervisningsplaner,

anställa och övervaka föreskrivna examina,

taga föreskriven befattning med frågor om läroböcker och undervisningsmateriel, skolradio och skolfilm samt i övrigt verka för att för undervisningen behövlig litteratur och lämplig undervisningsmateriel finns att tillgå,

sammanhålla, stödja och leda inspektörers och konsulenters verksamhet samt i mån av behov och tillgängliga medel sammankalla dem ävensom skolledare och andra därav berörda befattningshavare till överläggningar,

leda försök med nya organisations- och arbetsformer, som anordnas enligt beslut av Kungl. Maj:t, samt igångsätta, föreslå eller eljest främja erforderlig försöksverksamhet i övrigt,

främja ungdomens fostran,

övervaka och leda skolhygieniskt arbete och skolhälsovård,

ha tillsyn över skolmåltidsverksamheten,

taga föreskriven befattning med frågor om behovet av lärare, behörighet för läraranställning, tillsättande och förordnande av befattningshavare samt dessas anställnings- och tjänstgöringsförhållanden,

genom samarbete med kommunala myndigheter och besök av överstyrelsens befattningshavare i kommunerna göra sig förtrogen med förhållandena i dessa och med deras behov av läroanstalter samt därvid söka ernå bästa möjliga organisation av skolväsendet samt

ifråga om byggnader och därtill hörande anordningar samt lokaler och inredning lämna myndigheter och skolstyrelser upplysningar, råd och anvisningar samt i övrigt taga föreskriven befattning med hithörande frågor.

Skolöverstyrelsen skall för varje budgetår avge framställning till Kungl. Maj:t om anslag till det under styrelsen lydande skolväsendet samt handlägga statsbidragsfrågor i enlighet med givna föreskrifter.

Ifråga om det allmänna skolväsendet i Stockholms stad har skolöverstyrelsen att fullgöra de uppgifter, som åvilar länskolnämnd.

I den mån yrkesutbildning förekommer inom det allmänna skolväsendet står denna under överinseende av skolöverstyrelsen. Sådan yrkesutbildning är hu-

vudsakligen av förberedande natur. Den förekommer inom folkskolan i form av yrkeskunskap i anslutning till olika näringsgrenar, inom yrkesbestämda fortsättningsskolor, inom grundskolans högstadium inom praktiska (kommunala) realskolor och inbyggda praktiska linjer i statliga realskolor samt inom kommunala flickskolor. Även inom folkhögskolan förekommer i viss begränsad omfattning yrkesutbildning eller förberedelse för dylik.

Under tillsyn av skolöverstyrelsen står vidare särskolor, blindskolor, dövskolor samt statens skol- och yrkeshem för psykiskt efterblivna. Skol- och yrkeshemmen vid epileptikeranstalterna står i pedagogiskt hänseende under tillsyn av skolöverstyrelsen.

Till yrkesutbildning under skolöverstyrelsens tillsyn kan också räknas viss fortbildning av lärare för den förberedande yrkesutbildningen inom det allmänna skolväsendet. Lärarutbildningskurserna för läroverksingenjörer samt utbildningen av yrkeslärare och handelslärare står under gemensam ledning av skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning. Under ledning av skolöverstyrelsen står utbildningen av lärare inom det husliga området samt utbildningen av slöjdlärare, de merkantila vidareutbildningskurserna för folkskollärare, utbildningen av särskollärare m. fl. kategorier.

Fr. o. m. budgetåret 1962/63 har också förskollärarytbildningen ställts under skolöverstyrelsens tillsyn.

Skolöverstyrelsen bör enligt föreskrift i instruktionen samråda med överstyrelsen för yrkesutbildning i ärenden, som berör båda ämbetsverkens förvaltningsområden, och även i övrigt, när anledning därtill föreligger. Motsvarande gäller ifråga om andra centrala ämbetsverk, som har tillsyn över läroanstalter.

På grund av skolöverstyrelsens organisationsform blir handläggningen av ärenden rörande yrkesutbildningen fördelad på olika avdelningar och rotlar. Pedagogiska ärenden handlägges på undervisningsavdelningen, organisatoriska ärenden på organisationsavdelningen och administrativa ärenden på den administrativa avdelningen. På den nyinrättade lärarutbildnings- och försöksavdelningen handlägges frågor rörande de husliga seminarierna och förskoleseminarierna. Folkhögskoleärenden behandlas inom den fristående folkbildningsroteln. Sektionen för hemkunskap och hushållsgöromål organiserar kurserna för utbildning av personal för skolmältidsverksamheten. Yrkesutbildningen vid specialskolorna för sjuka och handikappade barn och ungdomar ledes av den fristående skolsociala roteln. Frågor rörande skolhygien och skolhälsovård slutligen handlägges inom den fristående skolhygienroteln, vilken också biträder överstyrelsen för yrkesutbildning med dylika frågor inom yrkesskolväsendet.

Lantbruksstyrelsen

Under överinseende av lantbruksstyrelsen står Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, lantbruksskolor, lantmannaskolor, lanthushållsskolor, jordbrukets yrkesskolor, mejeriskolor, trädgårdsskolor och fruktodlingsskolan

samt därjämte all statsunderstödd kursverksamhet för yrkesutbildning på jordbrukets område, såväl permanenta kurser som mera tillfälliga dylika, undervisnings- och upplysningsverksamheten på biodlingens och kaninavelns områden, ungdomsverksamheten inom jordbruket samt jordbrukets upplysningsnämnd. Vidare åligger det lantbruksstyrelsen att inspektera undervisningen i lantbruk vid de ungdomsvårdsskolor, som är försedda med egna jordbruk, samt även, om begäran därom framställes av fångvårdsstyrelsen, av motsvarande undervisning vid fångvårdens ungdomsanstalter.

Ärenden rörande yrkesutbildningen inom jordbruket handlägges av en undervisningsbyrå under styrelsens lantbruksavdelning. Byråns verksamhet ägnas helt åt undervisningsärendena. Vissa ärenden av kameral natur rörande yrkesutbildningen handlägges av styrelsens kameralbyrå.

Efter utredning av 1955 års lantbruksundervisningskommitté förelades 1962 års riksdag förslag om lantbruksundervisningens organisation i *propositionen 1962: 103*. I anslutning till denna har bl. a. beslutats (JoU 1962: 20; Rskr 307), att de nuvarande lantbruks-, lantmänna- och jordbruksskolorna skall ombildas till en enhetlig skoltyp, benämnd lantbruksskola. Den gemensamma benämningen på lantbruksskolor, lanthushållsskolor och trädgårdsskolor skall bli lantbrukets yrkesskolor. Omläggningen av undervisningens organisation sker den 1 juli 1963.

Enligt detta beslut skall inom varje län inrättas en styrelse för samtliga lantbrukets yrkesskolor inom vilken huvudmännen skall vara representerade i förhållande till det antal skolor de äger.

I fråga om lantbruksundervisningens centrala ledning ansåg lantbruksundervisningskommittén, att övervägande skäl talade för att den nuvarande organisationen med lantbruksstyrelsen som central tillsynsmyndighet för lantbruksundervisningen borde bibehållas. Kommitténs ställningstagande i denna fråga biträdades av flertalet av remissinstanserna. Endast i ett fåtal remissyttranden förordades överstyrelsen för yrkesutbildning som central tillsynsmyndighet för lantbrukets yrkesskolor.

För egen del föreslog chefen för jordbruksdepartementet, att frågan om lantbruksundervisningens centrala ledning inte borde lösas definitivt i anslutning till propositionen på grund av den särskilda utredningen rörande yrkesutbildningens centrala ledning. Med hänsyn till de av omorganisationen betingade ökade arbetsuppgifterna för lantbruksstyrelsens undervisningsbyrå förordades vissa personalförstärkningar för denna. Departementschefens uttalanden föranledde ingen erinran från riksdagens sida.

Skogsstyrelsen

Skogsvårdsstyrelser och skogssällskapet samt i vissa fall även andra må i den ordning som stadgas i kungörelsen 1954: 427 med statsbidrag anordna kurser för meddelande av undervisning i skogsbruk. Kursverksamheten skall stå under till-

syn av skogsstyrelsen, som i sin egenskap av tillsynsmyndighet har att verka för att kurser kommer till stånd samt att meddela anvisningar för verksamheten. I mån av behov skall samverkan äga rum med företag och organisationer på skogsbrukets område vid anordnande av skogsbrukskurser.

Ett flertal olika typer av skogsbrukskurser anordnas för närvarande. I de flesta län är dessa kurser förlagda till särskilda s. k. skogsbruksskolor, som inrättats av skogsvårdsstyrelserna.

Ärenden angående skoglig utbildning och undervisning handläggas inom skogsstyrelsens första skogsbyrå. För ändamålet har inom denna byrå organiserats en särskild undervisningssektion, som arbetar relativt självständigt.

I *propositionen 1962: 115* framlades vissa förslag rörande ledningen av yrkesutbildningen på skogsbrukets område. Förslagen biträdades av riksdagen (JoU 1962: 16; Rskr 253). Beslutet innebär, att skogsstyrelsens tillsynsuppgifter som centralmyndighet för yrkesundervisningen på skogsbrukets område skall utvidgas, vilket medför, att domänstyrelsen befrias från huvudmannaskapet för statens skogsskolor. Huvudmannaskapet för dessa skolor liksom för de under domänstyrelsen hörande kompletteringskurserna för inträde i skogsskola överflyttas till skogsstyrelsen den 1 oktober 1963, då läsåret 1962/63 utgår. Statens skogsmästarskola, som hittills inte varit knuten till något centralt ämbetsverk, ställs enligt beslutet under skogsstyrelsens överinseende från den 1 juli 1963.

Fiskeristyrelsen

Under tillsyn av fiskeristyrelsen står utbildningen av fiskeritjänstemän samt undervisningskurserna för fiskare.

Ärenden rörande yrkesutbildning av fiskare beredes inom fiskeristyrelsens byrå för saltvattensfisket och ärenden rörande utbildning av fiskeritjänstemän inom byrån för sötvattensfisket. Styrelsens arbete med tillsynsuppgifterna är av relativt ringa omfattning.

Sjöfartsstyrelsen

Sjöfartsstyrelsen är inom ramen för föreskrifterna i stadgan för sjöbefälsskolorna och anslagna medel beslutande myndighet rörande sjöbefälsutbildning. Det åligger sjöfartsstyrelsen att varje år till Kungl. Maj:t avge förslag angående anslag till sjöbefälsskolornas verksamhet. Inom ramen för fastställda medel bestämmer styrelsen antalet klasser vid varje skola och beslutar enligt fastställd stat om användning av de för skolornas verksamhet tillgängliga medlen.

Ärenden rörande sjöbefälsutbildningen handlägges inom sjöfartsstyrelsens juridiskt-sociala byrå av en särskild skolavdelning(sektion). Avdelningen är inte enbart sysselsatt med sådana ärenden utan handlägger också ärenden rörande tillämpningen av förordningen angående befäl å svenska handelsfartyg.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen är centralmyndighet endast för den yrkesutbildning, som bedrivs vid ungdomsvårdsskolorna. På grund av stadganden i andra författningar utövar styrelsen också i större eller mindre omfattning tillsyn över annan yrkesutbildning på socialvårdens område. Under tillsyn av densamma står sociala barnvårdsseminariet, utbildning av åldersdomshemsföreståndare samt prov- och kompletteringskurserna för hemvårdarinnor. Dessutom har socialstyrelsen vissa befogenheter rörande barnsköterskeutbildningen, vilken i övrigt står under ledning av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Ärenden rörande yrkesutbildning handlägges inom tre av socialstyrelsens byråer. Barnvårdsbyrån har om hand ärenden rörande sociala barnvårdsseminariet och barnsköterskeutbildningen, skolbyrån ärenden rörande yrkesutbildningen inom ungdomsvårdsskolorna och socialvårdsbyrån ärendena rörande åldersdomshemsföreståndareutbildningen samt prov- och kompletteringskurserna.

Medicinalstyrelsen

Medicinalstyrelsen utövar tillsyn över utbildningen av sjuksköterskor och barnmorskor samt annan personal på sjukvårdens och hälsovårdens område i den mån tillsynen icke tillkommer annan myndighet.

Ifråga om sjuksköterskeutbildningen har medicinalstyrelsen tillsyn över hela utbildningsverksamheten, alltså den allmänna utbildningen vid statens eller av staten godkända sjuksköterskeskolor, specialutbildningen av vissa sköterskegrupper, den högre sjuksköterskeutbildningen samt fortbildnings- och specialkurser av skilda slag. Ett undantag utgör i viss mån utbildningen vid statens distriktssköterskeskola, som är förlagd till statens institut för folkhälsan och står under tillsyn av styrelsen för sistnämnda institut. Tillsynen sker emellertid i samråd med medicinalstyrelsen. Även barnmorskeutbildningen står helt under ledning av medicinalstyrelsen.

Utbildningen av mentalsjukvårdspersonal står i sin helhet under medicinalstyrelsens ledning, men ifråga om tandsköterske- och tandteknikerutbildningen har styrelsen överinseende endast över skolorna i Göteborg samt Eastmaninstitutets tandsköterskeskola i Stockholm. Övriga skolor, i Stockholm, Malmö och Umeå, är anknutna till tandläkarhögskolorna i respektive städer och står under samma ledning som dessa. Medicinalstyrelsen är emellertid tillsynsmyndighet för den praktikanttjänstgöring, som ingår i tandsköterske- och tandteknikerskolorna, även när det gäller de sistnämnda skolorna.

Ärenden rörande utbildningen av sjukvårdspersonal är inte inom medicinalstyrelsen förlagda till en byrå utan fördelas på fyra byråer, nämligen sjukhusbyrån, mentalsjukvårdsbyrån, medicinalbyrån och tandvårdsbyrån. Inom sjukhusbyrån handläggs ärendena rörande sjuksköterskeutbildningen. En särskild sjuksköterskeavdelning har organiserats inom byrån. Ärenden rörande utbild-

ningen av mentalsjukvårdspersonal handlägges inom mentalsjukvårdsbyrån och ärenden rörande tandtekniker- och tandsköterskeutbildningen inom tandvårdsbyrån. På medicinalbyrån handlägges ärenden rörande barnmorskeutbildningen.

Övriga ämbetsverk

Utöver tidigare angivna centrala ämbetsverk utövar några verk i mindre omfattning central ledning av yrkesutbildning, som icke är av för verket intern karaktär. *Arbetsmarknadsstyrelsen* organiserar i egen regi kurser för utbildning av hemsamariter. I sin egenskap av centralorgan för arbetsmarknadsärenden upprätthåller verket ett nära samarbete med de centrala ämbetsverk, som utövar tillsyn av yrkesutbildning, framför allt med skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning. Dessa tre verk har sinsemellan organiserat en samarbetsdelegation. Arbetsmarknadsstyrelsen är vidare centralmyndighet för yrkesvägledningsverksamheten och arbetsvårdsverksamheten.

Universitetskanslersämbetet får anses utöva central ledning av de tandtekniker- och tandsköterskeskolor, som är anknutna till rikets tandläkarhögskolor. *Fångvårdsstyrelsen* kan också med viss rätt räknas till här ifrågavarande kategori av ämbetsverk, eftersom vid ungdomsfängelseanstalterna utbildning meddelas för ett flertal yrken.

Vidare må påpekas, att vissa yrkesutbildningsanstalter icke har ställts under ledning av något centralt ämbetsverk utan att vederbörande anstaltsstyrelse ensam utövar ledningen. Detta är fallet med statens hantverksinstitut, statens brandskola och statens polisskola.

Tidigare diskussion

År 1918 fattade riksdagen efter förslag av Kungl. Maj:t beslut om inrättande av s. k. praktiska ungdomsskolor, lärlings- och yrkesskolor, yrkesbestämda fortsättningsskolor m. fl. I Kungl. Maj:ts proposition rörande denna fråga föreslogs, att för den centrala ledningen av lärlings- och yrkesskolorna inom industri, hantverk, handel och husligt arbete skulle inrättas en särskild yrkesöverstyrelse.

Riksdagens beslut innebar dock att problemet om den centrala ledningen av yrkesutbildningen för industri, hantverk, handel och husligt arbete löstes på så sätt, att folkskolöverstyrelsen utökades med en nyinrättad yrkesskolavdelning, varvid namnet ändrades till skolöverstyrelsen. Genom beslut vid 1919 års riksdag sammanslogs överstyrelsen med läroverksöverstyrelsen. Namnet skolöverstyrelsen bibehölls för de sammanslagna överstyrelserna.

Under 1930-talet ställdes frågan om organisationen av den centrala ledningen av yrkesutbildningen åter under debatt. Från olika håll framfördes krav på förstärkning av den centrala ledningen av yrkesutbildningen med särskild sak-

kunskap om arbetsmarknadens förhållanden. Två sakkunnigkommittéer — sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation och verkstadsskoleutredningen — framlade under detta årtionde förslag rörande organisationen av den centrala ledningen av yrkesutbildningen.

De sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation framhöll bl. a. att yrkesutbildningens anpassning efter arbetsmarknadens krav bättre skulle kunna bedömas av en fristående central ledning, men ifrågasatte om inte dessa synpunkter kunde lika bra tillgodoses inom den rådande organisationen för skolväsendets centrala ledning. Man borde inte förbise det inre samband, som rådde mellan skolöverstyrelsens samtliga avdelningar. De olika skolformerna och de olika utbildningslinjerna utgjorde inte avgränsade områden utan grep in i varandra, framhöll de sakkunniga. Tillräckligt bärkraftiga skäl för att bryta ut yrkesskolavdelningen och organisera densamma som ett fristående ämbetsverk kunde de sakkunniga således inte finna.

I syfte att få till stånd en planmässig samverkan mellan skolöverstyrelsen och näringslivet föreslog de sakkunniga inrättande av en till detta ämbetsverk knuten rådgivande yrkesskolnämnd, som skulle arbeta på tre sektioner, en för industri-hantverk, en för handel och en för husligt arbete.

Verkstadsskoleutredningen, tillsatt för att utreda vissa frågor rörande verkstadsskolorna för arbetslös ungdom, ansåg icke förslaget från de sakkunniga rörande skolöverstyrelsens organisation ifråga om den centrala ledningen av yrkesutbildningen godtagbart. I ett betänkande, avlämnat i slutet av år 1938, föreslog utredningen, att yrkesskolavdelningen inom skolöverstyrelsen skulle brytas loss och organiseras som ett fristående verk i nära kontakt med näringsliv och arbetsmarknad.

Sammanfattningsvis uttalade utredningen, att då de oavvisliga kraven på en organiserad effektiv samverkan mellan den centrala ledningen av yrkesundervisningen samt näringsliv och arbetsmarknad inte syntes kunna tillgodoses inom ramen för skolöverstyrelsen, borde ett fristående centralorgan för yrkesundervisningen skapas. I enlighet härmed framlade utredningen förslag till organisation av ett sådant centralorgan, förslagsvis kallat överstyrelsen för yrkesutbildning.

I *propositionen 1943:232* angående inrättande av en särskild överstyrelse för yrkesutbildning redovisades utförligt skälen för och emot de två alternativa principlösningar av frågan om yrkesutbildningens centrala ledning, som var tänkbara, nämligen dels ett bibehållande av yrkesskolavdelningen inom skolöverstyrelsen och dels dess utbrytande ur denna och ombildning till ett fristående ämbetsverk.

Departementschefen förordade inrättande av en särskild överstyrelse för yrkesutbildningen men han menade, att verkstadsskoleutredningen inte tillräckligt hade beaktat vikten av ett fast organiserat samarbete mellan de allmänbildande skolorna och yrkesutbildningsanstalterna. Samhörigheten mellan dessa båda grenar av skolväsendet måste beaktas, även om en särskild yrkesöver-

styrelse inrättas. Ett organiserat intimt samarbete mellan de båda överstyrelserna måste därför ordnas.

Propositionen tillstyrktes beträffande huvudfrågan av statsutskottet och bifölls av kamrarna. Enighet rådde om att ett fristående ämbetsverk för den centrala ledningen av yrkesutbildningen borde inrättas. Beträffande överstyrelsens kansliorganisation godkände statsmakterna den föreslagna uppdelningen på tre byråer. Antalet byråer har senare ökats till fem. År 1947 inrättades en byrå för ledningen av yrkesutbildning för husligt arbete och år 1949 en byrå för ledningen av utbildningen av lärare för yrkesundervisningen. Vidare må nämnas, att år 1944 organiserades en fristående sektion inom överstyrelsen för handläggning av ärenden rörande beredskaps- och omskolningskurser.

1946 års skolkommision framförde i sitt betänkande endast vissa allmänna synpunkter på skolöverstyrelsens ställning i framtidens skola.

I anslutning till propositionen nr 133 till *1950 års riksdag* med förslag till vissa riktlinjer för enhetsskolans organisation, väcktes en motion (I: 425), vari begärdes utredning angående en sammanslagning av skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning till en enhetlig central skolmyndighet, under vars ledning den yrkesundervisning, som lydde under lantbruksstyrelsen, kommerskollegium och domänstyrelsen kunde överföras.

Motionen avstyrktes av det särskilda utskott, som behandlade propositionen, med hänvisning till att överstyrelsen för yrkesutbildning så sent som 1943 brutits ut ur skolöverstyrelsen.

Vid *1952 års riksdag* väcktes likalydande motioner (I: 202 och II: 243), vari begärdes, att riksdagen hos *Kungl. Maj:t* skulle hemställa om en allmän översyn av yrkesutbildningens centrala ledning och att därvid skulle undersökas, i vad mån en samordning kunde ske.

Motionerna tillstyrktes av statsutskottet, som ansåg det angeläget, att i möjligaste mån få en samordning till stånd av de frågor, som berörde yrkesutbildningen. Dess förslag bifölls av kamrarna utan debatt.

1952 års yrkesutbildningssakkunniga, som hade till uppgift att företa en allmän översyn av yrkesutbildningen, diskuterade i sitt betänkande rörande yrkesutbildningen (SOU 1954: 11) ganska ingående frågorna om lokal, regional och central ledning av denna.

De sakkunniga påpekade, att splittringen i den centrala ledningen av yrkesutbildningen gav upphov till många olägenheter och föreslog, att en utredning skulle göras angående möjligheterna att under överstyrelsen för yrkesutbildning lägga lantbruksstyrelsens undervisningsbyrå samt tillsynen över den skogliga utbildningen, sjöbefälsutbildningen, fiskeriutbildningen och all huslig utbildning, som inte sorterade under yrkesöverstyrelsen eller ingick i de allmänbildande skolornas undervisning.

Flertalet av de remissinstanser, som berörde 1952 års yrkesutbildningssakkunnigas uttalanden om den centrala ledningen av yrkesutbildningen, ansåg att

tillsynen över yrkesutbildningens olika grenar borde sammanföras under ett ämbetsverk. Vissa instanser förordade att överstyrelsen för yrkesutbildning erhöll den centrala ledningen av flertalet yrkesutbildningsområden, medan andra ansåg, att en sammanslagning av skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning vore att föredra.

De sakkunnigas direktiv

I propositionen 1955: 139 med anledning av 1952 års yrkesutbildningssakkunnigas förslag tog chefen för ecklesiastikdepartementet upp frågorna om yrkesutbildningens ledning. I fråga om den lokala och den regionala ledningen hänvisade han till pågående utredningar men i fråga om den centrala ledningen var tiden enligt hans mening inne att företa en förutsättningslös utredning.

Vid detta tillfälle gjorde departementschefen i övrigt bl. a. följande uttalande, vilket senare lades till grund för direktiven för 1955 års sakkunniga för yrkesutbildningens centrala ledning och viss lärarutbildning.

Vid utredningen bör undersökas fördelar och nackdelar med en koncentration till ett ämbetsverk av den centrala ledningen av alla yrkesutbildningens olika grenar. Befinnes fördelarna härav överväga, bör den lämpligaste organisationen av detta ämbetsverk och dess nödvändiga personalbehov utredas. Befinnes den centrala ledningen alltfört böra vara uppdelad på flera ämbetsverk, bör undersökas, hur denna uppdelning lämpligast bör göras. Även vid detta alternativ, kan nämligen en viss koncentration vara lämplig. Vilketdera alternativet, som än befinnes ha de största fördelarna, blir dock en viktig fråga för utredningen att beakta, hur samarbetet mellan å ena sidan tillsynsmyndigheten eller tillsynsmyndigheterna för yrkesutbildningen och å den andra de berörda fackämbetsverken och skolöverstyrelsen skall ordnas. Jag ämnar med det snaraste anhålla om Kungl. Maj:ts tillstånd att tillkalla särskilda sakkunniga för att verkställa denna utredning. Skulle — såsom i annat sammanhang ifrågasatts — en särskild sakkunnigutredning igångsättas rörande vissa yrkesutbildningsproblem på jordbrukets område, förutsätter jag, att ett erforderligt samarbete och samråd skall ske mellan de båda utredningarna på de områden, som kan vara gemensamma.

I sitt betänkande angående skolväsendets centrala ledning framhåller de sakkunniga i anslutning till direktiven följande.

Utredningsuppdraget avser den centrala ledningen av *yrkesutbildningen*. Motsvarande ledning av *det allmänna skolväsendet* beröres icke direkt av detta. Emellertid har de sakkunniga genom de meddelade direktiven ålagts att söka finna lämpliga former för samarbetet mellan å ena sidan tillsynsmyndigheten eller tillsynsmyndigheterna för yrkesutbildningen och skolöverstyrelsen i detta verks egenskap av tillsynsmyndighet för det allmänna skolväsendet. Frågan om samarbetet mellan de centrala ledningarna för respektive yrkesutbildningsväsendet och det allmänna skolväsendet måste således beaktas vid de sakkunnigas utredningsarbete.

Andra aspekter kan numera läggas på denna samarbetsfråga än vad som var

möjligt vid den tidpunkt, då de sakkunniga tillkallades. Sedan dess har inrättats för allmänna skolor och yrkesskolor gemensamma skolstyrelser i kommunerna samt nya regionala skolmyndigheter, länskolnämnder, som utövar tillsyn även över kommunala yrkesskolor. Dessa reformer jämte det väntade beslutet om genomförandet i hela landet av en nio-årig grundskola, på vilken fortsatt undervisning och utbildning bygger, gör det motiverat att undersöka, om den centrala ledningen av såväl yrkesutbildningsväsendet som det allmänna skol- och folkbildningsväsendet lämpligen kan och bör sammanföras i ett enda för hela skolväsendet gemensamt ämbetsverk. De sakkunniga har sålunda med hänsyn till de angivna omständigheterna ansett sig kunna och böra utvidga sitt utredningsuppdrag på så sätt, att vi utifrån de på yrkesutbildningens område föreliggande problemställningarna till prövning upptar frågan om *den centrala ledningen av skol- och utbildningsväsendet i dess helhet.*

III. Koncentration av skolväsendets centrala ledning

De sakkunniga

Avgränsningen av utredningsuppdraget

De sakkunniga skiljer i sitt betänkande mellan den förberedande yrkesutbildning, som är knuten till det allmänna skolväsendet och där ingår som ett underordnat led i ett större utbildningsprogram, vars huvudsyfte är allmänbildning, samt övrig yrkesutbildning, där yrkesutbildningssyftet är det primära och där yrkesämnena helt dominerar utbildningsprogrammet.

Som *förberedande yrkesutbildning* betraktar de sakkunniga yrkeskunskap i folkskolan, yrkesbestämd fortsättningsskola, yrkesförberedande utbildning på grundskolans högstadium, förberedande yrkesutbildning inom realskolan och flickskolorna samt viss yrkesbetonad undervisning inom folkhögskolorna.

I detta sammanhang nämner de sakkunniga att inom såväl den obligatoriska skolan som inom det högre allmänbildande skolväsendet eleverna i vissa klasser eller årskurser erhåller *yrkesorientering*, vars syfte är dels att ge eleverna teoretisk orientering om olika yrken och utbildningsmöjligheter, dels att bereda dem tillfälle att i praktiskt arbete lära känna vad olika yrken innebär.

De sakkunniga betraktar den förberedande yrkesutbildningen och yrkesorienteringen som det allmänna skolväsendets angelägenhet och innefattar den inte i sina överväganden rörande ledningen av yrkesutbildningen.

Den *egentliga yrkesutbildningens* innebörd preciserar de sakkunniga närmare bl. a. på följande sätt.

Yrkesutbildningen äger rum antingen i skolmässiga former eller genom praktik vid arbetsplatser i närings- och arbetslivet eller genom växelverkan mellan dessa bägge former. De yrkesutbildande skolorna har olika huvudmän: staten, halvstatliga organ, såsom hushållningssällskap och skogsvårdsstyrelser m. fl., landsting, kommuner, stiftelser, organisationer, enskilda företag och privatpersoner. Flertalet skolor åtnjuter ekonomiskt stöd av stat eller kommun men många finansieras helt av vederbörande huvudman. Beroende på vem som är huvudman kan skolorna indelas i statliga, kommunala eller enskilda.

Till gruppen enskilda skolor hör företagsskolorna, inrättade av ett företag för att utbilda personal för företagets egen verksamhet. En mellanform mellan allmänna skolor och företagsskolor utgör s. k. inbyggda skolor, där företaget svarar för den rent praktiska utbildningen, medan en skola, vanligen yrkesskolan inom den kommun där företaget är beläget, svarar för den teoretiska, speciellt den yrketeoretiska, utbildningen. Med hänsyn till rekryteringsområdet för eleverna kan de yrkesutbildande skolorna indelas i lokala skolor, centrala eller regionala skolor samt riksskolor. Lokala skolor mottager i regel elever endast från den kommun, vari de är belägna, samt eventuellt från angränsande kom-

muner. De centrala skolorna rekryterar sina elever från ett större område, vanligen ett län, medan riksskolorna är avsedda för elever från hela landet. Vid skolorna förekommer antingen enbart heltidskurser, såväl heltidskurser som deltidskurser eller enbart deltidskurser. De senare förlägges ofta till kvällstid.

Yrkesutbildning inom närings- och yrkeslivet förekommer i skiftande former. Inom industri och hantverk samt byggnadsverksamhet organiseras lärlingsutbildning i fasta former, reglerade genom avtal mellan arbetsgivare- och arbetstagarorganisationer. För dem, som icke genomgår längre lärlingsutbildning, ordnas utbildning för viss yrkesgren eller i enstaka färdigheter inom en sådan gren. Den egentliga yrkesutbildningen, antingen den sker i skolmässiga former, inom näringslivet eller i växelverkan dem emellan, ger allmänt grundläggande eller partiell utbildning för ett yrke eller en yrkesgren, fortbildning inom yrket eller omskolning för ett nytt yrke. De, som erhåller vad som här kallats egentlig yrkesutbildning, kan ha genomgått förberedande yrkesutbildning inom det allmänna skolväsendet, men detta är givetvis icke något villkor. Till de yrkesutbildande skolorna räknas också fackskolor på gymnasiets åldersstadium, såsom tekniska läroverk, tekniska fackskolor, handelsgymnasier och s. k. särskilda yrkesutbildningsanstalter, konstfackskolan, textilinstitutet m. fl. För inträde vid sådana skolor kräves i regel realexamenskunskaper.

De sakkunniga lämnar i kap. 2 av sitt betänkande en mera detaljerad redovisning av yrkesutbildningen inom olika områden. I kap. 4 av betänkandet redogöres vidare för huvudmannaskap samt lokal och regional ledning av denna yrkesutbildning.

De sakkunniga har funnit det svårt att definitionsmässigt ange omfattningen av vad som skall avses med *begreppet yrkesutbildning*.

Med hänsyn till den innebörd termen yrkesutbildning erhållit dels i gängse språkbruk och dels vid tillämpningen av författningsföreskrifter på utbildningsväsendets område har de sakkunniga dock ansett, att termen i direktivens mening i stort sett bör ges samma innehåll som vid inrättandet av överstyrelsen för yrkesutbildning. Med den yrkesutbildning, om vars centrala ledning de sakkunniga haft att framlägga förslag, förstås således i huvudsak den nedom universitets- och högskolestadiet för praktisk yrkesutövning avsedda utbildning, som med ekonomiskt stöd från det allmänna står öppen för personer, vilka uppfyller för varje särskild form av utbildning eventuellt uppställda villkor beträffande ålder, hälsotillstånd, förkunskaper o. d.

Utänför utredningsuppdraget bör enligt de sakkunnigas mening falla den interna utbildning inom statliga verk, som är avsedd uteslutande för vederbörande verks eget personalbehov; då det är i dessa fall fråga om en yrkesutbildning, som är tillgänglig endast för vederbörande verks redan anställda personal eller för personer, som efter avslutad utbildning avses erhålla anställning i detsamma. De sakkunniga anser att det vore föga ändamålsenligt att överlämna ledningen av sådan utbildning till ett speciellt undervisningsverk.

Genom angivna avgränsning av termen yrkesutbildning anses utredningsuppdraget icke beröra sådan yrkesutbildning, som utan ekonomiskt stöd av det all-

männa bedrives av privatpersoner, enskilda företag, stiftelser, organisationer m. fl.

Från utredningsuppdraget undantager de sakkunniga även sådan yrkesutbildning, som förekommer vid ungdomsvårdsskolor, dövskolor, blindskolor, vanförestanstaltens yrkesskolor, särskolor och skolhem för psykiskt efterblivna m. fl. specialskolor. I begreppet yrkesskolan inräknar de sakkunniga vidare inte kurser som har karaktär av information och rådgivning åt redan verksamma yrkesutövare och inte heller inom det frivilliga folkbildningsarbetet förekommande kurser, som kan ligga yrkesutbildningen nära.

Slutligen kan nämnas att de sakkunniga anser, att deras utredningsuppdrag även avser ledningen av sådan lärarutbildning som i första hand är avsedd för yrkesutbildningens behov. De sakkunniga undantar dock härifrån frågan om den centrala ledningen av lärarseminarierna på det husliga området, eftersom dessa seminarier enligt riksdagsbeslutet i anslutning till propositionen 1960:95 ställts under skolöverstyrelsens tillsyn.

Enhetlig ledning av yrkesskolväsendet

Frågan om koncentrationen av skolväsendets centrala ledning behandlar de sakkunniga i två etapper. Med hänsyn till utgångspunkterna för utredningsarbetet diskuteras först i kap. 9 de skäl som kan tala för och emot att koncentrera den centrala ledningen av *yrkesutbildningens* olika delar. I kap. 11 överväges därefter möjligheterna att organisera den centrala ledningen av yrkesutbildningen gemensamt med den centrala ledningen för det allmänna skolväsendet.

Som utgångspunkt för bedömning av den förstnämnda frågan erinrar de sakkunniga om den rådande splittringen beträffande ledningen av den yrkesutbildning som de sakkunniga efter förut redovisade avgränsningar upptagit till behandling.

Ärenden rörande yrkesutbildning handlägges inom fem departement, nämligen social-, ecklesiastik-, jordbruks-, handels- och inrikesdepartementen. Det antal ämbetsverk, som närmast under dessa departement utövar tillsyn över yrkesutbildning, utgör elva. Dessa verk är socialstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen under socialdepartementet, universitetskanslersämbetet, skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning under ecklesiastikdepartementet, lantbruksstyrelsen, domänstyrelsen, skogsstyrelsen och fiskeristyrelsen under jordbruksdepartementet, sjöfartsstyrelsen under handelsdepartementet samt medicinalstyrelsen under inrikesdepartementet. Även kommerskollegium handlägger i enstaka fall ärenden, som har beröring med yrkesutbildning. Härtill kommer några styrelser för särskilda yrkesundervisningsanstalter, vilka inte är underställda något centralt ämbetsverk utan lyder direkt under Kungl. Maj:t.

De sakkunniga framhåller, att inga mera markanta olägenheter av splittringen i den centrala ledningen framträdde så länge yrkesutbildningen var av relativt

ringa omfång. Under senare år har förhållandena i detta hänseende helt ändrats. De sakkunniga uttalar härom bl. a. följande.

Den oerhört snabba takten i samhällsutvecklingen — speciellt sedd ur teknisk synvinkel — har i hög grad skärpt kraven på yrkesskicklighet inom snart sagt alla områden av arbetslivet. De ständigt fortgående strukturuomvandlingarna inom näringslivet har vidare framkallat ett tidigare praktiskt taget okänt behov av omskolning av arbetskraft för nya yrken. Kraven på planering och organisation av yrkesutbildningen, så att den i såväl kvantitativt som kvalitativt hänseende kommer att motsvara den moderna tidens fordringar, växer snart sagt dag för dag. Att dessa krav kan uppfyllas är en uppgift, som i särskilt hög grad vilar på den centrala ledningen av yrkesutbildningen. Det säger sig då självt, att den nuvarande splittringen inom denna ledning och bristen på koordination mellan yrkesutbildningsåtgärderna på skilda områden lägger hinder i vägen för en rationell organisation av yrkesutbildningsväsendet.

De sakkunniga går därefter närmare in på de skäl som bör vägas för och emot en koncentration av yrkesutbildningens centrala ledning till ett ämbetsverk.

Vad först gäller *planeringen* av yrkesutbildningen anser de sakkunniga, att en koncentration av den centrala ledningen till ett ämbetsverk, medför att den kan genomföras efter enhetliga riktlinjer över hela landet. De planer, som upprättas lokalt och regionalt, kan sammanfogas till en helhet. Det bör härigenom bli möjligt att dimensionera utbildningen för ett givet yrke inom skilda delar av landet så, att den samlade utbildningskapaciteten ungefär kan tillgodose behovet av utbildad personal för yrket ifråga över hela landet. En annan fördel anser de sakkunniga vara, att tillgängliga resurser ifråga om lärarkrafter, lokaler och undervisningsmateriel i vissa fall kan disponeras på ett bättre sätt än vad som för närvarande är fallet. Som en nackdel kan anses, att ett ämbetsverk av ifrågasvarande typ inte äger samma grundliga kännedom om en näring eller ett yrkesområde, som det fackämbetsverk vilket utgör tillsynsmyndighet för näringen eller yrkesområdet ifråga. Ett centralt verk för yrkesutbildningen kan följaktligen inte med samma sakkunskap som ett fackämbetsverk bedöma, vilket innehåll utbildningen på olika stadier bör få för att motsvara de krav på yrkeskunnighet, som måste ställas, och hur utbildningen med hänsyn härtill bör planläggas. Dessa nackdelar anser de sakkunniga möjliga att eliminera dels därigenom att det inom det centrala verket anställs fackkunnig personal och dels därigenom att verket upptar samarbete i organiserade former med fackämbetsverket och/eller organisationer, som företräder vederbörande näring eller yrkesområde.

Ifråga om den *pedagogiska verksamheten* vid skolor och kurser anser de sakkunniga det vara en fördel, att ett centralt yrkesutbildningsverk kommer att kunna förfoga över experter med god pedagogisk skolning och erfarenhet av utbildningsverksamhet. Detta skapar förutsättningar för att yrkesutbildningen i pedagogiskt hänseende kan väsentligt förbättras. Det bör också bli möjligt att få till stånd pedagogisk utbildning och fortbildning av lärare för samtliga mera betydande yrkesutbildningsområden. Ett centralt yrkesutbildningsverk blir i sin

verksamhet helt inriktat på utbildningsfrågorna och kan således ägna dessa större uppmärksamhet än ett fackämbetsverk, vars huvudsakliga arbetsuppgifter ligger på andra områden.

Nackdelarna av att koncentrera de pedagogiska ärendena till ett verk anser de sakkunniga vara jämförelsevis obetydliga. I analogi med vad som redan sagts ifråga om planeringsverksamheten kan möjligen sägas, att det innebär en nackdel för yrkesutbildningen att ett enda centralt ämbetsverk skall fastställa innehållet i undervisningsplanerna för en rad olika yrken. Fackämbetsverken äger större facklig sakkunskap för denna uppgift. Å andra sidan äger dessa verk inte samma sakkunskap av pedagogisk art; ett centralt undervisningsverk är bättre skickat att ge anvisningar om hur undervisningsplanerna skall genomföras i det dagliga undervisningsarbetet, vilket från den här relevanta synpunkten anses väsentligare.

Eventuella nackdelar bör, framhåller de sakkunniga, kunna elimineras genom ett samarbete i liknande former, som angivits ifråga om planeringsverksamheten.

Enligt de sakkunniga har fördelarna av att koncentrera handläggningen av ärenden rörande skolornas *organisation* till ett centralt yrkesutbildningsverk ett nära samband med de fördelar, som vinnes av att koncentrera de pedagogiska ärendena till ett sådant verk. Om detta får om hand ledningen av den pedagogiska lärarutbildningen samt yrkesundervisningens utformning i pedagogiskt avseende, vinnes ifråga om den inre organisationen den fördelen, att skolornas behov av dugliga lärare kan bättre tillgodoses. Anskaffandet av undervisningsmateriel genom central upphandling, som nu bedrivs dels av överstyrelsen för yrkesutbildning och dels av fackämbetsverk, t. ex. skogsstyrelsen, bör kunna effektiviseras och bidra till att ytterligare nedbringa kostnaderna för huvudmännen genom centralisering till ett enda verk. Större rättvisa för lärarpersonalen ifråga om anställnings- och befodringsförhållanden bör kunna skapas, om ett enda verk får handlägga frågor om behörighet och värdera de enskilda lärarnas meriter. Överhuvudtaget skulle organisationen av utbildningsanstalter för olika yrken bättre kunna anpassas efter undervisningsarbetets krav.

I *administrativt* hänseende betraktar de sakkunniga det som en fördel, att de lokala skolledningarna och förvaltningsorganen för huvudmännen för skolorna kan förenkla sitt arbete, när det gäller skolornas administration. De anser det också som en betydande fördel, att framställningarna till Kungl. Maj:t om anslag till yrkesutbildningen samt handläggningen av statsbidragsärendena på det centrala planet får ombesörjas av ett enda verk, specialinriktat på utbildningsfrågorna.

Nackdelar av de organisatoriska och administrativa ärendenas centralisering till ett undervisningsverk finner de sakkunniga i sådana fall, då ett fackämbetsverk har att pröva behörighet att inneha vissa befattningar, för vilka fordras utbildning vid skolor, som nu är underställda verket, samt då befattningshavare inom fackämbetsverkens lokalförvaltningar regelbundet under vissa perioder

tjänstgör som lärare vid skolor, över vilka verket har tillsyn. Dessa nackdelar bedömer de sakkunniga dock som relativt ringa.

Till sist tar de sakkunniga i detta sammanhang upp en synpunkt av psykologisk innebörd. Om yrkesutbildningen i dess helhet får en gemensam central ledning som i offentliga sammanhang kan föra dess talan, kan det enligt deras uppfattning förväntas, att detta skall bidra till att yrkesutbildningen i allmänhetens ögon kommer att betraktas som likvärdig med de teoretiska utbildningsvägarna i det allmänna skolväsendet. Det bör då finnas bättre förutsättningar att undanröja den undervärdering av de praktiska yrkena, som ännu dröjer sig kvar på många håll.

Fristående yrkesutbildningsverk eller gemensamt skolämbetsverk

En väsentlig omständighet för de sakkunnigas bedömning av frågan om den centrala skolledningen skall handhas av ett eller två ämbetsverk har varit önskemålet att åstadkomma jämställdhet mellan utbildningen för de praktiska yrkena å ena sidan och gymnasielinjerna och de övriga teoretiska påbyggnadslinjerna på grundskolan å den andra.

Synpunkterna på värderingen av praktiska och teoretiska utbildningsvägar redovisar de sakkunniga närmare i ett inledande avsnitt av kap. 10 i betänkan-det. De sakkunniga utgår därvid ifrån den i 1950 års riksdagsbeslut om enhets-skolan fastslagna principen om jämställdhet mellan de praktiska och teoretiska utbildningsvägarna. I det nämnda beslutet hette det, att yrkesskolan skulle i princip jämföras med gymnasier. I överensstämmelse härmed använder de sakkunniga termen *yrkesskolan* som den samlande beteckningen för den yrkes-utbildning, som skall jämföras med gymnasier. Med denna term avses sålunda den yrkesutbildning för skilda yrken, som försiggår parallellt med gymnasiet på samma åldersstadium.

Det grundläggande villkoret för att yrkesskola och gymnasium skall bli jämförbara anser de sakkunniga vara, att de elever, som genomgått den obligatoriska skolan, får lika stora möjligheter att välja yrkesutbildning som gymnasieutbildning. Utbildning för särskilda yrken eller vidsträcktare yrkesområden måste stå elever från den obligatoriska skolan till buds i relativt sett samma omfattning som fortsatta studier vid gymnasium. Ett annat väsentligt villkor anser de sakkunniga vara, att den utbildning som yrkesskolan ger, i fråga om kvaliteten skall kunna fullt ut mäta sig med den utbildning gymnasiet ger. Även vissa andra villkor måste uppfyllas, för att den eftersträvade jämställdheten skall kunna uppnås. De lärarkategorier, som arbetar inom yrkesutbildningen, måste erhålla en god pedagogisk utbildning, yrkesskolan och gymnasiet måste få arbeta under likvärdiga ekonomiska villkor och en fast utbildningsgång måste komma till stånd inom alla viktigare typer av yrkesutbildande skolor. Genomgång av en viss skola måste ge en bestämt definierad och helst i skolförfattningarna fastslagen kompetens.

De sakkunniga anser, att jämställdheten mellan praktiska och teoretiska utbildningsvägar inte endast skall avse den yrkesutbildning, som meddelas åt elever på samma åldersstadium som gymnasiet, utan även yrkesutbildningen för vuxna, antingen det är fråga om omskolning för ett nytt yrke eller fortbildning respektive vidareutbildning inom det egna yrket. Konsekvensen av kravet på jämställdhet blir, att även vuxenutbildningen måste ledas av ett pedagogiskt verk och icke av arbetsmarknadsmyndigheter.

De sakkunniga framhåller, att det psykologiskt är av mycket stor betydelse, att skolväsendet ledes av ett enda verk. Därigenom markeras att skolväsendet är en helhet, inom vilken alla delar är likvärdiga.

I kap. 11 diskuterar de sakkunniga närmare de skäl i övrigt som kan anföras för och emot ett gemensamt skolämbetsverk. De sakkunniga framhåller därvid att det väsentligaste skälet av rent allmän natur för inrättande av ett *särskilt yrkesutbildningsverk* ligger i yrkesutbildningens rent ekonomiska målsättning. Yrkesutbildningen skall i motsats till utbildningen inom det allmänna skolväsendet ge möjligheter för eleverna att på samma gång göra dels en produktiv insats i samhällslivet, dels försörja sig själva och sina familjer. Vidare bör denna utbildning i kvantitativt hänseende läggas upp så, att det vid olika tidpunkter skiftande behovet av yrkesutbildad arbetskraft inom skilda branscher och speciella yrken kan tillgodoses. De sakkunniga betonar, att ansvaret för att denna dubbla målsättning uppnås måste ligga hos det verk, som centralt skall leda utbildningen. Detta kan endast ske därigenom att verket upprätthåller ett nära samarbete med företrädare för näringsliv och arbetsmarknad och med fackämbetsverken. Anser man att representanter för dessa områden skall ingå som ledamöter av verkets styrelse utgör detta enligt de sakkunnigas uppfattning ett argument för inrättande av ett särskilt yrkesutbildningsverk. Samordningen av planeringen av den praktiska utbildningen för olika yrken bedömer de sakkunniga vidare bli så omfattande och så betydelsefull för landets ekonomiska och sociala utveckling, att den helst bör skötas av ett särskilt ämbetsverk.

Den centrala ledningens befattningshavare måste stå i nära kontakt såväl med näringslivet som med yrkesskolornas lärare och ledning för att kunna anpassa undervisningsplaner och undervisningsmetodik till de aktuella förhållandena, medverka till rekrytering av lärare, anskaffning av undervisningsmateriel m. m. Yrkesutbildningens behov av god service från den centrala ledningens sida betraktar de sakkunniga som ett starkt argument för inrättande av ett särskilt yrkesutbildningsverk. Yrkesutbildningens mångfasetterade natur och de skillnader, som föreligger mellan allmänbildande och yrkesutbildande skolor ifråga om bland annat skolornas inre organisation och den speciella undervisningsmetodiken anses vidare av de sakkunniga vara faktorer som talar till förmån för ett särskilt yrkesutbildningsverk.

Det väsentligaste av de skäl av allmän natur, som talar för inrättande av ett *gemensamt skolämbetsverk*, anser de sakkunniga vara, att grundskolan fram-

deles kommer att utgöra grundvalen för all efterföljande utbildning. Vårt lands skolväsen kommer därigenom att bilda en sammanhängande helhet, och de olika skolformerna bör ses som delar av denna helhet. Ett annat argument för inrättande av ett sådant verk, vilket argument härledes härur, är att flera efter grundskolan följande utbildningsformer av såväl teoretisk som praktisk natur blir så sammanvävda med varandra, att ärendena rörande dessa lämpligast bör behandlas enligt enhetliga normer inom ett och samma ämbetsverk. Detta gäller särskilt ifråga om de allmänna gymnasierna och fackgymnasierna samt ifråga om de av 1962 års riksdag beslutade fackskolorna. Som ett annat skäl av allmän natur framhåller de sakkunniga den samordning av den lokala ledningen inom kommunerna av allmänbildande skolor och yrkesskolor som ägt rum och inrättandet av länskolnämnderna, vilka fungerar som regionala tillsynsmyndigheter för såväl allmänbildande skolor som vissa yrkesskolor. Vidare påpekar de sakkunniga, att den skolsociala verksamheten i stort sett kommer att arbeta på ungefär samma sätt inom det allmänna undervisningsväsendet som inom yrkesutbildningsväsendet.

Beträffande skolväsendets planering och organisation finner de sakkunniga också många skäl för inrättande av ett gemensamt skolämbetsverk. Undervisningslokaler och undervisningsmateriel kommer att användas gemensamt av olika skolor och likaså kommer lärare ur samma kategorier att få tjänstgöra omväxlande i skilda skolformer. En annan betydelsefull omständighet, som talar för inrättande av ett gemensamt skolämbetsverk anser de sakkunniga vara, att planeringen av de allmänna gymnasierna och fackgymnasierna bör samordnas i syfte att få till stånd en lämpligare fördelning av eleverna mellan gymnasiet båda huvudtyper. Samma argument använder de sakkunniga ifråga om planeringen av de föreslagna nya fackskolorna. För arbetet inom skolstyrelser och länskolnämnder skulle det vara värdefullt, om tillsättningen av lärartjänster inom det allmänna undervisningsväsendet och inom yrkesskolväsendet kunde samordnas, vilket lättast sker, om ett gemensamt skolämbetsverk handlägger tillsättningsärendena. Ett mycket starkt argument för skapandet av ett dylikt verk utgör för de sakkunniga önskvärdheten av att skolväsendets byggnadsfrågor kommer att handläggas enligt enhetliga normer.

Grundskolan kommer att få till uppgift att förbereda samtliga sina elever för deras kommande verksamhet i arbetslivet. De sakkunniga framhåller, att i denna målsättning ligger inneslutet ett väsentligt motiv för en gemensam ledning av den pedagogiska verksamheten inom vårt utbildningsväsende. Ett samspel blir ofrånkomligt mellan å ena sidan grundskolan och å andra sidan alla de utbildningsformer, som bygger på denna, ifråga om den pedagogiska planläggningen och planernas genomförande i det dagliga undervisningsarbetet. Detta samspel främjas bäst om gemensam central ledning av hela skol- och utbildningsväsendet inrättas. Ett annat argument härför anser de sakkunniga den nuvarande starka splittringen av ledningen för lärarutbildningen vara. Med hänsyn till att de allmänna pedagogiska frågorna är tämligen likartade inom såväl det allmänna

undervisningsväsendet som yrkesutbildningsväsendet och till det förhållandet, att vissa lärarkategorier kan tjänstgöra inom såväl allmänbildande som yrkesutbildande skolor skulle det vara till fördel att lärarutbildningen leddes av ett gemensamt skolämbetsverk. Inom ramen för detta skulle det bli möjligt att företa en lämpligare avvägning av olika skolformers intressen ifråga om utbildningen av lärarpersonal än vad som nu är möjligt.

Sedan de sakkunniga vägt skälen för ett fristående yrkesutbildningsverk mot skälen för ett gemensamt skolämbetsverk har de kommit till den uppfattningen, att *inrättandet av ett gemensamt skolämbetsverk utgör den lösning på problemet om den centrala ledningens organisation, som skapar de bästa förutsättningarna för en gynnsam och ändamålsenlig utveckling av hela vårt skol- och utbildningsväsende*. En sådan reform skulle underlätta den förestående omgestaltningen av skolväsendet, utvecklandet av ett organiskt samband mellan grundskolan och dess överbyggnader samt strävandena att skapa jämvikt mellan olika utbildningsvägar.

Yttranden

Remissmyndigheterna tillstyrker genomgående en koncentration av yrkesskolväsendets centrala ledning och i flertalet fall också en samorganisation av de båda nuvarande skolverken. I stor utsträckning tillstyrkes också de sakkunnigas förslag beträffande centraliseringens omfattning, även om åtskilliga avvikande uppfattningar kommer till uttryck i detta hänseende. Som närmare kommer att beröras i ett följande avsnitt är däremot meningarna om de sakkunnigas förslag i fråga om organisationen av den centrala ledningen synnerligen delade.

Förslaget om gemensam central ledning för skolväsendet tillstyrkes av *skolöverstyrelsen*, som starkt understryker fördelarna ur olika synpunkter av en sådan reform. Överstyrelsen erinrar särskilt om den samordning som genom 1958 års skolstyrelserreform skett på det lokala och regionala planet. Ett annat väsentligt skäl för överstyrelsens ställningstagande är den centrala ledningens roll för att finna lämpliga former för hela vår kommande utbildningspolitik och det därmed sammanhängande problemet att öka yrkesutbildningens dragningskraft.

Överstyrelsen vänder sig på vissa punkter mot de sakkunnigas argumentering och framhåller bl. a., att det i pedagogiskt avseende generellt sett inte går någon skiljelinje mellan å ena sidan yrkesskolan och å den andra sidan det allmänbildande skolväsendets skolor. Enligt överstyrelsens uppfattning vore det av största värde för de båda utbildningsområdena att snabbt kunna direkt tillgodogöra sig de pedagogiska forskningsresultat och de framsteg i skilda avseenden, som uppnås på det andra området.

I övrigt nämner överstyrelsen en rad praktiska omständigheter, som enligt dess mening talar för ett gemensamt centralt ämbetsverk. Genom de rationaliseringsvinster som kan uppnås vid en sammanslagning och genom möjligheterna till

decentralisering förutser överstyrelsen att den sammanlagda arbetsvolymen kan komma att minska.

Med hänsyn till värdet av en samordning av den centrala ledningen vänder sig skolöverstyrelsen bestämt emot de sakkunnigas uppfattning, att villkoret för upprättande av ett gemensamt skolämbetsverk skulle vara, »att yrkesutbildningsärendena, så långt detta överhuvudtaget är möjligt, hålles samman inom det enhetliga verket». Överstyrelsen menar tvärtom, att man av principiella ekonomiska, praktiska och framför allt pedagogiska skäl bör så långt det är möjligt och lämpligt till gemensamma arbetsenheter sammanföra likartade frågor från skilda skolformer och utbildningsområden.

En viktig del av diskussionen i remissvaren berör behovet av ett intimt samarbete mellan yrkesskolväsendet och näringslivet. Överstyrelsen anför i denna fråga bl. a. följande.

Överstyrelsen vill utifrån sina erfarenheter hävda, att det i fråga om behovet av samverkan med samhället utanför skolan inte bör föreligga någon principiell skillnad mellan yrkesutbildning och allmän utbildning. De impulser som yrkesutbildningen erhåller vid kontakten med yrke och näringsliv vid behandlingen av konkreta utbildningsspörsmål måste vara av betydande värde även för den allmänna utbildningens skolor och kan effektivt tillvaratagas, om de båda utbildningsområdena ledes av ett ämbetsverk. I själva verket är önskemålet för det allmänna skolväsendets del om en fortlöpande kontakt med samhälle och näringsliv så starkt att skolöverstyrelsen, om de sakkunnigas förslag om en för hela skolväsendet gemensam skolledning nu inte skulle genomföras, måste föreslå sådana ändringar i sin egen organisation att inom överstyrelsens ämbetsområde den fortlöpande kontakten med samhälle och näringsliv utanför skolan ytterligare utbygges.

Samtliga *länskolnämnder* tillstyrker förslaget att yrkesskolväsendet samt det allmänna skol- och folkbildningsväsendet ställes under gemensam ledning av ett ämbetsverk från och med den 1 juli 1964. Endast när det gäller överförande till detta ämbetsverk av jordbrukets och skogsbrukets utbildning har reservationsvis framkommit avvikande meningar vid några nämnder.

Överstyrelsen för yrkesutbildning framhåller betydelsen från planeringssynpunkt av att en centralisering sker. Den erforderliga anpassningen till samhällslivets och näringslivets aktuella krav vid utformningen av yrkesutbildningens innehåll hindras enligt överstyrelsens erfarenhet inte av att tillsynsmyndigheten har karaktär av pedagogiskt ämbetsverk. Överstyrelsen analyserar i fortsättningen olika tillsynsuppgifter och finner beträffande samtliga arbetsuppgifter, att en koncentration av den centrala ledningen skulle verka befrämjande för yrkesutbildningen. Överstyrelsen uttalar, att den sålunda vid sin bedömning i huvudsak kommit till samma resultat som de sakkunniga men tillägger att fördelarna av nämnda koncentration för överstyrelsen kommit att framstå starkare än för de sakkunniga. Yrkesöverstyrelsen ansluter sig även till förslaget om ett gemensamt ämbetsverk för den centrala ledningen av hela skolväsendet men uppställer härför följande förutsättningar, nämligen

att näringsliv och arbetsmarknad får en tillfredsställande representation i verkets styrelse samt

att ämbetsverkets kansli organiseras i enlighet med av de sakkunniga angivna huvudprinciper, varvid särskilt avseende fästes vid att sektorn för yrkesutbildningen i huvudsak konstrueras enligt den s. k. fackbyråprincipen.

Statskontoret biträder de sakkunnigas förslag om inrättande av ett enda centralt skolämbetsverk. Gentemot farhågorna för svårigheter att vid ett sammanförande skapa en organisation, som blir direkt anpassad efter yrkesutbildningens särskilda karaktär framhåller ämbetsverket, att själva sammanförandet av de olika områdena inom ett sådant gemensamt verk icke behöver utgöra något hinder för en organisatorisk lösning, som tillgodoser föreliggande behov såväl inom yrkesutbildningens område som inom övriga områden.

Mot bakgrunden av den nu pågående omorganisationen av det allmänna skolväsendet är det enligt *riksrevisionsverkets* mening tveksamt, om det är lämpligt vald tidpunkt att för närvarande koncentrera den centrala ledningen för hela skolväsendet till ett ämbetsverk.

Arbetsmarknadsstyrelsen tillstyrker i princip det framlagda förslaget. Styrelsen motsätter sig dock att det gemensamma skolämbetsverket skall svara för omskolningsverksamheten, vilken enligt styrelsens uppfattning i stället helt bör handläggas av arbetsmarknadsverket.

De av förslaget berörda fackämbetsverken, *socialstyrelsen*, *medicinalstyrelsen*, *lantbruksstyrelsen* och *skogsstyrelsen* avvisar tanken på att den yrkesutbildning som står under tillsyn av det egna verket skulle inordnas i det nya skolämbetsverket. De båda förstnämnda myndigheterna hänvisar till pågående utredningar rörande yrkesutbildningen inom socialvården och sjukvården och anser att frågan om den centrala ledningen på dessa vårdområden inte bör upptagas till prövning i detta sammanhang.

Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor, *centralskolan för specialutbildning av barnsjuksköterskor*, *statens sjuksköterskeskolor i Stockholm och Norrköping* samt *Sveriges läkarförbund* anser även att resultatet av den pågående utredningen angående sjuksköterskeutbildningen bör föreligga, innan slutlig ställning tas till frågan om den centrala tillsynen på sjukvårdens område.

Den nyssnämnda utredningen, *1962 års utredning angående sjuksköterskeutbildningen*, anför för egen del bl. a. följande.

Med hänsyn till att vi började vårt arbete för ungefär ett halvt år sedan, har vi ännu icke tillräckligt underlag för ett ställningstagande till de för sjukvårdsutbildningen väsentliga problem, vilka behandlats i betänkandet och beträffande vilka de sakkunniga även framlagt vissa förslag. Då vi vidare icke kan finna, att de sakkunnigas förslag innebär en tillfredsställande lösning för att säkerställa det nödvändiga samarbetet mellan skolverket, medicinalstyrelsen och sjukvårdshuvudmännen, måste vi för vår del bestämt hävda, att någon ändring icke nu bör vidtagas i formerna för tillsynen över utbildningen av olika grupper av sjukvårdspersonal.

Lantbruksstyrelsen betonar det nära sambandet mellan utvecklingsarbetet inom lantbruksnäringen och yrkesutbildningen på området och anser därför att det föreligger särskilt uppenbara fördelar med att den centrala ledningen av utbildningen utövas av fackämbetsverket.

Skogsstyrelsen anför liknande synpunkter beträffande sitt verksamhetsområde samt utvecklar i samband härmed vissa allmänna synpunkter på frågan om yrkesutbildningens ledning. Styrelsen anför bl. a. följande.

Yrkesutbildning betraktas numera allmänt som en nödvändig och lönsam investering för både arbetsgivare och arbetstagare. Ju närmare näringslivet — organisatoriskt och administrativt — utformningen och genomförandet av denna yrkesutbildning kan förläggas, desto säkrare garantier finns det för att syftet med utbildningen skall kunna nås. Detta gäller såväl på det verkställande planet som för den centrala ledningen av undervisningen.

Skogsstyrelsen finner, med hänsyn till den stegrade utvecklingstakten inom praktiskt taget alla yrkesområden, att numera än starkare skäl talar för att yrkesutbildningen knyts så intimt till näringslivet som möjligt. För näringar som företräds av fackämbetsverk bör det sålunda vara ändamålsenligt att dessa alltfört leder yrkesutbildningen. Skogsstyrelsen kan sålunda inte ansluta sig till de sakkunnigas förslag i vad det angår organisatorisk sammanslagning av all yrkesutbildning. Den i flera avseenden önskvärda samordningen mellan fackämbetsverken och skolväsendets pedagogiska och administrativa ledning bör däremot stärkas i väsentlig utsträckning, så att hela skolväsendet bildar en organisk helhet grundad på vissa allmänna bestämmelser och gemensamma grundregler.

Skogsstyrelsen vill för sin del förorda att ett centralt skolverk — i erforderligt samråd med fackämbetsverk, som själva leder yrkesutbildning — får befogenhet att upprätta och utveckla sådana allmänna riktlinjer, som sedan via stadgar och förordningar samt anvisningar av olika slag kan läggas till grund för utbildningsverksamhetens utformning i stort. En fullt tillfredsställande samordning synes därigenom kunna vinnas utan att organisatoriskt sett mera ingripande åtgärder behöver vidtas.

I motsats till skogsstyrelsen tillstyrker *domänstyrelsen* de sakkunnigas förslag, detta även i vad avser den skogliga utbildningen. Styrelsen anser dock, att utredningen icke tillräckligt beaktat formerna för samverkan mellan näringsliv och skola.

Sjöfartsstyrelsen framför inga erinringar mot förslaget att samordna skolväsendets centrala ledning. Styrelsen framhåller, att det med hänsyn till sjöfarten är det mest väsentliga att sjöbefälsskolorna får arbeta under samma betingelser som andra skolformer, att skolorna har en tillfredsställande pedagogisk ledning samt att den nära kontakt mellan skolor och fakkunskaper på sjöfartens område, som efter hand skapats kan bevaras och befastas.

Statens hantverksinstitut framhåller bl. a. följande.

Institutet finner de skäl, som de sakkunniga anfört för införandet av ett gemensamt skolämbetsverk vara övertygande, främst med hänsyn till numera beslutad skolorganisation, men vill starkt framhålla betydelsen av att vad beträffar yrkesutbildningen på mest ändamålsenliga sätt kontaktmöjlighet och samarbete med arbetsmarknaden och näringslivet kommer till stånd.

Kommerskollegium ställer sig i vissa avseenden tveksamt till den föreslagna omorganisationen men uttalar efter en bedömning av olika motiv, att fördelarna kan anses överväga nackdelarna. Kollegium har därför inte velat motsätta sig det framlagda förslaget.

Gymnasieutredningen ställer sig helt positiv till förslaget och uttalar bl. a. följande.

Med det synsätt, som gymnasieutredningen anlägger beträffande gymnasiet är det knappast möjligt för att inte säga uteslutet att tänka sig att den centrala ledningen av undervisnings- m. fl. frågor skall kunna handläggas inom skilda ämbetsverk. En uppdelning på skilda verk skulle nämligen förutsätta ett så intimt samarbete mellan de olika ämbetsverken, att det i praktiken icke komme att innebära annat än att ämbetsverken arbetade som en enhet. Alla skäl talar i så fall för att ämbetsverken sammanföres till ett enda verk. Det förhållandet att numera beträffande gymnasierna en samordning skett på det regionala och lokala planet talar även mycket starkt för en motsvarande samordning på det centrala planet.

Även *skoladministrativa utredningen* biträder de sakkunnigas förslag.

Länsstyrelserna tillstyrker med endast ett par undantag koncentrationen av skolväsendets ledning till ett ämbetsverk. Ganska allmänt understrykes de motiv som hänför sig till behovet av samordning av den utbildning, som följer efter grundskolan.

I flera yttranden från länsstyrelserna understrykes behovet av större integration i verkets organisation än vad de sakkunniga föreslagit. Ganska genomgående understrykes även nödvändigheten av största möjliga decentralisering av ärenden till regionala och lokala myndigheter.

Flera länsstyrelser anser att yrkesundervisningen på lantbrukets och skogsbrukets område inte bör inordnas i det gemensamma skolämbetsverket.

Samtliga *landsting*, från vilka yttranden inkommit, tillstyrker den av de sakkunniga föreslagna centraliseringen av skolväsendets ledning. I de angivna yttrandena betonas allmänt att behovet av en sådan reform är särskilt påtagligt beträffande den yrkesutbildning, som landstingen är engagerade i. Rörande de nuvarande förhållandena framhåller *Kristianstads läns landstings undervisningsnämnd* bl. a. följande.

Verksamheten vid skolorna inom detta landsting sorterar under fem centrala ämbetsverk inom fyra olika departement. Landstingets skolor och kurser för huslig utbildning ledes av fyra olika ämbetsverk. Ur landstingets synpunkt skulle en koncentration av den centrala ledningen både organisatoriskt och administrativt innebära påtagliga fördelar. Nuvarande förhållande orsakar icke oväsentligt merarbete, avsevärd tidspillan och onödiga kostnader. Organisation och utformning av t. ex. yrkesutbildningen inom sjukvården skulle kunnat vara helt annorlunda och med all säkerhet mera rationell, om detta utbildningsområde hade haft enhetlig central ledning och som följd härav stadgar och reglementen, som möjliggjort enhetlig ledning även på det regionala och lokala planet. Vad utredningssakkunniga anfört till förmån för decentraliserad ledning genom fack-

ämbetsverk finner inte nämnden i något fall ha den styrka, att olägenheterna härav uppvägas.

Värmlands läns landstings förvaltningsutskott gör i samma fråga följande uttalande.

Förvaltningsutskottet vill fästa uppmärksamheten på det förhållandet, att dualismen inom den centrala ledningen av yrkesutbildningen framträtt mycket starkt när det gäller landstingens skolverksamhet. Medan den centrala ledningen av skolväsendet i de flesta primärkommuner torde begränsas till de tvenne skolämbetsverken, lyder en någorlunda differentierad skolverksamhet inom ett landstingsområde under minst tre och i de flesta fall fyra eller fem tillsynsmyndigheter.

Det förekommer även att utbildning i landstingsregi av i stort sett samma art eller inom ett och samma yrkesområde sorterar under två skilda tillsynsmyndigheter. Så är t. ex. fallet beträffande den husliga grundutbildningen, som lyder under såväl överstyrelsen för yrkesutbildning som lantbruksstyrelsen och utbildningen för värddyrken, som ledes dels av medicinalstyrelsen och dels av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Det innebär ingen värdering av de skilda ämbetsverkens insatser för yrkesutbildningen inom sina respektive områden, då förvaltningsutskottet för sin del hävdar, att splittringen i den centrala ledningen

medför nackdelar när det gäller att planera för yrkesutbildningen;
försvårar samordningen av yrkesutbildande åtgärder på skilda områden;
lägger hinder i vägen för ett rationellt utnyttjande av tillgängliga resurser för yrkesutbildning samt

åsamkar huvudmännen onödigt arbete och ökade kostnader.

I flera yttranden ges närmare exempel på omfattningen och variationen i den utbildningsverksamhet för vilka landstingen är huvudmän. *Gävleborgs läns landstings förvaltningsutskott* framhåller således att landstinget är huvudman för två centrala verkstadsskolor en kommunal yrkesskola, som till upptagnings- och arbetsområde har landstingsområdet, en sjuksköterskeskola, en lanthushållsskola, en skogs- och lantmannaskola samt tre folkhögskolor.

Mot bakgrunden av den rådande splittringen uttalar sig landstingen genomgående mycket positivt om det framlagda förslaget. Man framhåller i flera fall vikten av att även utbildningen inom sjukvården samt jordbruket och skogsbruket på förslaget sätt innefattas i centraliseringen. Det föreslås också att samordningen av yrkesutbildningen bör omfatta sådan utbildning för blinda och döva m. fl. handikappade samt att reformen borde omfatta även sjukgymnastutbildningen och utbildningen av tandsköterskor och tandtekniker.

Andra återkommande synpunkter i landstingens remissvar gäller behovet av samordning på det regionala planet. *Västerbottens läns landstings förvaltningsutskott* framhåller att det för närvarande finns minst fyra regionala skolplaneringsorgan, nämligen länskolnämnden, landstinget, länsarbetsnämnden och skogsvårdsstyrelsen. Samarbetet mellan dessa är ej närmare reglerat. Enligt förvaltningsutskottets mening bör det klart fastslås, att länskolnämnden framdeles skall fungera som ansvarig myndighet för all regional skolplanering.

Från landstingen framföres även önskemål om ökad decentralisering av skolärenden samt om ökat inflytande för kommunförbunden i det nya ämbetsverket.

Landstingsförbundet, Landskommunernas förbund och Stadsförbundet ansluter sig i huvudsak till de framlagda förslagen. Det sistnämnda förbundet anför bl. a. följande.

Yrkesundervisningen kan och får inte längre betraktas såsom en från annan undervisning skild verksamhet utan bör till såväl organisation som allmän uppläggning i möjligaste mån sammanföras och sammansmältas med undervisningen över huvud taget. Styrelsen finner därför de av utredningen anförda skälen för inrättandet av ett gemensamt skolverk för såväl de allmänbildande som yrkesutbildande skolformerna övertygande. En sådan utveckling synes styrelsen också vara helt i konsekvens med den ställning och de uppgifter, som skolstyrelserna numera fått på det lokala planet.

Organisationer som företräder arbetsmarknaden och näringslivet ansluter sig i huvudsak till det framlagda förslaget. Från åtskilliga håll göres dock invändningar och förbehåll beträffande det nya ämbetsverkets organisatoriska uppbyggnad och möjligheterna för näringslivet och arbetsmarknaden att göra sitt inflytande gällande.

LO anför bl. a. följande.

LO tillstyrker den föreslagna starkare koncentrationen av yrkesutbildningen under ett tillsynsverk.

Beträffande förslaget om ett enhetligt skolverk eller två fackämbetsverk är LO under vissa förbehåll beredd att biträda alternativet om ett skolverk.

Skälen för utbrytningen av yrkesavdelningen ur skolöverstyrelsen 1943 var yrkesutbildningens svaga ställning såväl kvalitativt som kvantitativt. Härvid har en bättring under de gångna åren uppnåtts. Även om det alltjämt föreligger starka farhågor för att det kan bli ett yrkesutbildningens uppgående i ett skoldominerat ämbetsverk med risk för byråkratisering och stelbenthet talar många skäl för det enhetliga skolverkets tillkomst. Yrkesöverstyrelsen har i sin verksamhet kunnat hålla en nära kontakt med näringslivet och arbetsmarknaden medan skolöverstyrelsen förblivit ett från dessa isolerat verk.

De förbehåll LO anser sig böra ställa upp för ett tillstyrkande gäller hur det nya skolverkets styrelse sammansättes, nomineras och utnämns.

Även *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges industriförbund* tillstyrker förslaget men anför vissa kritiska synpunkter i anslutning härtill. Ur organisationernas gemensamma yttrande inhämtas bl. a. följande.

Vad som enligt organisationernas mening avgjort väger över till förmån för en koncentration av all yrkesutbildning under ett verk är att detta dels kan underlätta för statsmakterna att planera och fatta beslut i fråga om användningen av de totala resurserna för yrkesutbildning, dels kan bidra till en administrativ förenkling. Inte minst bör därvid möjligheterna att decentralisera beslutsprocessen från departementsnivå uppmärksammas.

Oaktat flera skäl talar för en sammanslagning av de båda verken, vill organisationerna framhålla, att de samtidigt hyser oro för att skolverket kommer att få en sådan organisatorisk uppbyggnad att det inte blir till gagn för yrkesutbildningen.

Handelns arbetsgivareorganisation uttalar bl. a. följande.

Organisationen tillstyrker, att all yrkesutbildning ställes under ledning av ett centralt yrkesutbildningsverk.

Organisationen hemställer att den föreslagna koncentrationen av all yrkesutbildning till ett ämbetsverk — under en övergångsperiod överstyrelsen för yrkesutbildning — snarast möjligt genomföres samt att beslut om skolverkets organisation och tidpunkten för dess inrättande får anstå till dess utredningarna rörande gymnasier och fackskolor framlagt sina förslag och att beslutet föregås av en allsidig utredning av skolverkets organisation i av de sakunniga icke behandlade delar.

TCO, SACO, Statstjänstemännens riksförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund, Kooperativa förbundet och *Sveriges redareförening* tillstyrker samtliga i princip det framlagda förslaget.

Sveriges lantbruksförbund ställer sig däremot avvisande till förslaget med bl. a. följande motivering.

Ett ämbetsverk av den föreslagna storleksordningen och med den mångfald av uppgifter, vilka framför allt kommer att omfatta allmänna skol- och yrkesutbildningsfrågor, kan icke förskaffa sig samma grundliga kännedom om jordbruks- och skogsbruksnäringarna som vederbörande fackämbetsverk.

En ständigt intim kontakt med jordbruksnäringen på riksplanet såväl som på det regionala planet är en absolut förutsättning för att lantbruksundervisningen skall fylla sin uppgift.

Lantbruksförbundet finner, att en samordning av utbildningen på jordbruksrespektive skogsbruksområdet är av så väsentlig betydelse för jordbruksnäringen, att en ändring av nu rådande ordning i fråga om centralledning för ifrågakvarande utbildning skulle verka menligt på näringens utveckling.

RLF anser, att ställning till de sakkunnigas förslag beträffande yrkesutbildningen inom lantbruket bör tagas först sedan 1960 års jordbruksutredning framlagt sina förslag.

Föreningen skogsarbeten och *Värmlands och Västra Bergslagens skogsarbetsgivarförening* anser med hänsyn till den skogligen yrkesutbildningens krav problemet svårbedömt och anför bl. a. följande.

En förutsättning för ett inordnande av den skogligen yrkesutbildningen under en enhetlig central ledning med därav betingade återverkningar på det regionala planet, måste dock vara, att den nya ordningen får en sådan utformning att samordningen mellan utbildningsväsendet och det praktiska skogsbruket säkras såväl centralt som regionalt.

Svenska yrkesskolföreningen anser det i högsta grad önskvärt att olika yrkesutbildningsformer förenas till en organisatorisk enhet. Enligt föreningens uppfattning är däremot frågan om ett eller två skolämbetsverk för närvarande inte någon central fråga under förutsättning att det svenska yrkesskolväsendet får arbeta efter samma principer som för närvarande, dvs. i nära kontakt med näringslivet.

Målsmännens riksförbund slutligen tillstyrker en sammanslagning av de båda ämbetsverken.

IV. Verksamhetsområde beträffande yrkesutbildningen

De sakkunniga

Av den tidigare lämnade redogörelsen har framgått, att de sakkunniga efter vissa avgränsningar ansett att i princip all egentlig yrkesutbildning bör ställas under central ledning av ett för denna utbildning och det allmänna skolväsendet gemensamt ämbetsverk. För att det skall vara möjligt att närmare bedöma hur ett sådant verk bör organiseras fordras en avgränsning av de med den centrala ledningen förenade arbetsuppgifterna. En sådan kan ske från två utgångspunkter. I första hand är givetvis omfattningen av arbetsuppgifterna beroende av vilka frågor inom olika utbildningsområden som skall handläggas av den centrala myndigheten. Därjämte fordras, utöver den tidigare redovisade allmänna avgränsningen av verksamhetsområdet beträffande yrkesutbildningen, en närmare precisering av den utbildning eller de utbildningsanstalter, som bör stå under det centrala skolämbetsverkets ledning. I följande två avsnitt sammanfattas de sakkunnigas synpunkter i dessa avseenden.

Uppgifter för yrkesutbildningens centrala ledning

Från allmänt principiella utgångspunkter anger de sakkunniga i kap. 8 av sitt betänkande vilka väsentliga uppgifter, som enligt deras mening bör åligga den centrala ledningen för yrkesutbildningen — ett yrkesutbildningsverk.

I fråga om *planeringen av yrkesutbildningen* anser de sakkunniga, att den centrala ledningen bör ange riktlinjerna för planeringsarbetet, dra upp en ram för yrkesutbildningen och övervaka att innehållet i denna fylls av huvudmännen för yrkesutbildningsanstalterna. Den centrala ledningen har vidare att se till, att skolor, kurser, utbildning inom näringslivet osv. kommer till stånd i erforderlig omfattning och att utbildningen ges ett sådant innehåll, att de utbildade kan nyttiggöra sina förvärvade kunskaper och färdigheter i såväl privat-ekonomiskt som samhällsekonomiskt avseende. Den centrala ledningen bör själv kunna ta initiativ i dessa hänseenden eller samordna de initiativ, som tas av huvudmännen för yrkesutbildningsanstalter eller inom näringslivet av företag och branschorganisationer.

Beträffande ledningen av den *pedagogiska verksamheten* vid yrkesutbildningsanstalterna framhåller de sakkunniga, att det bör vara en väsentlig uppgift för den centrala ledningen att bestämma innehållet i den undervisning och utbildning, som skall meddelas i olika skolor och kurser samt ange riktlinjer för hur denna bör läggas upp. Kursplaner och timplaner bör fastställas av den centrala

ledningen, men de bör utarbetas i nära samverkan med näringsliv och arbetsmarknad. En annan viktig uppgift för den centrala ledningen är att se till, att lärare i tillräckligt antal och med tillfredsställande yrkespraktik och pedagogisk utbildning står till yrkesutbildningens förfogande. Ett omfattande pedagogiskt försöks- och reformarbete på yrkesutbildningens område är nödvändigt. Den centrala ledningen bör fungera som initiativtagare och allmänt pådrivande kraft i fråga om den pedagogiska reformverksamheten.

Överhuvudtaget har den centrala ledningen enligt de sakkunnigas uppfattning att se till, att yrkesutbildningen följer med i den snabba *utveckling* som kännetecknar vårt moderna samhälle. Det verk, som centralt skall öva tillsyn över yrkesutbildningen, måste övervaka att de fasta yrkesutbildningsanstalternas och andra utbildningsformers allmänna anordning, deras utrustning med lärarkrafter, lokaler och undervisningsmateriel blir så ändamålsenlig som möjligt.

I fråga om handläggningen av *skolbyggnadsfrågor* föreslår de sakkunniga, att lokalbehovsprövningen skall överflyttas till länskolnämnderna, sedan grundskolan i stort sett blivit genomförd över hela landet. Härigenom skulle en viss förenkling kunna ske av den för närvarande synnerligen invecklade proceduren för handläggningen av skolbyggnadsärendena. De sakkunniga uttalar vidare, att det verk, som centralt skall leda yrkesutbildning noga bör följa utvecklingen i fråga om utarbetande, framställning och distribution av *undervisningsmateriel* samt taga de initiativ, som erfordras för en god försörjning härmed. En central upphandling av dylik materiel bör ingå som ett led i ämbetsverkets arbete. Denna serviceverksamhet bör dock icke få så stor omfattning, att verket faktiskt blir något av ett affärsdrivande verk. Det bör i stället söka samarbete med institutioner, som utför likartat arbete.

De sakkunniga föreslår, att statsbidrag till skolbyggnader inom ramen för till förfogande stående medel skall beviljas av den centrala tillsynsmyndigheten i stället för som nu av Kungl. Maj:t. Vidare förutsätter de, att länskolnämnderna i stor utsträckning skall kunna fatta beslut i statsbidragsärenden, som avser bidrag till de årliga kostnaderna för yrkesutbildningen. Endast i vissa fall bör avgörandet ligga hos Kungl. Maj:t eller den centrala tillsynsmyndigheten.

De sakkunnigas synpunkter på möjligheterna att genom *decentralisering* avlasta den centrala myndigheten arbetsuppgifter redovisas i ett senare sammanhang.

Omfattningen av den yrkesutbildning, som bör inordnas under den centrala skolledningen

De sakkunnigas förslag om ett gemensamt ämbetsverk för skolväsendets centrala ledning innebär i princip, att detta i första hand skulle överta ansvaret för hela det område på vilket överstyrelsen för yrkesutbildning nu arbetar. Av de sakkunnigas förut redovisade principiella uppfattning om enhetlig ledning för

hela den egentliga yrkesutbildningsverksamheten följer vidare, att den yrkesutbildning, som nu centralt ledes av olika ämbetsverk skall inordnas i det gemensamma skolämbetsverket. Omfattningen av den utbildning, som således skulle beröras, redovisas i det följande under rubriker, som anger de olika yrkesområdena.

Industri och hantverk

De sakkunniga föreslår, att all statsunderstödd yrkesutbildning för industri och hantverk, heltidskurser såväl som deltidskurser, skall ställas under central ledning av yrkesutbildningsverket. Detta gäller såväl den utbildning som bedrivs i helt skolmässiga former som den utbildning, som sker direkt inom näringslivet, eventuellt i växelverkan mellan detta och yrkesutbildningsanstalt.

Yrkesutbildningsverket skulle således bli central tillsynsmyndighet för tekniska gymnasier, fortbildnings- och påbyggnadskurser vid dessa, tekniska skolor, konstfackskolan, grafiska institutet, bergsskolan i Filipstad, textilinstitutet i Borås, Lennings textilinstitut i Norrköping, centrala verkstadsskolor, lokala verkstadsskolor och inbyggda verkstadsskolor samt sådana företagsskolor inom industrien, som åtnjuter statsbidrag.

Under verkets tillsyn bör vidare enligt de sakkunnigas förslag ställas beredskaps- och omskolningskurserna för arbetslösa, dvs. kommunala arbetslöshetskurser, vid central verkstadsskola, centrala arbetslöshetskurser samt s. k. särskilda yrkesutbildningskurser.

Beträffande omskolningsverksamheten framhåller de sakkunniga särskilt följande.

Kravet på att yrkesutbildningen kvalitativt fullt ut skall kunna mäta sig med de teoretiska utbildningsvägarna gäller givetvis även för vuxenutbildningen. Härav följer att alla former av vuxenutbildning, även omskolning, måste stå under tillsyn av skolmyndigheter och icke av myndigheter, som saknar pedagogisk sakkunskap. Då behovet av omskolning med all sannolikhet kommer att bli vida större i framtiden än hittills, bör denna utbildningsverksamhet så långt ske kan inordnas i det reguljära yrkesutbildningsväsendet. De speciella omskolningskurser, som kan bli nödvändiga, bör ställas under ledning av det centrala verket för yrkesutbildning och icke vare sig centralt, regionalt eller lokalt ledas av arbetsmarknadsmyndigheter.

De sakkunniga föreslår vidare, att den yrkesutbildning, som sker direkt inom näringslivet, också ställs under verkets ledning, förutsatt att den erhåller ekonomiskt stöd av det allmänna. De viktigaste utbildningsformerna härvidlag är lärlingsutbildningen inom hantverket och inom byggnadsindustrien. Likaså skall yrkesutbildningsverket utöva tillsyn över alla andra statsunderstödda enskilda yrkesutbildningsanstalter, som inte är direkt nämnda här, antingen de har karaktär av riksskolor, centrala skolor eller lokala skolor.

Genom den bestämning av verksamhetsområdet för ämbetsverket, som de sakkunniga företagit, skulle huvudparten av lärarutbildningen för yrkesutbildningsväsendets behov falla inom ramen för detta.

Handel och kontorsverksamhet

Liksom ifråga om yrkesutbildningen för industri och hantverk föreslår de sakkunniga, att all den yrkesutbildning för handel och kontorsverksamhet, som nu sorterar under överstyrelsen för yrkesutbildning, skall överföras under ledning av det nya verket. Detta innebär, att verket blir den centrala myndigheten för handelsgymnasier, kommunala handelsskolor samt enskilda handelsskolor, institut och reklamskolor, vilkas verksamhet finansieras med hjälp av statsbidrag.

Husligt arbete

Egentlig yrkesutbildning för arbete på det husliga området ledes för närvarande dels av överstyrelsen för yrkesutbildning och dels av lantbruksstyrelsen. Dessutom anordnar socialstyrelsen kortare kurser för utbildning av hemvårdarinnor, s. k. prov- och kompletteringskurser. De sakkunniga föreslår, att all den statsunderstödda yrkesutbildning för husligt arbete, som står under tillsyn av de tre nämnda ämbetsverken, skall centralt ledas av yrkesutbildningsverket. Detta skulle alltså bli tillsynsmyndighet för centrala och lokala yrkesskolor för husliga yrken, kommunala husmodersskolor, statsunderstödda enskilda husmodersskolor och andra enskilda skolor för husliga yrken, lantushållsskolor, hemsyster- (hemvårdarinne-)skolor, prov- och kompletteringskurser för utbildning av hemvårdarinnor samt kortare kurser i husligt arbete vid kommunala yrkesskolor, såsom grundkurser, ämneskurser och fortsättningskurser i hushållsgöromål, sömnad, vävning, knyppling, barnavård och familjefrågor m. m.

Många av dessa kortare kurser ger inte yrkesutbildning i verklig mening utan kan hänföras till de kurstyper av informativ och rådgivande karaktär, som enligt de sakkunnigas i det föregående redovisade ställningstagande inte bör falla inom ramen för yrkesutbildningsverkets tillsyn. Anledningen till att de sakkunniga ändå föreslår att verket skall utöva tillsyn över samtliga dessa kurser är den, att de förlägges till kommunala yrkesskolor, vilkas verksamhet i övrigt centralt skall ledas av ämbetsverket.

Det bör enligt de sakkunnigas mening ankomma på Kungl. Maj:t att genom direktiv till den centrala skolledningen bestämma hur långt dess tillsynsbefogenheter bör sträcka sig ifråga om kurser av nämnd art.

Sjöfarten

Utbildning av personal för sjöfartens behov ledes för närvarande dels av sjöfartsstyrelsen och dels av överstyrelsen för yrkesutbildning. Det förstnämnda verket utgör tillsynsmyndighet för sjöbefälsskolorna och navigationslärarkurserna; under det sistnämnda lyder sjömansskolorna, vilka utgör avdelningar av de kommunala yrkesskolorna i de städer, där sjömansutbildning är anordnad.

De sakkunniga föreslår, att såväl sjöbefälsskolorna som sjömansskolorna jämte lärarutbildningen på området skall ställas under central ledning av yrkesutbildningsverket. De sakkunniga framhåller, att en gemensam ledning av yrkesutbildningen för sjöfarten skulle väsentligt underlätta en samordning av utbildningen vid sjömansskolorna med utbildningen vid sjöbefälsskolorna. Ett annat motiv är, att utbildningen på den maskintekniska linjen vid sjöbefälsskolorna uppvisar betydande likheter med utbildningen på de tekniska gymnasiernas maskintekniska linjer.

De sakkunniga anser det lämpligt, att sjöfartsstyrelsen utövar tillsyn över sådana kortare kurser, som avser att ge teoretisk kunskap för erhållande av bevis som förare eller maskinskötare på mindre fartyg, och vilka med bidrag av allmänna medel anordnas utanför sjöbefälsskolorna. Däremot bör den lägre nautiska och maskintekniska befälsutbildning, som anordnas vid sjöbefälsskolorna, ledas av yrkesutbildningsverket.

Fisket

Med hänsyn till den karaktär yrkesutbildningen på fiskets område faktiskt äger, har de sakkunniga icke ansett sig böra föreslå, att den ställes under ledning av yrkesutbildningsverket. De sakkunniga understryker emellertid vikten av att en mera grundlig yrkesutbildning för fiskare kommer till stånd. Denna bör i så fall ställas under central ledning av yrkesutbildningsverket.

Jordbruket

De sakkunniga föreslår, att under ledning av yrkesutbildningsverket skall ställas Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, lantbruksskolor, lantmannaskolor, jordbrukets yrkesskolor, mejeriskolor, trädgårdsskolor och de särskilda kurserna för utbildning av personal med specialuppgifter inom jordbruket: ladugårdsskötare, svinskötare, fårskötare, kontrollassistenter, mjölkbedömare, köttklassificerare m. fl. samt därjämte de pedagogiska kurserna för instruktörer hos hushållningssällskap och lantbruksnämnder. Dessutom föreslår de sakkunniga, att kurser för pedagogisk utbildning av lärare för de lägre lantbruksundervisningsanstalterna skall ställas under yrkesutbildningsverkets ledning.

Den utbildningsverksamhet i övrigt, som nu sorterar under lantbruksstyrelsen, bör enligt de sakkunnigas mening även framdeles ledas av denna. Detta gäller hushållningssällskapens kursverksamhet jämte den rådgivning åt enskilda jordbrukare, som utövas av sällskapens befattningshavare, de kurser, som anordnas och den rådgivning som lämnas av lantbruksnämnderna, de instruktions- och fortbildningskurser, som anordnas av lantbruksstyrelsen i samarbete med olika organisationer, samt sådana av privata organisationer anordnade kurser och övrig utbildningsverksamhet inom jordbrukets binäringar eller dess område, över vilka lantbruksstyrelsens undervisningsbyrå utövar viss tillsyn.

De sakkunniga framhåller, att de är medvetna om att ett överförande av tillsynen över utbildningen på jordbrukets område från lantbruksstyrelsen till yrkesutbildningsverket erbjuder vissa besvärliga problem. Yrkesutbildningen för jordbruket, försöksverksamheten och upplysningsverksamheten på jordbrukets område hänger nära samman med varandra. Även lantbruksnämndernas verksamhet för yttre och inre rationalisering inom jordbruket samt hushållningssällskapens verksamhet ifråga om jordbrukets driftsrationalisering har nära samband härmed.

De sakkunniga anser emellertid, att en distinktion mellan yrkesutbildning och upplysningsverksamhet är fullt möjlig att göra. De sakkunniga framhåller, att det nära samarbetet mellan de organ, som har hand om yrkesutbildning och de, som har hand om upplysningsverksamhet, av naturliga skäl bör fortsätta även framdeles.

I detta sammanhang framhåller de sakkunniga, att det i anslutning till 1955 års lantbruksundervisningskommittés förslag fattade riksdagsbeslutet, att de nuvarande lantbruks-, lantmanna- och jordbruksskolorna skall ombildas till en enhetlig skoltyp, benämnd lantbruksskola och att de särskilda utbildningskurserna för personal med specialuppgifter inom jordbruket skall inordnas i lantbruksskolornas ordinarie utbildningsverksamhet icke påverkar huvudlinjerna i de sakkunnigas förslag rörande den centrala ledningen av jordbrukets yrkesutbildning.

Skogsbruket

I överensstämmelse med den princip, som varit vägledande för de sakkunnigas ställningstagande till den centrala ledningen för jordbrukets yrkesutbildning, anser de sakkunniga, att de utbildningsformer på det skogliga området, som ger yrkesutbildning i vedertagen mening, bör ledas av yrkesutbildningsverket, medan övriga utbildningsformer, som är att betrakta som upplysning och rådgivning eller som endast ger kompletterande kunskaper åt yrkesutövare, bör ledas av ett fackämbetsverk, i detta fall skogsstyrelsen. De sakkunniga föreslår således, att yrkesutbildningsverket skall vara central tillsynsmyndighet för skogsskolor och kompletteringskurser för inträde i dessa, skogsbruksskolor, företagskolor samt sådan av annan huvudman än skogsvårdsstyrelse anordnad kursverksamhet, som ger en utbildning likvärdig med den, som meddelas vid skogsbruksskolorna. Enligt de sakkunnigas förslag bör den pedagogiska utbildning av lärare och instruktörer, som nu anordnas av skogsstyrelsen, överföras under ledning av yrkesutbildningsverket. De sakkunniga anser även att skogsmästarskolan bör ställas under yrkesutbildningsverkets ledning.

De sakkunniga framhåller, att liksom ifråga om jordbrukets yrkesutbildning kommer ett överförande av den centrala ledningen av skogsbruksskolorna från fackämbetsverket till yrkesutbildningsverket att ge upphov till en del samarbetsproblem av administrativ och organisatorisk art. Skogsbruksskolorna har

hittills icke ägt någon fast lärarstab, utan undervisningen har handhåfts av befattningshavare vid skogsvårdsstyrelserna, som sålunda delat sitt arbete mellan undervisning och fältarbete i skogsvården. Skogsbruksskolornas utbildning utvecklas emellertid alltmer i riktning mot skolmässiga former och därmed följer också, att lärarpersonalen i ökad utsträckning kommer att fast knytas till skolorna.

Sjukvård

I enlighet med sin allmänna motivering rörande yrkesutbildningens ledning föreslår de sakkunniga, att även yrkesutbildningen på sjukvårdens område centralt skall ledas av yrkesutbildningsverket. De sakkunniga framhåller emellertid, att dess inordnande under detta verks tillsynsområde medför åtskilliga praktiska svårigheter. Utbildningen av sjukvårdspersonal inrymmer såväl teoretiska som praktiska moment. Den praktiska utbildningen måste inpassas i vederbörande sjukvårdsanstalts dagliga arbetsrutin. Riktlinjerna för hur denna del av utbildningen bör anordnas kan således inte fastställas av yrkesutbildningsverket ensamt, det måste ske i nära samarbete med medicinalstyrelsen och vederbörande sjukvårdsanstalters lokala ledning. Samarbetet måste enligt de sakkunnigas uppfattning bli så omfattande, att det är befogat att säga, att yrkesutbildningsverket och medicinalstyrelsen kommer att utöva den centrala ledningen gemensamt.

De sakkunniga föreslår, att under ledning av yrkesutbildningsverket lägges — förutom den utbildning, som nu ledes av överstyrelsen för yrkesutbildning, dvs. utbildning av sjukvårdsbiträden, undersköterskor, arbetsterapeuter och personal för sjukhuslaboratorier — sjuksköterskeskolorna, centralskolan för specialutbildning av barnsjuksköterskor, statens distriktssköterskeskola, barnmorskeläroanstalterna, statens institut för högre sjuksköterskeutbildning samt utbildningen av personal för mentalsjukvården, däri inbegripet de centrala högre kurserna i sinnessjukvård för sjuksköterskor eller sjuksköterskeelever.

Däremot anser sig de sakkunniga icke böra föreslå någon ändring av tillsynsmyndighet för sjukgymnastinstitutet samt tandsköterske- och tandteknikerskolorna. De sakkunnigas ståndpunkt i sistnämnda hänseende är föranledd av administrativa skäl.

De sakkunniga har ansett det lämpligt, att medicinalstyrelsen får möjlighet att själv ansvara för flertalet specialkurser inom sjukvården och anpassa kursverksamheten efter det behov av specialutbildad personal, som utvecklingen kommer att kräva.

Beträffande kursverksamhet i övrigt för sjukvårdspersonal anser de sakkunniga det lämpligt att dra en gräns mellan medicinalstyrelsens och yrkesutbildningsverkets befogenheter på så sätt, att det förstnämnda verket får bära ansvaret för kurser av mera informativ karaktär, medan det sistnämnda får utöva tillsynen över kurser, som äger karaktär av fortbildning, dock utan att regeln behöver tillämpas alltför strikt.

Socialvård

Den centrala tillsynen över utbildningen av personal för de sociala vårdyrkena är uppdelad på tre ämbetsverk, nämligen socialstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning och arbetsmarknadsstyrelsen. Socialstyrelsen har om hand ledningen av utbildningen av barnhemsföreståndare, ålderdomshemsföreståndare och biträden för ålderdomshem. Överstyrelsen för yrkesutbildning leder utbildningen av barnsköterskor i viss samverkan med socialstyrelsen, och arbetsmarknadsstyrelsen slutligen organiserar i egen regi kurserna för utbildning av hemsamariter.

De sakkunniga föreslår, att under central ledning av yrkesutbildningsverket ställes barnsköterskeskolorna, sociala barnavårdsseminariet (för utbildning av barnhemsföreståndare), Svenska socialvårdsförbundets kurser för utbildning av ålderdomshemsföreståndare, samt utbildningen av biträden för ålderdomshem. Vidare föreslår de sakkunniga, att yrkesutbildningsverket skall i egen regi organisera kurserna för utbildning av hemsamariter.

På motsvarande sätt som ifråga om sjukvårdsutbildningen förutsättes yrkesutbildningsverket och socialstyrelsen komma att tillsammans utöva den centrala ledningen av utbildningen av socialvårdspersonal.

Yrkesutbildningsverket bör enligt förslaget leda kurser, som har karaktär av fortbildning, medan kurser av informativ art överlämnas åt socialstyrelsen.

Statens brandskola och statens polisskola

Statens brandskola och statens polisskola står icke under ledning av något centralt ämbetsverk utan ledes av särskilda styrelser, som är direkt underställda Kungl. Maj:t. De sakkunniga framhåller, att båda skolorna utbildar för särpräglade yrken och att det torde bli svårt att inom ramen för ett centralt ämbetsverks personalorganisation kunna tillgodose behovet av speciell expertis för ledningen av deras utbildning.

De sakkunniga anser sig dock kunna förorda, att statens brandskola ställes under tillsyn av yrkesutbildningsverket, men den omedelbara ledningen av skolan bör utövas av en styrelse, sammansatt enligt samma grunder, som nu gäller. För utövandet av tillsynsbefogenheterna förutses det bli nödvändigt för yrkesutbildningsverket att anlita biträde av expertis inom brandväsendet.

Däremot anser sig de sakkunniga icke kunna förorda, att statens polisskola överföres under ledning av yrkesutbildningsverket. Ett skäl för detta ståndpunktstagande är, att polismannautbildningen kan jämföras med den interna utbildningen inom statliga verk. Ett annat skäl är, att polismannayrket är så särpräglat, att utbildningen för detsamma inte lämpligen bör inordnas i det reguljära yrkesutbildningsväsendet.

Yttranden

Huvuddelen av remissmyndigheterna, däribland *skolöverstyrelsen*, *överstyrelsen för yrkesutbildning* och *statskontoret*, har i huvudsak inga erinringar mot de sakkunnigas förslag rörande omfattningen av den yrkesutbildande verksamhet, som bör ledas av det nya skolämbetsverket. I många remissvar framföres önskemål om att även yrkesutbildning, som de sakkunniga inte medtagit, bör inordnas under det gemensamma ämbetsverket.

De fackmyndigheter, utbildningsanstalter och organisationer, som mera direkt beröres av yrkesutbildningen inom socialvården, sjukvården, jordbruket och skogsbruket, har i regel intagit en avvisande inställning till de sakkunnigas förslag rörande ledningen av yrkesutbildningen inom det egna verksamhetsområdet.

I några remissvar behandlas svårigheterna att avgränsa tillsynsområdet för yrkesutbildningen. Således framhåller *statskontoret* att kompletterande utredningar erfordras rörande olika gränsdragningsproblem. *TCO*, som ger exempel på yrkesutbildningsverksamhet under utredning, anser att det för närvarande inte är möjligt att i alla avseenden överblicka, vilka grenar av yrkesutbildningen som i framtiden lämpligen bör föras in under central ledning. *TCO* anser vidare, att frågan om yrkesutbildningens centralisering bör bedömas i direkt anslutning till den planering av yrkesutbildningens utbyggnad som bör komma till stånd. Det är enligt organisationens mening i dagens läge inte nödvändigt att slutgiltigt ta ställning till dessa avgränsningsfrågor.

Ett par myndigheter är inne på tanken att differentiera tillsynsuppgifternas omfattning mellan olika verksamhetsområden. *Statskontoret* uttalar således, att formerna för tillsynen bör kunna variera mellan olika områden beroende på varje sådant områdes speciella förutsättningar och behov.

Skogsstyrelsen, som anser att yrkesutbildningen bör knytas så intimt som möjligt till näringslivet, förordar för sin del, att ett centralt skolverk — i erforderligt samråd med fackämbetsverk, som själva leder yrkesutbildning — får befogenhet att upprätta och utveckla sådana allmänna riktlinjer, som sedan via stadgar och förordningar samt anvisningar av olika slag kan läggas till grund för utbildningsverksamhetens utformning i stort. Därjämte anser styrelsen, att ett organiserat samrådsförfarande bör etableras mellan skolverk och fackämbetsverk. Skolverket bör vidare genom en utbyggd serviceverksamhet på bl. a. det pedagogiska området öva inflytande på hithörande utbildnings metodiska uppläggning.

Önskemål om utvidgning av tillsynsområdet beträffande yrkesutbildningen utöver vad de sakkunniga föreslagit framföres bl. a. av *överstyrelsen för yrkesutbildning*, som härvid uttalar följande.

Överstyrelsen hyser viss tveksamhet beträffande den angivna avgränsningen av begreppet yrkesutbildning med hänsyn till den obligatoriska skolans undervisning, som helt uteslutes. Genom de sakkunnigas avgränsning uteslutes utan

närmare motivering denna yrkesförberedande undervisning från de fortsatta diskussionerna i det framlagda betänkandet.

Det kan ifrågasättas, om utbildning inom statlig verksamhet helt bör anses falla utanför utredningsuppdraget; åtminstone vissa delar av densamma torde lämpligen kunna ställas under central ledning av tillsynsmyndigheten för övrig likartad yrkesutbildning.

Enligt överstyrelsens mening bör vidare tandteknikerutbildningen inordnas under den gemensamma centrala ledningen. Anledning finns dessutom enligt överstyrelsens mening att överväga, om inte även statens polisskola borde inordnas under med övrig yrkesutbildning gemensam central ledning.

Även *LO* önskar en utvidgning av tillsynsuppgifterna och uttalar i det sammanhanget bl. a. följande.

Skäl har anförts för att exempelvis polismannautbildningen är av så »speciell karaktär» att den inte bör ställas under skolverket eller ett enhetligt tillsynsverks ledning. Samma har anförts beträffande tandsköterske- och tandteknikerutbildningen, viss utbildning inom jordbruk och fiske samt den utbildning som sker inom de statliga verken. Även den utbildning som bedrivs av privatpersoner, enskilda företag, stiftelser och organisationer m. fl., vilka ej erhåller stöd av det allmänna, avses ställas utanför.

LO finner att man icke föreburit tillräckliga skäl för detta och anser att en omprövning bör göras för att uppnå en enhetligare ledning och tillsyn över utbildningen än vad förslaget går ut på. Här borde man bl. a. kunnat finna former för en insyn i och en kontroll över den s. k. yrkesutbildningen av typ »piratskolor» och liknande, vilka under yrkesskolans täckmantel i enbart förvärvssyfte bedriver en verksamhet som ej borde få betecknas som yrkesutbildning. De nu gällande insynsmöjligheterna har icke visat sig vara tillfyllest. Den nuvarande avgränsningen för tillsyn gällande elevernas ålder och huruvida verksamheten erhåller stöd av det allmänna eller ej bör alltså omprövas.

Arbetsmarknadsstyrelsen har invändningar mot att de sakkunniga från utredningsuppdraget undantagit den yrkesutbildning som förekommer vid sådana yrkesskolor som ungdomsvårdsskolor, dövskolor, blindskolor, vanförestalternas yrkesskolor samt särskolor och skolhem för psykiskt efterblivna.

Även *TCO* ifrågasätter, om inte specialskolornas yrkesutbildning bör inläggas under den gemensamma tillsynsmyndigheten.

I anslutning till de nyss återgivna uttalandena kan framhållas, att *Sveriges köpmannaförbund* önskar, att den statliga interna yrkesutbildning, som bedrivs av postverket, televerket och tullverket bör ställas under skolverkets överinseende. *Landstingsförbundet* anser, att motiv föreligger för att utbildningen av sjukgymnaster, tandsköterskor och tandtekniker samordnas med annan yrkesutbildning. Även *TCO* och *Svenska yrkesskolföreningen* ifrågasätter en utvidgning inom de områden som här berörts. *Sveriges hantverks- och industriorganisation* anser i likhet med *LO* att behov föreligger att ägna uppmärksamhet åt privat bedriven yrkesutbildning, som inte åtnjuter ekonomiskt stöd från stat eller kommun.

De sakkunnigas förslag rörande omskolningsverksamhet och fortbildning har föranlett flera remissuttalanden i olika riktningar.

Arbetsmarknadsstyrelsen diskuterar denna fråga ingående. Styrelsen analyserar inledningsvis omskolningens funktion i utbildnings- och arbetsmarknadspolitiskt sammanhang. Styrelsen sammanfattar sina synpunkter i detta hänseende på följande sätt.

Den ofta bästa lösningen som kan bjudas en arbetslös eller undersysselsatt är någon form av utbildning, som gör den arbetslöse konkurrenskraftig på arbetsmarknaden. Det ordinarie yrkesutbildningsväsendet är till övervägande del inriktat på nybörjarutbildning och betjänar således icke den vuxna arbetskraft, som av olika skäl måste anpassas till ändrade arbetsuppgifter. En effektiv vuxenutbildning är numera ett av alla godtaget medel i strävandena för full sysselsättning i vårt land. Omskolningsverksamheten har således ett klart arbetsmarknadspolitiskt syfte.

Arbetsmarknadsstyrelsen uppehåller sig härefter vid omskolningsverksamhetens nuvarande organisation. Det framgår därav, att behovet av omskolningsverksamhet bedömes på grundval av de olika arbetsförmedlingarnas och länsarbetsnämndernas rapporter om arbetsmarknadssituationen i skilda delar i landet. Styrelsen framhåller vidare följande.

Omfattningen av denna särskilda utbildningsverksamhet liksom kursernas yrkesinriktning och geografiska fördelning inom landet avgöres av arbetsmarknadsstyrelsen tillsammans med länsarbetsnämnderna och efter hörande av det rådgivande organet, samarbetsdelegationen för omskolningsfrågor. I denna delegation, som är tillsatt på uppdrag av Kungl. Maj:t, ingår ledamöter i arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning representerande landsorganisationen, svenska arbetsgivareföreningen och tjänstemännens centralorganisation. Härigenom har arbetsmarknadens centrala parter tillförsäkrats inflytande över omskolningsverksamhetens utformning.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har i flertalet fall ansvaret för kursernas organisation och fortsatta administration i ekonomiskt och pedagogiskt avseende. Utarbetande av petitaframställning om anslag till omskolningsverksamheten liksom det löpande förberedelse- och uppföljningsarbetet för kursverksamheten sker i nära samband mellan arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning.

Arbetsmarknadsstyrelsen konstaterar, att utbildningsprogrammet är organiskt sammanbundet med övriga arbetsmarknadspolitiska åtgärder och ett led i den sammanfattade planeringen mot arbetslöshet och för att tillvarata arbetskraftsresurserna. Genom att initiativ och planering tillagts arbetsmarknadsstyrelsen kan hela frågan om utbildningsvarianter och lokaliseringen av kurserna smidigt anpassas till växlingar i arbetsmarknadsläget. Styrelsen betonar, att omskolning och fortbildning för arbetslösa måste bedrivas utan hänsyn till gängse skol- och terminsformer och att utbildningskursernas inriktning, längd och geografiska placering måste helt avgöras med ledning av arbetsmarknadssynpunkterna.

Med hänsyn till de arbetsmarknadspolitiska motiven finner arbetsmarknadsstyrelsen, att omskolningsverksamheten liksom hittills bör initieras och planeras av arbetsmarknadsverket. Styrelsen ifrågasätter emellertid dessutom om inte jämväl kursernas administration i ekonomiskt och pedagogiskt avseende skulle

kunna förläggas till arbetsmarknadsstyrelsen. Rörande fördelarna av en sådan åtgärd framhåller styrelsen följande.

Styrelsens regionala organ har redan nu huvudansvaret för kursernas planläggning och verkställighet. Länsarbetsnämndernas kanslier fungerar samtidigt som kameralt förvaltningsorgan åt kursstyrelserna. Genom att överföra den centrala ledningen av vuxenutbildningen till arbetsmarknadsstyrelsen kunde man få en enhetlig organisation lokalt och centralt. Utbildningsåtgärderna skulle på ett administrativt smidigt sätt kunna anslutas till övriga åtgärder på arbetsmarknadsfältet. Ansvar för att det uppgjorda tidsprogrammet hålles ifråga om igångsättning av nya kurser komme att åvila samma myndighet som initierar och planlägger kurserna.

Arbetsmarknadsstyrelsen uttalar avslutningsvis, att den efter ingående diskussion av olika alternativ för den pedagogiska och administrativa ledningen funnit övervägande skäl tala för att omskolningsverksamheten bör handläggas helt av arbetsmarknadsverket.

Sveriges grossistförbund anser, att utbildning, som har karaktär av fortbildning och omskolning, bör kvarstå under tillsyn av respektive myndigheter.

Uttalanden som i övrigt göres i denna fråga innebär i stort sett tillstyrkande av de sakkunnigas förslag. Detta gäller i första hand *skolöverstyrelsen* och *överstyrelsen för yrkesutbildning*.

LO framhåller följande.

Beträffande den omskolningsverksamhet och vuxenutbildning, vilken för närvarande bedrivs i nära kontakt med arbetsmarknadsstyrelsen, finns det anledning att understryka nödvändigheten av att denna verksamhetsform blir bestående och förstärkt. *LO* finner ej anledning att ifrågasätta den pedagogiska ledningens förläggande till skolverket men är medveten om nödvändigheten av att ett mycket starkt inflytande från arbetsmarknadsstyrelsen, arbetsmarknadens parter och näringslivets sida måste garanteras i den fortsatta utvecklingen.

Svenska arbetsgivareföreningen och *Sveriges industriförbund* understryker vikten av att den alltmer omfattande omskolningsverksamheten samordnas med övrig yrkesutbildning och ställes under det för yrkesutbildning gemensamma verket.

TCO anser, att flera skäl talar för att omskolningskurserna ställes under ledning av det centrala verket för yrkesutbildning men att definitiv ställning till det framlagda förslaget inte bör tas, förrän arbetsmarknadsutredningen framlagt sitt betänkande.

Beträffande utbildningsverksamheten på socialvårdens och sjukvårdens områden framhåller *socialstyrelsen*, att vissa fördelar otvivelaktigt kan vinnas genom ökad samordning av yrkesutbildningen för vårdyrkena med annan yrkesutbildning och med grundskolans utbildning. Samordningssträvandena bör dock enligt styrelsens uppfattning inte drivas så långt, att kontakten med yrkeslivet försvagas. Socialstyrelsen anser emellertid, att frågan om ledningen för yrkesutbildningen inom socialvården och sjukvården icke bör upp- tagas till prövning i detta sammanhang och anför härom bl. a. följande.

Barnanstaltsutredningen, som från början haft att verkställa utredning av möjligheterna att genom ökad samverkan förbättra förvaltningen av och vården vid anstalter med barnklientel, har genom tilläggsdirektiv i mars 1961 erhållit i uppdrag att även utreda frågan om förbättrad utbildning för vårdpersonal vid nämnda anstalter.

Enligt vad socialstyrelsen erfarit har Svenska socialvårdsförbundet i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt om särskild utredning av frågan om utbildning av ålderdomshemsföreståndarinnor. Framställningar i dylikt syfte torde vara att förvänta även från annat håll. Inom sjukvården pågår utredningar som berör utbildningen på hela sjukvårdsområdet exempelvis utbildningen av sjuksköterskor, undersköterskor, sjukvårdsbiträden, laboratoriepersonal och röntgenpersonal.

Vad beträffar vården vid fångvårdsanstalter, nykterhetsvårdsanstalter, och vissa grupper av vårdare vid ungdomsvårdsskolorna, har personalutbildningsberedningen fr. o. m. innevarande budgetår igångsatt en samordnad grundutbildning av försökskaraktär. Denna verksamhet bör tills vidare fortgå.

Enligt socialstyrelsens mening bör uppenbarligen resultatet av de berörda utredningarna och den senast berörda försöksverksamheten avvaktas, innan frågan om utbildningens uppläggning över hela fältet upptages till övervägande och innan generella samordningsfrågor rörande utbildningen på vårdområdena vidtages.

En utbildning som i särskild grad är knuten till socialstyrelsen är de av styrelsen organiserade prov- och kompletteringskurserna för hemvårdarinnor. Att — som de sakkunniga synes ha siktat till — överföra denna verksamhet på landstingen skulle, enligt styrelsens mening, medföra allvarliga men för verksamheten.

Medicinalstyrelsen uttalar, att såväl de svårigheter som möter för en gemensam tillsyn och ledning av utbildningen på sjukvårdsområdet som det uppdrag som 1962 års kommitté för sjuksköterskeutbildningen erhållit motiverar, att ställningstagandet i tillsynsfrågan får anstå. I övrigt anför styrelsen bl. a. följande.

Anståndet bör enligt styrelsens mening även utnyttjas till att undersöka, huruvida det icke skulle vara mest ändamålsenligt att för samtliga icke akademiska medicinska vårdyrken inrätta ett särskilt utbildningsorgan, där större möjligheter skulle kunna tillskapas för ett intimt samarbete med bland annat sjukvårdens centrala tillsynsmyndighet än vad som synes möjligt när det gäller ett stort skolverk. Härigenom skulle en värdefull koncentration av utbildningen av medicinsk vårdpersonal uppnås och en balanserad medicinsk och pedagogisk ledning skapas.

Styrelsen finner för sin del ej anledning sätta utbildningen av tandsköterskor och tandtekniker under annan ledning än övrig utbildning av sjukvårdspersonal.

Landstingsförbundet framhåller bl. a.

Om och när landstingen, såsom vid flera tillfällen signalerats, övertager den av staten bedrivna mentalsjukvården och därmed även den statliga utbildningen av mentalsjukvårdspersonal, synes det naturligt, att även denna utbildning inlemmas i det allmänna yrkesutbildningsväsendet.

Landstingsförbundet finner vidare övervägande skäl tala för att utbildningen av sjuksköterskor och barnmorskor inordnas under skolverket. Sjuksköterske-

kommitténs förslag anses dock först böra avvaktas, innan slutlig ställning tages till frågan om sjuksköterskeutbildningens ledning.

Även i yttranden från *stadsförbundet* och *TCO* liksom från vissa utbildningsanstalter på sjukvårdens område framhålles, att resultatet av sjuksköterskekommitténs arbete bör avvaktas, innan tillsynsfrågan avgöres.

Fackmyndigheterna på jordbrukets och skogsbrukets område n ställer sig i flertalet fall avvisande till de sakkunnigas förslag.

Således framgår av *lantbruksstyrelsens* remissvar, att av 41 till styrelsen inkomna remissvar de sakkunnigas förslag att överföra vissa delar av lantbruksundervisningen till ett pedagogiskt skolverk avstyrkts av 31 remissinstanser däribland skogs- och lantbruksakademien, lantbrukshögskolan, statens lantbruksförsök och Riksförbundet landsbygdens folk. För egen del avstyrker lantbruksstyrelsen det av de sakkunniga framlagda förslaget att den centrala ledning för undervisning som bedrivs vid lantbrukets yrkesskolor skulle överföras från lantbruksstyrelsen till ett centralt pedagogiskt skolverk. Styrelsen bedömer denna fråga främst med utgångspunkt i att lantbrukets skolor utgör ett viktigt instrument i det utvecklingsarbete, som under lantbruksstyrelsens ledning bedrivs på jordbrukets område. Av styrelsens motivering framgår i övrigt bl. a. följande.

Även om man utgår från det bästa tänkbara samarbete mellan skolverket och fackämbetsverket, torde möjligheterna att riktigt utnyttja lantbrukets skolor som ett instrument i utvecklingsarbetet bli försvagade vid ett inordnande under skolämbetsverket. Detta framstår för lantbruksstyrelsen såsom mycket allvarligt, särskilt med tanke på vad som förestår jordbruksnäringen i form av nya marknadsbildningar, ökad konkurrens och försvårade avsättningsförhållanden.

I ett senare sammanhang framhåller lantbruksstyrelsen följande.

De sakkunniga har inte övertygande bevisat, att ett överförande av lantbruks- och lanthushållsundervisning från lantbruksstyrelsen till skolverket skulle innebära övervägande fördelar. Vissa fördelar skulle kunna uppnås speciellt på det pedagogiska området, men dessa måste bedömas vara mindre än de ökade svårigheter, som skulle komma att uppstå vid planeringen av utbildningens omfattning och inriktning med hänsyn till lantbruksnäringens behov, samt ifråga om undervisningens innehåll. I båda dessa senare hänseenden är inom lantbruksnäringen fördelarna med att den centrala ledningen utövas av fackämbetsverket särskilt uppenbara, eftersom det aktuella verket samtidigt har ledningen och ansvaret för utvecklingsarbetet inom näringen.

Landstingsförbundet ifrågasätter, huruvida en överflyttning av lantbrukets skolor till det nya verket är ändamålsenlig. Förbundet erinrar därvid om 1962 års reform rörande lantbruksundervisningen, i vilken som ett led ingår ett intimt samarbete mellan lantbrukets skolor och den av hushållningssällskapen bedrivna upplysningsverksamheten.

Sveriges lantbruksförbund anser, att en ständig intim kontakt med jordbruksnäringen såväl på riksplanet som på det regionala planet är en absolut förutsätt-

ning för att lantbruksundervisningen skall kunna fylla sin uppgift. En ändring ifråga om centralledningen för ifrågavarande utbildning skulle verka menligt på näringens utveckling.

Skogsstyrelsen har inhämtat yttrande från skogsvårdsstyrelserna och ett antal organisationer. Av skogsvårdsstyrelserna har 3 formellt tillstyrkt de sakkunnigas förslag om skolväsendets centrala ledning, 2 har inte bestämt deklarerat sin inställning medan 18 ansett, att behovet av samordning och enhetlig ledning för skogsyrkesutbildningen skall lösas på annat sätt.

För egen del pekar skogsstyrelsen på olika skäl att inte för närvarande vidta några mera vittgående organisatoriska förändringar vad beträffar jord- och skogsbruksutbildningen. Styrelsen erinrar därvid bl. a. om det inom 1960 års jordbruksutredning pågående arbetet. Denna kommitté har enligt givna direktiv att framlägga förslag om organisationsformer för den statliga och statsunderstödda rationaliseringsverksamheten inom jord- och skogsbruket. Resultaten av ifrågavarande utredning bör enligt styrelsens mening avvaktas, innan slutlig ställning tas till organisationen av utbildningen för nämnda näringsgrenar.

Av styrelsens remissyttrande framgår i övrigt bl. a. följande.

För skogsbrukets yrkesutbildning är en stark anknytning till praktiken särskilt nödvändig. Under påverkan av de ekonomiska, sociala och tekniska framstegen i vårt samhälle präglas denna näring i påtaglig grad av ett snabbt växande behov av effektivitetshöjande åtgärder av skilda slag. Inte minst national-ekonomiskt är det angeläget att skogsbruket visar handlingskraft och anpassning inför detta rationaliseringskrav, en omställningsprocess av i flera avseenden ingripande natur. Den skogligen yrkesutbildningen är att betrakta som en väsentlig del av rationaliseringsarbetet. Sagda förhållande understryker vikten av att undvika allt som kan försvaga sambandet mellan skogsnäringen och dess yrkesutbildning; i stället bör man på allt sätt söka stärka detsamma. Samspelet mellan praktik och utbildning på detta område synes — att döma av uttalanden från olika håll — fungera i allt väsentligt tillfredsställande med nuvarande ordning och bör utan några mera radikala åtgärder kunna ytterligare förbättras.

Vid en bedömning av den skogligen yrkesutbildningens ställning i rationaliseringshänseende bör man uppenbarligen även beakta statsmakternas stora och aktiva intresse för skogsbrukets förkovran. Detta intresse har tagit sig uttryck i en skogspolitik, som inrymmer ett flertal, nyligen utvidgade föranstaltanden i syfte att höja näringens produktivitet. Den statsunderstödda skogligen yrkesutbildningen får anses tillhöra detta system av åtgärder till skogsbrukets fromma. Det är skogsstyrelsens åsikt, att det statliga stödprogrammet för skogsbrukets allsidiga rationalisering skulle avsevärt försvagas, om den skogligen yrkesutbildningen bröts ut från jordbruksdepartementets respektive skogsstyrelsens ämbetsområde.

En avvikande uppfattning framföres av *domänstyrelsen*, som fäster stort avseende vid möjligheterna till en förbättrad översiktlig planläggning och därför tillstyrker de sakkunnigas förslag.

De sakkunnigas förslag på sjöfartens och fiskets områden har i den begränsade utsträckning dessa berörts i remissvaren i huvudsak inte föranlett några in-

vändningar. Sålunda framhåller *sjöfartsstyrelsen* det som väsentligt, att sjöbefälsskolorna får arbeta under samma betingelser som andra skolformer. Samtidigt betonas vikten av att den nära kontakt mellan skolor och fackkunskap på sjöfartens område, som efterhand skapats, kan bevaras och ytterligare befästas.

Styrelsen för *statens brandskola*, avstyrker att skolan ställs under ledning av det föreslagna nya ämbetsverket.

V. Skolämbetsverkets organisation

De sakkunniga

Huvudprinciper för organisationen

De principer, som tillämpats för utformningen av den nuvarande kansliorganisationen inom skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning, kan betecknas som avdelnings- respektive fackbyråprincipen. Karakteristiskt för avdelningsprincipen är att ärenden av samma eller närbesläktad art, oberoende av till vilken skolform de hör, handlägges inom en avdelning. Inom skolöverstyrelsen finns för närvarande en undervisningsavdelning, en lärarutbildnings- och försöksavdelning, en organisationsavdelning, en planerings- och byggnadsavdelning samt en administrativ avdelning. Däremot sker fördelningen av ärendena mellan de byråer (rotlar), som sammanförts i en avdelning, i huvudsak efter skolform. Vidare är det karakteristiskt för den nämnda principen, att byråerna inte är direkt underställda verkschefen utan chefen för vederbörande avdelning. Härigenom kan en avlastning av verkschefens arbetsbörda ske genom delegering av beslutanderätt till avdelningscheferna i många ärenden, som normalt eljest borde avgöras av verkschefen.

Karakteristiskt för överstyrelsens för yrkesutbildning enligt fackbyråprincipen uppbyggda kansliorganisation är, att pedagogiska och organisatoriska ärenden rörande varje större yrkesutbildningsområde sammanförts för handläggning inom en och samma byrå och vidare att byråerna inte sammanförts i avdelningar. Samtliga byråer och självständigt arbetande sektioner är sålunda direkt underställda verkschefen. Fackbyråprincipen har dock icke renodlats. Om så hade varit fallet borde samtliga ärenden rörande ett visst yrkesutbildningsområde ha handlagts inom vederbörande byrå. Så sker emellertid inte. Administrativa ärenden och lärarutbildningsärenden handlägges inom överstyrelsen på var sin särskilda byrå, vilkas verksamhet sålunda spänner över verkets hela arbetsfält. Den administrativa byrån inom överstyrelsen för yrkesutbildning handlägger ärenden av samma art som den administrativa avdelningen inom skolöverstyrelsen. Å andra sidan förekommer inom skolöverstyrelsen arbetsenheter, som har karaktär av fackbyråer. Detta är särskilt fallet med de från överstyrelsens avdelningar fristående rotlarna för skolsociala frågor, skolhygieniska frågor och folkbildningsfrågor. I den mån det inom fackämbetsverken förekommer arbetsenheter, som i huvudsak är sysselsatta enbart med utbildningsärenden, är dessa enheter en renodlad fackbyråtyp.

Skolöverstyrelsen har tidigare varit organiserad på ett annat sätt. Även då

var verkets kansli uppdelat på avdelningar men grunden för indelning i avdelningar var en annan. Ärendena var inte fördelade efter sin art utan i huvudsak efter skolkategori.

Anledningen till att den äldre organisationstypen övergavs var främst den, att med skolväsendets fortskridande utveckling folkskolavdelningens ärenden inte längre kunde klart avgränsas från läroverksavdelningens. I folkskolan hade t. ex. inbyggts linjer, som förde fram till realexamen, och även på annat sätt blev gränsen mellan folkskolan och läroverken allt mindre skarp. De administrativa och de organisatoriska ärendena växte också efter hand i allt större omfattning, varför skolöverstyrelsens ledamöter inte kunde ägna undervisningsfrågorna tillräcklig uppmärksamhet.

De sakkunniga har ansett sig kunna konstatera, att skolöverstyrelsens organisation är ändamålsenlig för ett ämbetsverk, som har att utöva central tillsyn över allmänbildande skolor och att den inom överstyrelsen för yrkesutbildning tillämpade fackbyråprincipen är ändamålsenlig för organisationen av ett verk, som leder yrkesutbildning. Fackbyråprincipens förtjänster anser de sakkunniga framträda särskilt starkt i fråga om ledningen av sådan yrkesutbildning, som bedrivs i icke-skolmässiga former. Vidare anses fackbyråsystemet ha varit värdefullt ur den synpunkten, att det i hög grad underlättat samarbetet mellan den centrala ledningen för yrkesutbildningen och näringslivet.

De sakkunniga pekar också på skäl, som talar för att skolverkets kansli organiseras enligt skolöverstyrelsens modell. Till dessa hör främst att undervisningsväsendet för framtiden i högre grad än för närvarande blir en sammanhängande helhet, inom vilken de skilda skol- och kursformerna blir mer eller mindre beroende av varandra. I den mån skiljelinjerna dem emellan blir allt mindre skarpa, kan det enligt denna uppfattning synas vara en rationell åtgärd att låta ärenden av samma eller närbesläktad natur handläggas inom samma avdelning. Häremot anför emellertid de sakkunniga, att de pedagogiska ärendena och ärendena rörande utbildningens organisation inom flertalet former av yrkesutbildning är så nära sammanhängande med varandra, att de helst bör handläggas inom för båda ärendegrupperna gemensamma arbetsenheter. Delas de upp på olika arbetsenheter, kan en sådan uppdelning enligt de sakkunnigas uppfattning i vissa fall få ogynnsamma följder för yrkesutbildningen. De sakkunniga pekar i detta sammanhang bl. a. på behovet av snabbhet i handläggningen av vissa yrkesutbildningsärenden.

Gjorda överväganden leder de sakkunniga till uppfattningen, att skolverkets kansli bör organiseras så, att avdelningsprincipen genomgående tillämpas i fråga om handläggningen av ärenden rörande det allmänna skolväsendet men endast i viss utsträckning i fråga om handläggningen av ärenden rörande yrkesutbildningsväsendet, där pedagogiska och organisatoriska ärenden alljämt bör handläggas enligt fackbyråprincipen.

De sakkunniga föreslår, att kansliet delas upp i tre sektorer: en för handläggning av för hela skol- och utbildningsväsendet gemensamma ärenden, en för handläggning av frågor rörande det allmänna undervisningsväsendet, och en för handläggning av frågor rörande yrkesutbildningsväsendet. Den sektor, som handlägger ärenden rörande det allmänna undervisningsväsendet, bör delas i avdelningar enligt principen för skolöverstyrelsens organisation. Varje avdelning indelas i sin tur i rotlar, mellan vilka ärendena fördelas efter skolform.

Den sektor, som handlägger ärenden rörande yrkesutbildning, bör enligt de sakkunnigas förslag indelas enligt fackbyråprincipen i rotlar för olika yrkesutbildningsområden och organiseras på liknande sätt som överstyrelsen för yrkesutbildning. Den återstående sektorn skall handlägga ärenden, som är gemensamma för såväl det allmänna skolväsendet som yrkesutbildningsväsendet, och kan således inte organiseras enligt fackbyråprincipen. Även denna sektor föreslås bli indelad i avdelningar enligt ärendenas art. Varje sådan avdelning indelas sedan i rotlar, varvid även här fördelning efter skolform bör ske i den mån detta är möjligt med hänsyn till arbetsuppgifternas karaktär och betydelse.

Beträffande arbetsuppgifternas fördelning mellan de tre sektorerna framhåller de sakkunniga, att teoretiskt sett flera olika alternativ är tänkbara beroende på om större eller mindre del av kansliärendena föres in under den gemensamma sektorn. För egen del har de sakkunniga stannat för att föreslå, att till denna sektor hänföres planerings- och byggnadsärenden samt de administrativa ärendena. Vidare bör enligt de sakkunnigas mening till denna sektor hänföras vissa nuvarande för skolväsendet i stort sett gemensamma arbetsenheter, såsom skolhygienroteln, skolsociala roteln, sektionen för fysisk fostran samt sektionen för centralupphandling. Inom sektorn bör vidare finnas en kanslisektion för verkets interna angelägenheter.

Direkt till verksledningen skulle pressombudsmannen samt en utredningssektion anknytas.

Inom ramen för de båda särskilda sektorerna för det allmänna skolväsendet och yrkesutbildningsväsendet skulle enligt förslaget undervisnings-, lärarutbildnings- och organisationsfrågorna inordnas. Inom sektorn för det allmänna skolväsendet föreslås de nämnda tre ärendegrupperna bli fördelade på lika många avdelningar, indelade i rotlar efter skolform, medan inom sektorn för yrkesutbildningsväsendet undervisnings- och organisationsfrågor enligt fackbyråprincipen skulle samordnas inom samma byrå eller rotel och lärarutbildningsfrågorna bilda underlag för en särskild arbetsenhet.

I bilaga till betänkandet redovisar de sakkunniga olika alternativ till utformning av ämbetsverkets organisation allt efter hur stor del av ärendegrupperna, som hänförts till den gemensamma sektorn. Genom att låta den gemensamma sektorn maximalt omfatta hela verkets ämbetsområde och således låta de båda särskilda sektorerna utgå har därvid till sist erhållits en organisationsmodell på fem avdelningar, som i princip överensstämmer med skolöverstyrelsens nuvarande organisation.

I anslutning till sitt organisationsförslag framhåller de sakkunniga betydelsen av att erfarenheterna av den nya organisationen liksom skolväsendets utveckling framdeles tas som utgångspunkt för erforderliga organisatoriska förändringar.

De sakkunniga föreslår, att det nya ämbetsverket benämnes *Kungl. skolverket*. Skolöverstyrelsen anses visserligen vara ett namn, som ganska väl uppfyller de fordringar som kan ställas på ämbetsverkets namn, men de sakkunniga finner det inte lämpligt av flera skäl — främst psykologiska — att överflytta namnet på ett nu existerande skolämbetsverk på det nya verket, vilket avses bli helt nykonstruerat.

Verksledningen

Ledningen för den nuvarande skolöverstyrelsen och den nuvarande överstyrelsen för yrkesutbildning är konstruerade på olika sätt. Detsamma är fallet med beslutsordningen. Skolöverstyrelsen ledes av en ämbetsmannastyrelse, sammansatt av verkschefen och cheferna för verkets rotlar (byråer) samt två lekmanna-representanter, som dock endast deltar i plenum med verksledningen i vissa frågor av mera allmänt intresse.

Överstyrelsen för yrkesutbildning ledes av en representantförsamling, sammansatt av verkschefen och cheferna för verkets byråer samt företrädare för olika näringslivs- och arbetsmarknadsorganisationer. I densamma ingår även representanter för skolöverstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen.

I fråga om sättet att fatta beslut inom de båda skolämbetsverken kan nämnas, att kollegiala beslut förekommer inom skolöverstyrelsen dels vid plenum med verkets ledning och dels vid plenum med rotelcheferna inom varje avdelning. Inom överstyrelsen för yrkesutbildning förekommer kollegiala beslut endast vid plenum med verksledningen. Beslut av en enda befattningshavare, enrådighetsbeslut, förekommer på olika nivåer inom båda verken. Delegering av beslutanderätt kan företas inom båda verken.

Verkets *styrelse* bör enligt de sakkunnigas uppfattning inte utgöras enbart av verkets ämbetsmän utan även innefatta ett starkt inslag av ledamöter utanför denna krets, vilka bör utgöra majoritet i verkets styrelse.

Av de sakkunnigas motivering härför framgår bl. a. följande.

Undervisning, utbildning och fostran av ungdomen är angelägenheter av utomordentlig vikt och betydelse för hela vårt folk. Det måste fördenskull vara ett allmänt medborgerligt intresse att i ledningen för skolverket ges utrymme inte endast åt de synpunkter, som de aktiva skolmännen lägger på frågor rörande undervisningsväsendet, utan också åt de synpunkter föräldrar och målsmän, ideella organisationer, näringslivs- och arbetsmarknadsorganisationer, forskare på de pedagogiska, psykologiska och sociologiska vetenskapsfälten m. fl. kan ha att framföra.

De sakkunniga erinrar vidare om den utveckling, som ägt rum beträffande sammansättningen av lokala och regionala organ på skolans område. Lekmannarepresentationen har även på det centrala planet ett starkt inflytande, främst inom överstyrelsen för yrkesutbildning.

De sakkunniga har diskuterat, huruvida lekmannarepresentanterna bör vara en odifferentierad grupp eller om de bör delas i två grupper, varvid den ena i främsta rummet skulle företräda det allmänna skol- och folkbildningsväsendets intressen och den andra näringslivets och arbetsmarknadens intressen i fråga om yrkesutbildning. De sakkunniga förordar det förstnämnda alternativet.

Detta innebär, att lekmannarepresentanterna skall representera ämbetsverkets hela tillsynsområde utan att direkt företräda särskilda organisationer eller intressen inom tillsynsområdet. De sakkunniga anser, att styrelsens arbete bäst främjas av en dylik anordning.

De sakkunniga, som även diskuterat frågan om fackämbetsverkens representation i styrelsen, avvisar tanken på en sådan representation med hänvisning till sitt förslag om en särskild rådgivande nämnd.

Med hänsyn till bl. a. prognos- och planeringsverksamhetens betydelse för såväl yrkesutbildningsväsendet som för det allmänna undervisningsväsendet föreslår emellertid de sakkunniga, att någon av de särskilt förordnade ledamöter i skolverkets styrelse skall äga god förtrogenhet med arbetsmarknadsfrågor.

De sakkunnigas strävan att så långt möjligt minska antalet ledamöter i styrelsen har föranlett dem att frångå den nu tillämpade principen inom de båda överstyrelserna att samtliga chefstjänstemän skall ingå i styrelsen. Förslaget innebär i detta hänseende, att förutom verkschefen, som tillika föreslås bli styrelsens ordförande, endast fyra chefstjänstemän inom ämbetsverket skall ingå i styrelsen.

De sakkunniga, som föreslår, att verket skall erhålla två överdirektörer, anser att dessa skall ingå som ledamöter i styrelsen. De båda övriga chefstjänstemän som skall ingå i styrelsen föreslås bli förordnade av Kungl. Maj:t på en tid av fyra år.

De sakkunniga föreslår, att i styrelsen skall ingå sex lekmannarepresentanter, förordnade direkt av Kungl. Maj:t för en tid av fyra år utan föregående förslagsprocedur. Styrelsen skulle således utgöras av sammanlagt elva personer.

För samtliga av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter bör enligt förslaget utses personliga suppleanter, förordnade på samma sätt som de ordinarie styrelseledamöterna.

Som nyss nämndes föreslår de sakkunniga, att i den *verkställande verksamheten* skall ingå två överdirektörer. De båda överdirektörerna skall enligt de sakkunnigas intentioner bära ansvaret för handläggningen av ärenden rörande respektive det allmänna skol- och folkbildningsväsendet samt yrkesutbildningsväsendet. Genom den form för kansliets organisation, som de sakkunniga för-

ordrar, skulle således de båda överdirektörerna bli chefer för var sin sektor, inom vilken de underställda arbetsenheternas verksamhet inriktas på ettdera av de båda nämnda huvudområdena av utbildningsväsendet. De båda överdirektörernas ställning som målsmän för respektive områden avses därigenom komma att klart markeras.

De båda överdirektörerna bör vidare närmast under verkschefen bära ansvaret för handläggningen inom den gemensamma sektorn av de ärenden, som berör deras respektive huvudområden av skolväsendet. De sakkunniga förutsätter också, att båda överdirektörerna deltar i handläggningen av särskilt viktiga ärenden, som berör enbart det ena huvudområdet.

Med syfte att avlasta verkschefens och de båda överdirektörernas arbetsbörda finner de sakkunniga det lämpligt, att i likhet med förhållandet inom skolöverstyrelsen en rotelchef inom varje avdelning förordnas att tillika vara chef för avdelningen.

Beträffande *beslutsordningen* inom skolverket skiljer de sakkunniga i sitt förslag mellan pleniärenden, som avgöres i plenum med verkets styrelse, och kansliärenden, som avgöres inom verkets kansli.

Till avgörande i plenum med verksstyrelsen bör endast hänföras principiellt viktiga eller eljest särskilt betydelsefulla ärenden.

De sakkunniga förordar vidare, att sådana principiellt och praktiskt viktiga ärenden, som inte skall avgöras vid plenum med verksstyrelsen, blir föremål för kollegiala beslut inom verket. Dylika ärenden, som berör verkets tillsynsområde i dess helhet, bör avgöras av ett kollegium med verkschefen som ordförande, medan ärenden, som berör enbart det allmänna undervisningsväsendet respektive yrkesutbildningsväsendet, bör avgöras av kollegier med vederbörande överdirektör som ordförande. Enligt de sakkunnigas mening är det också lämpligt, att ärenden av angiven art, som berör enbart en viss avdelning, avgöres av ett kollegium med avdelningschefen som ordförande.

Samtliga övriga kansliärenden bör avgöras enligt enrådighetsprincipen: av verkschefen, vederbörande överdirektör, avdelningschef, rotelchef (byråchef), byrådirektör eller annan tjänsteman.

Bl. a. med hänsyn till begränsningen av antalet ledamöter i ämbetsverkets styrelse anser de sakkunniga det befogat att inrätta ett permanent rådgivande organ, en *rådgivande nämnd*, som kan tillföra ämbetsverket ytterligare erfarenheter från områden av betydelse för dess arbete.

I sin motivering för förslaget erinrar de sakkunniga bl. a. om 1957 års skolberednings förslag om en sådan rådgivande nämnd, knuten till skolöverstyrelsen.

Den rådgivande nämndens arbetsuppgifter skulle enligt de sakkunnigas uppfattning bli alltför mångskiftande och omfattande, om den skulle fungera som en odelad grupp. Enligt de sakkunnigas mening bör den därför uppdelas i sek-

tioner. Uppdelningen i sektioner bör ske med iakttagande av att representanter för varandra närstående undervisnings- och utbildningssektorer hänföres till samma sektion. Härigenom blir det möjligt att nedbringa antalet i överläggningarna deltagande ledamöter och därmed att skapa effektivt arbetande grupper.

Som ledamöter i den rådgivande nämnden bör enligt de sakkunnigas mening ingå dels representanter för psykologisk, pedagogisk och sociologisk forsknings- och försöksverksamhet, dels representanter för de av skolämbetsverkets verksamhet närmast berörda ämbetsverken, varvid även arbetsmarknadsstyrelsen bör vara representerad, dels representanter för skilda organisationer och sammanslutningar. Utöver nämndens ledamöter förutsättes deltagande av skolämbetsverkets chefstjänstemän såväl i sammanträdena in pleno som i sektions-sammanträdena.

Nämnden skall enligt förslaget arbeta på fem sektioner med sju ledamöter i varje. Innan viktiga ärenden avgöres av skolverket skall yttrande inhämtas från nämnden eller från den eller de sektioner, som närmast beröres av vederbörande ärende. Nämnden avses också själv komma att taga de initiativ, som den bedömer nödvändiga.

Den första sektionen skall behandla för skolverkets hela tillsynsområde betydelsefulla frågor samt frågor rörande det allmänna skolväsendet. De fyra övriga sektionerna skall behandla frågor rörande yrkesutbildning: andra sektionen frågor rörande industri och hantverk, tredje sektionen frågor rörande handel och sjöfart, fjärde sektionen frågor rörande huslig utbildning och värdyrken och den femte sektionen frågor rörande jordbruk och skogsbruk. Samtliga ledamöter i första sektionen föreslås bli förordnade av Kungl. Maj:t utan förslagsrätt för några organisationer. Även ledamöterna i övriga sektioner skall enligt de sakkunnigas mening förordnas av Kungl. Maj:t men efter förslag av vederbörande ämbetsverk och organisationer. I vissa fall kommer två eller flera organisationer gemensamt att få föreslå en representant i sektionen.

Den föreslagna sammansättningen av den rådgivande nämnden framgår närmare av följande tablå.

Sammanfattande tablå över sektionsindelningen

	Sekt. 1	Sekt. 2	Sekt. 3	Sekt. 4	Sekt. 5
Företrädare för pedagogisk och psykologisk samt sociologisk och övrig samhällsvetenskaplig forskning	3				
Aktiva skolmän	2				
Representanter för målsmännen	2				
Arbetsmarknadsstyrelsen		1	1	1	1
Medicinalstyrelsen				1	
Socialstyrelsen				1	
Lantbruksstyrelsen					1
Skogsstyrelsen					1
Sjöfartsstyrelsen			1		
Landsorganisationen		1	1	1	1
Svenska arbetsgivareföreningen, Handels arbetsgivareorganisation och Sveriges redareförening		1 ¹	1		
Tjänstemännens centralorganisation och Sveriges akademikers centralorganisation		1	1	1	
Kommunförbunden		1	1	1	1
Sveriges hantverks- och industriorganisation		1			
Sveriges industriförbund		1			
Handelskamrarnas nämnd, Kooperativa förbundet, Sveriges grossistförbund och Sveriges köpmannaförbund			1		
Representativa kvinnoorganisationer ...				1	
Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk					1
Föreningen skogsarbeten och Sveriges skogsägareföreningars riksförbund					1
Summa	7	7	7	7	7

Fördelning på arbetsenheter

De sakkunnigas förslag rörande verksorganisationens uppdelning på olika arbetsenheter framgår av följande sammanställning.

Verksledningen

Generaldirektör och två överdirektörer
Utredningssektion

¹ Svenska arbetsgivareföreningen föreslår ensam ledamot i sekt. 2.

Den gemensamma sektorn

Planerings- och byggnadsavdelningen (P)

P 1 (avdelningschefens rotel)

Allmänna frågor avseende planering och byggnader. Planeringsfrågor, avseende det på grundskolan byggande undervisningsväsendet.

P 2 Planeringsfrågor avseende grundskolan. Frågor om skolskjutsar.

P 3 Skolbyggnadsfrågor. Statsbidrag till byggnader.

Till avdelningen knytes arkitektkontoret.

Administrativa avdelningen (A)

A 1 (avdelningschefens rotel)

Rättsliga frågor. Kassor, donationer och fonder. Till roteln är knutna verkets kommissionärer.

A 2 Löne- och statsbidragsfrågor, avseende klasslärare och ämneslärare. Sjukvårdsersättningar. Förhandlingsfrågor.

A 3 Löne- och statsbidragsfrågor avseende övningslärare. Avsked och pension. Traktamenten, resekostnader och flyttningersättningar. Till roteln är knutet revisionskontoret.

A 4 Löne- och statsbidragsfrågor avseende yrkesutbildningsväsendet samt yrkeslärare i grundskolan. Till roteln är knuten sektionen för centralupphandling.

Skolsociala roteln (Sr)

Blind- och dövskolor. Särskolor för psykiskt efterblivna. Skolhem. Skol-social verksamhet.

Skolhygienroteln (S)

Skolhygieniska frågor. Psykisk barna- och ungdomsvård. Mentalhygieniska frågor. Personalfrågor avseende skolläkare och skolsköterskor.

Sektionen för fysisk fostran (b)

Ärenden avseende gymnastik, lek och idrott, simundervisning, friluftsvksamhet, trafikundervisning, brandskydd, olycksfallsvård och civilförsvar.

Kanslisektionen (k)

Frågor avseende verkets lokaler och personal.

Sektorn för det allmänna undervisningsväsendet

Undervisningsavdelningen (U)

U 1 (avdelningschefens rotel)

Pedagogiska frågor av allmän natur inom det allmänna undervisningsväsendet. Viss pedagogisk inspektion.

- U 2* Undervisningsfrågor avseende grundskolan m. m. Undervisningsfrågor avseende övningsämnen. Till roteln är knutna sektionen för hemkunskap och skolmåltidsverksamhet samt experter för övningsämnen, utom gymnastik.
- U 3* Undervisningsfrågor — dock ej beträffande övningsämnen — avseende statliga, kommunala och enskilda allmänna gymnasier, på allmänbildning inriktade fackskolor, realskolor och flickskolor, försvarets läroverk, specialgymnasiet för lantbruks-, mejeri- och skogsstuderande.
- U 4* Pedagogiska hjälpmedel för undervisning inom det allmänna undervisningsväsendet. Hjälpmedelscentralerna. Till roteln är knutna verkets förlagsverksamhet och konsulenter för pedagogiska hjälpmedel inom det allmänna undervisningsväsendet.
- U 5* Examina. Elevers intagning och flyttning.

Lärarytbildnings- och försöksavdelningen (L)

L 1 (avdelningschefens rotel)

Frågor om pedagogiskt utvecklingsarbete inom det allmänna undervisningsväsendet.

L 2 Skolpsykologisk verksamhet, yrkesvägledningsfrågor.

L 3 Frågor om utbildning och fortbildning av klasslärare. Utbildningsfrågor rörande folkskoleseminarierna och förskoleseminarierna samt på verket ankommande uppgifter rörande lärarhögskolorna.

L 4 Frågor om utbildning och fortbildning av lärare i teoretiska läroämnen och övningslärare samt vidareutbildning av klasslärare. Utbildningsfrågor rörande lärarkursanstalterna, teckningslärarinstitutet, seminarierna för huslig utbildning och slöjdlärarseminariet.

Organisationsavdelningen (O)

O 1 (avdelningschefens rotel)

Tillsättning av tjänster och behörighetsfrågor, huvudsakligen inom det allmänna undervisningsväsendet.

O 2 Skolväsendets lokala och regionala ledning. Personal- och organisationsfrågor avseende grundskolans låg- och mellanstadium samt folkskolan.

O 3 Organisations- och personalfrågor avseende grundskolans högstadium, kommunala realskolor och flickskolor, privatläroverk, teckningslärarinstitutet, seminarierna för huslig utbildning och slöjdlärarseminariet. Övningslärarorganisationen.

O 4 Organisations- och personalfrågor avseende allmänna gymnasier, statliga realskolor, på allmänbildning inriktade fackskolor samt folkskoleseminarier och förskoleseminarier.

Folkbildningsroteln (F)

Folkhögskolor. Folkbiblioteken. Folkbildningsarbetet. Till roteln är knuten en sektion för folkbiblioteken.

Sektorn för yrkesutbildningsväsendet

Yrkesutbildningsavdelningen (Y)

- Y 1* Undervisnings- och organisationsfrågor avseende centrala, kommunala och enskilda yrkesskolor inom industri och hantverk.
- Y 2* Undervisnings- och organisationsfrågor avseende tekniska gymnasier, konstfackskolan, bergsskolan i Filipstad, textilinstitutet i Borås och Norrköping, tekniska skolor, tekniska fackskolor samt sjöbefälsskolor.
- Y 3* Undervisnings- och organisationsfrågor avseende handelsgymnasier, merkantila fackskolor samt kommunala och enskilda yrkesskolor inom området för handel och kontor.
- Y 4* Undervisnings- och organisationsfrågor avseende kommunala och enskilda yrkesskolor för husligt arbete och hemslöjd samt lanthushållsskolor, hemvårdarinneutbildning och hemsamaritutbildning.
- Y 5* Undervisnings- och organisationsfrågor avseende barnavård, sjuk- och hälsovård samt socialvård.
- Y 6* Frågor om utbildning och fortbildning av lärare i yrkesämnen, pedagogiskt utvecklingsarbete m. m.

Roteln för jordbruksutbildning (J)

Undervisnings- och organisationsfrågor avseende jordbruk med binäringar.

Roteln för skogsbruksutbildning (Sk)

Undervisnings- och organisationsfrågor avseende skogsbruk.

Omskolningsroteln (Or)

Omskolningskurser. Arbetslöshetskurser. Arbetsmarknadsfrågor.

Det av de sakkunniga närmare preciserade personalbehovet för den föreslagna organisationen uppgår till 509 tjänster, varav 35 är chefstjänster. Av de sakkunnigas redovisning framgår i övrigt bl. a. följande.

Det sammanlagda antalet tjänster inom skolöverstyrelsen och överstyrelsen utgjorde vid ingången av år 1962 409. I sina petita till 1962 års riksdag har de båda verken begärt en ökning av antalet tjänster med sammanlagt 81. Av de föreslagna 509 tjänsterna inom skolverket torde ca 35 à 40 komma att ersätta fackämbetsverkens nuvarande personalorganisation för tillsynsuppgifter rörande yrkesutbildning under deras ledning. Antalet tjänster, som motsvarar skolöverstyrelsens och överstyrelsens för yrkesutbildning personalorganisation, skulle således ligga mellan gränserna 469 och 474.

Yttranden

Remissmyndigheterna har i stor utsträckning ställt sig avvisande till de av de sakkunniga förordade huvudprinciperna för skolämbetsverkets organisation enligt vilka det nya ämbetsverket skulle organiseras dels efter avdelningsprincipen, dels efter fackbyråprincipen. I vissa fall har en organisation helt efter avdelningsprincipen förordats, medan i vissa andra fall förordats, att frågan om verkets organisation bör ytterligare undersökas. Ett antal remissinstanser har med eller utan förbehåll anslutit sig till de sakkunnigas förslag.

Statskontoret förordar, att det nya skolämbetsverket med hänsyn till storleken och omfattningen av dess verksamhetsområde organiseras enligt avdelningsprincipen. I praktiken är det enligt statskontorets uppfattning ogörligt att tillämpa fackbyråprincipen, då ett verksamhetsområde nått en viss omfattning.

Statskontoret anser de sakkunnigas förslag till organisation behäftat med väsentliga brister. Det nya ämbetsverket skulle nämligen i stort sett komma att fungera som två även i fortsättningen skilda verk, organiserade efter olika principer men med en mindre kärna gemensam. Förslaget kan därför enligt statskontorets mening icke läggas till grund för ett beslut om genomförande. Med anledning härav har statskontoret utfört vissa kompletterande utredningar i syfte att få fram ett principiellt förslag, som bättre tillgodoser föreliggande behov med tanke på såväl effektivitet som kostnader.

Statskontorets förslag innebär i stort sett, att en helt integrerad organisation skapas. Statskontoret har utgått ifrån, att det nya ämbetsverkets ledning skall koncentreras till ett fåtal personer, för vilka det genom täta personliga kontakter skall vara möjligt att lösa uppkommande samordningsproblem. Därjämte bör eftersträvas en avdelningsindelning, som innebär att om möjligt kvantitativt någorlunda likvärdiga organisationsenheter skapas, mellan vilka en naturlig saklig uppdelning av uppgifterna kan göras.

Den principiella uppläggningsförslaget redovisar statskontoret i övrigt på i huvudsak följande sätt.

Skolämbetsverkets arbetsuppgifter kan schematiskt sett hänföras till tre stora huvudgrupper, nämligen undervisning, planering och administration. En fördelning av arbetet på tre avdelningar kan från denna utgångspunkt förefalla naturlig. Med hänsyn till undervisningsärendenas stora omfattning torde det emellertid i vart fall i dagens läge icke vara möjligt att handlägga alla dessa ärenden på en enda avdelning. Då ett sammanförande av vissa undervisningsärenden med planeringsärenden eller arbetsuppgifter av utpräglat administrativ art icke synes lämplig, uppkommer frågan om undervisningsärendena kan på ett ur sakliga synpunkter tillfredsställande sett fördelas på två något så när lika stora avdelningar. Enligt statskontorets bedömande är detta möjligt. Dessa ärenden kan nämligen summariskt uppdelas på två stora undergrupper, undervisning av elever och utbildning av lärare. Naturliga — ehuru icke lika klart avgränsade — komplement är till den förstnämnda undergruppen olika pedagogiska hjälpmedel för undervisningen och tillämpningar av den pedagogiska psykologin

samt till den sistnämnda pedagogiskt utvecklingsarbete. En annan stor huvudgrupp utgör planeringsärendena. För att möjliggöra en effektiv och meningsfylld undervisning erfordras planering på olika nivåer i fråga om utbildningsbehov, organisation, personal-, utrustnings- och lokalbehov m. m. Den sista huvudgruppen gäller administrationen. Såsom exempel på administrativa ärenden i det nya verket kan nämnas författningstillämpning, vissa organisationsfrågor, personalärenden, medelsförvaltning och vissa servicefunktioner. Såsom närmare framgår nedan har även skolhygieniska frågor och ärenden rörande skolsocial verksamhet av kurativ art ansetts böra hänföras hit, då dessa ärenden på det centrala planet i huvudsak är av administrativ natur.

Statskontorets förslag innebär i organisatoriskt hänseende, att verksamheten under verkschefen uppdelas på fyra större huvudenheter, benämnda undervisningsavdelningen, avdelningen för pedagogisk utveckling och lärarutbildning, planeringsavdelningen samt administrativa avdelningen. Utanför avdelningsindelningen bör tills vidare finnas en särskild rotel för folkbildning.

Skolöverstyrelsen hävdar, att det som förenar de båda delarna av utbildningsväsendet starkt överväger det som skiljer. Enligt överstyrelsens uppfattning hänför sig likheterna också till nödvändigheten av kontakt med samhälle och näringsliv. Överstyrelsen anser det vara rationellt, att impulser från näringslivets sida samtidigt och i lika mån kommer både den allmänna utbildningen och yrkesutbildningen tillgodo. Förutsättningarna härför är en samordning genom integration inom den centrala ledningen, och skolöverstyrelsen förordar därför ett i princip helt integrerat verk, uppbyggt enligt avdelningsprincipen.

I motiveringen för denna ståndpunkt anför skolöverstyrelsen bl. a. följande.

Överstyrelsen vill understryka, att en uppdelning av t. ex. lärarutbildning och utvecklingsarbete på olika huvudarbetsenheter för å ena sidan det allmänna skolväsendet och å andra sidan yrkesutbildningen ej är godtagbar. Detsamma gäller, i om möjligt ännu högre grad, den uppdelning som enligt de sakkunnigas förslag skulle komma att ske av handläggningen av ärenden rörande allmänna gymnasier och fackgymnasier liksom av fackskolor. I själva verket kan uppräknas en rad ärendegrupper, beträffande vilka en uppdelning av handläggningen efter utbildningsgren skulle vara i hög grad ineffektiv. Här kan nämnas t. ex. tjänstetillsättningar, behörigheter, allmänna organisationsfrågor, kursplaner.

Överstyrelsen anser i motsats till de sakkunniga, att en integrerad organisation ej innebär försämrade förutsättningar för en smidig anpassning av yrkesutbildningen till näringslivets snabbt skiftande behov utan även från denna synpunkt medför fördelar i förhållande till en organisation enligt fackbyråprincipen.

Överstyrelsen erinrar i övrigt bl. a. om grunderna för överstyrelsens nuvarande organisation. Enligt dessa täcker huvudarbetsenheterna i görligaste mån slutna arbetsområden, som är avgränsade efter ärendenas sakinnehåll och ej efter skolform. Erfarenheterna av denna organisation, som fungerat sedan 1952 med vissa därefter vidtagna förändringar, har enligt överstyrelsens mening visat, att uppdelningen i huvudarbetsenheter varit ändamålsenlig.

Överstyrelsen anser denna organisationsform, såvitt gäller indelningen i huvudarbetsenheter, vara väl ägnad att tillämpas även för yrkesutbildningen.

Överstyrelsen föreslår därför, att skolämbetsverket uppdelas i följande fem huvudarbetsenheter:

- undervisningsavdelningen (U),
- lärarutbildnings- och försöksavdelningen (L),
- organisationsavdelningen (O),
- planerings- och byggnadsavdelningen (P) samt
- administrativa avdelningen (A).

Vid sidan av avdelningarna bör direkt under verksledningen kunna stå fristående sektioner och arbetsenheter.

Frågan om skolämbetsverkets organisation har upptagits till behandling av flertalet *länskolnämnder*. Dessa anser i allmänhet, att de sakkunnigas förslag synes vara en kompromiss, vars följd torde bli, att de båda nuvarande centrala skolämbetsverken till sina huvudfunktioner och med i stort sett bibehållet beroende i förhållande till varandra ingår i det nya verket. Flertalet av nämnderna förordar ett helt integrerat skolämbetsverk.

Gymnasieutredningen kan icke tillstyrka en organisation, som innebär att pedagogiska och organisatoriska ärenden handlägges, beträffande gymnasiet allmänna sektor inom en arbetsenhet samt i fråga om de yrkesinriktade sektorerna inom helt andra arbetsenheter. De skäl, som föranlett de sakkunniga att föreslå att den centrala ledningen skall sammanföras till ett enda ämbetsverk, talar enligt utredningens uppfattning med samma styrka för att för gymnasiet del ärendenas sakinnehåll blir avgörande i fråga om handläggningssättet samt att ärenden med likartat sakinnehåll handlägges på en och samma arbetsenhet.

Även *skoladministrativa utredningen* förordar en om möjligt fullständig integration. Samma uppfattning har *Svenska stadsförbundet*, som erinrar om att de lokala skolstyrelserna, i den mån dessa har bildat avdelningar enligt bestämmelserna om skolstyrelsernas delegationsrätt, regelmässigt arbetar enligt den s. k. vertikalsprincipen, vilket innebär att man fördelar arbetsuppgifterna på avdelningarna med hänsyn till ärendenas natur. Förbundet påpekar, att ett dylikt arbetssätt helt är i överensstämmelse med de rekommendationer, som skolstyrelseutredningen lämnade i sitt förslag till bestämmelser om skolstyrelsernas delegationsrätt.

Uppfattningen att ytterligare undersökningar är erforderliga, innan det nya verket träder i funktion, återkommer i flera remissyttranden. Den återfinnes i yttrandena från *statskontoret*, *statistiska centralbyrån*, *riksrevisionsverket*, *Svenska landskommunernas förbund*, *SACO*, *Kooperativa förbundet* och *Målsmännens riksförbund*.

Uttalanden göres i dessa sammanhang för att det fortsatta utredningsarbetet bör syfta till en ökad integration. I vissa fall erinras emellertid också om de speciella problem, som sammanhänger med behovet av kontakt med näringslivet.

Enligt TCO:s uppfattning bör detta behov ta sig uttryck i särskilda organisatoriska former. I sammanhanget pekar organisationen på möjligheten att skapa särskilda nämnder beträffande planeringen av framtida undervisning liksom permanenta kursplanenämnder som stöd och rådgivande organ till verket. TCO förordar, att alla de frågor, som har att göra med ämbetsverkets inre organisation upptages i en särskild organisationsutredning.

Till de remissinstanser, som ansluter sig till de sakkunnigas förslag om uppdelning av kansliorganisationen i tre sektorer, hör i första hand *överstyrelsen för yrkesutbildning*. Överstyrelsen anser denna del av de sakkunnigas förslag så viktig, att den gör sitt tillstyrkande av förslaget om ett gemensamt ämbetsverk beroende härav.

Enligt överstyrelsens erfarenhet är fackbyråprincipen den tjänligaste organisationsformen för den centrala ledningen av yrkesutbildningen såväl med avseende på arbetet inom ämbetsverket som med avseende på kontakten och samverkan mellan ämbetsverket och representanter för olika myndigheter, organisationer och sammanslutningar.

Överstyrelsen anser dock vissa modifikationer i de sakkunnigas förslag befogade med syfte att förstärka sektorn för yrkesutbildningsväsendet. Enligt överstyrelsens mening bör denna sektor i större utsträckning än vad de sakkunniga ansett indelas i avdelningar, nämligen en avdelning för utbildning inom industri och hantverk, sjöfart samt handel och kontorsverksamhet (IH), en avdelning för utbildning inom husligt arbete och värdyrken (HV) och en avdelning för utbildning inom jordbruk och skogsbruk (JS). Roteln för omskolningsverksamhet (Or) skulle även enligt detta förslag vara fristående.

I fråga om den centrala ledningen av lärarutbildningen föreslår överstyrelsen sådan ändring av de sakkunnigas förslag, att ledningen därav för både det allmänna skolväsendets del och för yrkesskolväsendets del samordnas inom en och samma avdelning, som inordnas i den gemensamma sektorn.

Fackbyråprincipen som grundval för verksorganisationen i vad avser yrkesutbildningen tillstyrkes vidare av *skogsstyrelsen*, *Sveriges hantverks- och industriorganisation*, *Svenska yrkesskolföreningen*, *Sveriges köpmannaförbund* samt *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges industriförbund*.

De tre sistnämnda organisationerna anser dock, att det slutliga ställningstagandet till det nya skolverkets organisationsform bör anstå i avvaktan på det pågående utredningsarbetet beträffande gymnasier och fackskolor.

Svenska arbetsgivareföreningen och *Sveriges industriförbund* anser gymnasiernas och fackskolornas speciella behov så väsentligt, att det bör i avsevärd mån påverka organisationsfrågan. I sitt gemensamma yttrande anför de båda remissmyndigheterna bl. a. följande.

Det är icke uteslutet att integrationen mellan skilda typer av gymnasier och fackskolor kommer att drivas så långt, att starka skäl kan komma att föreligga för en utbrytning av nämnda skoltyper ur nuvarande organisationsmönster. Det

är möjligt, att det nya skolverket under sådana förhållanden borde omfatta en särskild gymnasie- och fackskolesektor sidoordnad med dels en sektor för grundskolan och dels en gemensam sektor.

De remissmyndigheter, däribland *skolöverstyrelsen* och *statskontoret*, som yttrat sig rörande det nya skolämbetsverkets namn har genomgående förordat Kungl. skolöverstyrelsen. En avvikande uppfattning har *Svenska yrkesskolföreningen*, som tillstyrker de sakkunnigas förslag, Kungl. skolverket.

De sakkunnigas förslag rörande det nya ämbetsverkets styrelse har i regel inte direkt tillstyrkts. Ett undantag i detta hänseende utgör *skolöverstyrelsen* som anser, att lekmanrepresentanterna bör äga majoritet på det sätt de sakkunniga föreslagit. Lekmannainslaget bör enligt överstyrelsens uppfattning utgöras av framstående representanter för samhällslivets olika sidor men bör, i enlighet med vad de sakkunniga förordat, ej utgöras av en representation för speciella intressen.

Stadsförbundet och *Landskommunernas förbund* har inte något att erinra mot de sakkunnigas förslag, som tillstyrkes även av *Svenska yrkesskolföreningen*.

Remissuttalandena i övrigt karakteriseras, i de delar de berör frågan om verkets styrelse, i huvudsak av krav på en förstärkt ställning för olika organisationer, främst på arbetsmarknadens och näringslivets områden. I flera uttalanden föreslås emellertid därutöver en väsentlig utvidgning av verkets styrelse för att möjliggöra en mera differentierad representation av intressenter utanför verket.

Erinringar mot att styrelsen skall vara kollegial och ha en majoritet av lekmanrepresentanter förekommer endast i något undantagsfall.

Statskontoret anser i likhet med de sakkunniga, att en kollegial styrelse med även utanför verket hämtade ledamöter är ändamålsenlig i detta fall. Enligt ämbetsverkets uppfattning leder emellertid en bedömning av verksamhetsområdets karaktär till andra slutsatser beträffande styrelsens sammansättning och därmed också numerär än vad de sakkunniga kommit fram till. Statskontoret anser således, att verksrepresentanterna inom styrelsen bör vara självskrivna på grund av sin befattning inom kansliorganisationen och bestå av generaldirektören — tillika ordförande — och dennes ställföreträdare. De utanför verket hämtade ledamöterna bör enligt detta förslag företräda de från skolväsendets synpunkt viktigaste intressenterna. Dessa är enligt ämbetsverkets mening främst målsmännen, arbetsmarknadens parter, kommunerna och den pedagogiska forskningen. Sammanlagt föreslås sex utomstående ledamöter ingå i styrelsen, samtliga för en tid av fyra år utsedda av Kungl. Maj:t.

Enligt *riksrevisionsverkets* mening bör intressegrupperna näringsliv, arbetsmarknad, skolkommuner och målsmän, vara representerade i verkets styrelse. Dessutom ifrågasättes, huruvida icke möjlighet bör finnas att adjungera ledamöter från fackämbetsverken.

Arbetsmarknadsstyrelsen uttalar sig för att arbetsmarknadens partsorganisationer och arbetsmarknadsstyrelsen skall ha företrädare i styrelsen.

Överstyrelsen för yrkesutbildning förordar en utökning av antalet styrelseledamöter, så att möjligheter beredes näringsliv och arbetsmarknad att erhålla direkt representation enligt liknande principer som i fråga om representationen i överstyrelsen för yrkesutbildning.

Överstyrelsens förslag rörande den nya verksstyrelsens sammansättning innebär, att styrelsen sammanlagt skulle omfatta 25 personer, varav 11 skulle vara tjänstemän i ämbetsverket och 14 skulle hämtas utanför detta.

LO, som bestämt vänder sig mot de sakkunnigas förslag, gör sitt tillstyrkande av ett gemensamt skolämbetsverk beroende av hur dettas styrelse sammansättes, nomineras och utnämns. *LO* förordar en allsidig representation för näringsliv, arbetsmarknad, målsmän m. fl. inom en styrelse av överstyrelsens för yrkesutbildning och skolöverstyrelsens nuvarande storlek.

Även *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges industriförbund* anser en förutsättning för sammanslagning vara, att hittills föreliggande kontakt med arbetsmarknad och näringsliv bevaras. I yttrandet framlägges ett detaljerat förslag, som innebär en utökning till 16 styrelseledamöter. 11 av dessa skulle vara företrädare för organisationer m. m. Vid sidan av de fem av de sakkunniga föreslagna cheftjänstemännen har i förslaget givits utrymme dels för samtliga de organisationer, som de sakkunniga velat ge förslagsrätt till den rådgivande nämnden, dels en företrädare för forskningen, en för arbetsmarknadsstyrelsen, en för folkbildningsorganisationerna, en för målsmänna- och kvinnoorganisationer och en för lärarorganisationerna.

Krav på att näringslivet erhåller ökat inflytande i verksstyrelsen framföres vidare av *domänstyrelsen*, *statens hantverksinstitut*, *Handelns arbetsgivareorganisation*, *Sveriges köpmannaförbund*, *Sveriges grossistförbund* och *Sveriges hantverks- och industriorganisation*.

SACO hävdar med bestämdhet, att arbetsmarknaden bör bli direkt representerad i skolämbetsverkets styrelse, varvid *SACO* som det representativa organet för akademikerna, de högre tjänstemännen, forskarna och lärare m. fl. kategorier inom det högre skolväsendet föreslås disponera en av ledamotsplatserna.

TCO har inga direkta förslag rörande verksstyrelsen, men förutsätter, att en närmare organisationsutredning företages och att denna får till uppgift att föreslå former för samarbete mellan arbetsliv och skolmyndighet.

Kommerskollegium framför ett förslag av väsentligt annan karaktär än de förut redovisade och anför bl. a. följande.

En möjlighet att lösa den viktiga frågan om näringslivets medverkan med undvikande av administrativa olägenheter synes vara att verket organiseras såsom en ämbetsmannastyrelse, som vid sin sida får en rådgivande nämnd, vari, förutom fackämbetsverken, näringslivet är representerat — någon styrelse enligt de sakkunnigas förslag skulle då inte ingå i organisationen.

Den verkställande verksledningens utformning sammanhänger nära med kansliorganisationens uppbyggnad.

Statskontoret framför bl. a. följande synpunkter på verksledningen.

Var och en av avdelningarna bör förestås av en avdelningschef. I den mån det kan förutses, att av verkschefsbefattningen föranledda externa åligganden även i framtiden får avsevärd omfattning, bör dessutom inrättas en befattning som överdirektör med uppgift att vara ställföreträdare för verkschefen. I annat fall bör en av de nyss nämnda avdelningscheferna inträda som vikarie för verkschefen vid förfall för denna.

Statskontoret vill i fråga om rotelcheferna föreslå en differentiering syftande till att chefer för större och mera arbetskrävande rotlar erhåller högre löneställning än övriga rotelchefer. Vidare föreslår ämbetsverket, att avdelningsdirektörstjänster inrättas. *Statskontoret*s förslag sammanhänger med de ökade krav, som måste ställas på verkets chefstjänstemän. *Statskontoret* vill här endast peka på att den så gott som fullständiga integrationen av verket i *statskontoret*s förslag liksom den föreslagna begränsningen av antalet avdelningar och rotlar genomgående kommer att öka arbetsområdet för avdelnings- och rotelcheferna. För att effektivt lätta rotelchefernas arbetsbörda synes angeläget att för vissa sektionschefer inrätta avdelningsdirektörstjänster.

Inom det nya skolämbetsverket bör enligt *statskontoret*s mening ett breddat rekryteringsunderlag till de högre tjänsterna eftersträvas. Arbetsuppgifternas mångskiftande art kommer att kräva personal med olika utbildning och erfarenhet. Pedagogisk erfarenhet bör sålunda ej utgöra den huvudsakligaste rekryteringsgrunden. En enhetlig tjänstebenenämning på rotelnivån — skolråd — bör kunna främja en sådan utveckling.

Skolöverstyrelsen delar de sakkunnigas uppfattning, att en förstärkning av den verkställande verksledningen bör ske. Vid ett helt integrerat verk anser överstyrelsen det dock vara svårt att göra en klar kompetensfördelning mellan två överdirektörer. Överstyrelsen föreslår i stället en sådan ändring av karaktären på avdelningschefstjänsterna, att avdelningscheferna ej skall ha egna rotlar, varigenom de mera odelat kan ägna sig åt ledningen av avdelningen som helhet. Vad de fristående rotlarna beträffar, anser överstyrelsen att motsvarande fördel kan ernås genom sektionsindelning. Överstyrelsen framhåller, att den förordade anordningen skulle minska antalet chefstjänstemän i verksledningen, vilket i sin tur bör bidra till att öka smidigheten och effektiviteten i verkets organisation.

Beträffande beslutsordningen uttalar *statskontoret*, att en långtgående begränsning av styrelsens uppgifter blir nödvändig. Styrelsen bör sålunda enligt *statskontoret*s mening besluta endast i ärenden, som gäller viktigare framställningar eller yttranden till Kungl. Maj:t, i åtals- och disciplinärenden, i frågor av principiell natur samt eljest i ärenden av särskild vikt. I övrigt bör det med den av *statskontoret* föreslagna organisationen bli möjligt att införa en beslutsordning, som är effektivare än skolöverstyrelsens nuvarande och än den som föreslagits av utredningen. Kollegiala beslut bör i stor utsträckning kunna ersättas av beslut av generaldirektören (överdirektören), avdelningschef, chef för rotel (byrå), sektionschef eller lägre tjänsteman ensam.

Överstyrelsen för yrkesutbildning anser inte den av de sakkunniga föreslagna

beslutsordningen vara den mest ändamålsenliga. Enligt överstyrelsens mening bör kollegiala beslut i fråga om kansliärenden förekomma i mindre omfattning än vad de sakkunniga anger. De kollegiala besluten bör i stor utsträckning kunna ersättas av beslut fattade av verkschef, överdirektör, avdelningschef, rotelchef, sektionschef eller lägre tjänsteman ensam.

Remissmyndigheternas inställning till frågan om inrättande av en rådgivande nämnd har ett nära samband med deras synpunkter på möjligheterna att vidga främst organisationslivets inflytande i skolämbetsverkets ledning. Som framgått av den tidigare redogörelsen har remissinstanserna ganska allmänt uttalat sig för ett förstärkt inflytande för organisationerna i verkets styrelse. I motsvarande mån har de kommit att tillmäta den rådgivande nämnden mindre vikt. Direkta avstyrkanden uttalas däremot i allmänhet inte. Invändningarna gäller främst den rådgivande nämndens sammansättning och funktion.

Skolöverstyrelsen tillstyrker i princip de sakkunnigas förslag om en rådgivande nämnd, som skall vara ett fast forum för ömsesidigt utbyte av erfarenheter och synpunkter mellan verket samt olika organisationer och intresseområden utanför verket. Den rådgivande nämnden bör emellertid enligt överstyrelsens uppfattning inte arbeta på sektioner.

Överstyrelsen föreslår vidare, att representationen i nämnden kompletteras bl. a. med en representant för universitet och högskolor och en för folkbildningsväsendet. Representativa kvinnoorganisationer bör enligt överstyrelsens mening utse två ledamöter i stället för en. Däremot anser överstyrelsen det ej erforderligt att i den rådgivande nämnden placera två aktiva skolmän såsom de sakkunniga föreslagit.

Aven *överstyrelsen för yrkesutbildning* tillstyrker i princip de sakkunnigas förslag men anser i likhet med skolöverstyrelsen, att nämnden mera bör fungera som en enhet utan sektionsindelning.

För att underlätta nämndens arbete bör enligt överstyrelsens uppfattning antalet ledamöter reduceras, främst genom att representantskapet för ämbetsverken slopas utom i vad avser arbetsmarknadsstyrelsen. Å andra sidan förordar överstyrelsen en utökning med en representant för folkbildningsarbetet. Representation i nämnden bör därjämte övervägas för elevorganisationerna samt för universitetskanslersämbetet.

Statskontoret anser det tveksamt om förslaget rörande en rådgivande nämnd bör förverkligas.

Under vissa förutsättningar anser sig emellertid statskontoret kunna acceptera en sådan nämnd. I frågan uttalar ämbetsverket bl. a. följande.

Åtskilliga av de erforderliga kontakterna med bl. a. näringslivet kan med fördel förläggas till det regionala planet. Statskontoret vill emellertid icke bestrida, att det i vissa fall skulle kunna vara ett värdefullt stöd för skolämbetsverket att — icke minst i planeringsfrågor — ha tillgång till en rådgivande instans av detta slag. Statskontoret tillstyrker därför inrättandet av en rådgivande nämnd. Då någon sektionsindelning icke bör ifrågakomma, synes antalet ledamöter kunna

reduceras i förhållande till vad de sakkunniga föreslagit. Antalet fasta sammanträden för utbyte av informationer m. m. torde kunna begränsas till ca två gånger per år. Verkschefen bör vara självskriven ordförande i nämnden. Övriga ledamöter bör utses av Kungl. Maj:t.

Åtskilliga myndigheter och organisationer har principiellt inga erinringar mot förslaget om rådgivande nämnd men uttalar önskemål om förstärkt inflytande för det egna intresseområdet. Detta gäller *sjöfartsstyrelsen*, *Sveriges redareförening*, *Landstingsförbundet*, *Stadsförbundet*, *Landskommunernas förbund* och *SACO*.

Förslaget om den rådgivande nämnden tillstyrkes i stort sett utan erinringar av *TCO*, *Kooperativa förbundet*, *Sveriges hantverks- och industriorganisation* samt *Svenska yrkesskolföreningen*.

En grupp centrala myndigheter och organisationer ställer sig i huvudsak negativa till förslaget om en rådgivande nämnd. Starkast betonad är denna inställning hos *socialstyrelsen*, som uttalar, att styrelsen under inga förhållanden kan godtaga förslaget, då det anses innebära, att ledningen för yrkesverksamheten i väsentliga avseenden skulle ställas utanför möjligheten att bestämma över utbildningens utformning och fortsatta bedrivande. *Arbetsmarknadsstyrelsen* anser visserligen att ett rådgivande organ kan vara värdefullt för vissa speciella frågor men uttalar, att arbetsmarknadsaspekterna är så väsentliga i utbildningssammanhang, att de bör komma till uttryck i skolverkets beslutande organ. Även *medicinalstyrelsen*, *riksrevisionsverket* och *skogsstyrelsen* uttalar sig tveksamt rörande den rådgivande nämnden.

LO uttalar, att den rådgivande nämnden, under förutsättning av ändrad styrelsesammansättning, kan anses vara av mindre värde. På liknande sätt framhåller *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges industriförbund* i sitt gemensamma yttrande, att bifall till organisationernas förslag beträffande styrelsen medför, att behovet av en för hela skolväsendet gemensam rådgivande nämnd bortfaller. Enligt organisationernas mening kan likväl skäl föreligga att i huvudsaklig överensstämmelse med de av utredningen föreslagna nämndsektionerna införa inbördes fristående rådgivande organ. Fördelen med dylika nämnder skulle enligt organisationernas mening främst vara att frågorna inom respektive fackområden kunde ägnas en mera grundlig diskussion än som är möjligt i en verksstyrelse.

Målsmännens riksförbund anser, att den föreslagna rådgivande nämnden inte kan bli ett effektivt och smidigt verktyg för den önskade samverkan utan förordar, att man försöker finna en enklare lösning på detta problem.

Frågan om ärendenas fördelning på arbetsenheter och den därmed sammanhängande frågan om personalbehovet vid det nya ämbetsverket har mera ingående behandlats av statskontoret, skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning.

Såsom redovisats i det föregående har *statskontoret* föreslagit, att skolämbetsverket bör organiseras på fyra avdelningar. Statskontorets förslag innebär vidare, att vardera av de fyra avdelningarna skulle bestå av fem rotlar, dvs. sammanlagt 20 rotlar, vartill skulle komma folkbildningsroteln. Antalet rotlar minskar således väsentligt jämfört med de sakkunnigas förslag, vilket statskontoret anser väsentligt från samordningssynpunkt. Med hänsyn till att större rotelenheter införes anser statskontoret, att förening av tjänst som avdelningschef med rotelchefstjänst icke bör förekomma. Med tanke på de framtida rotlarnas storlek bör dessa som regel indelas i sektioner. Statskontoret föreslår vidare att en direkt under chefen för administrativa avdelningen ställd organisationssektion inrättas.

Statskontorets förslag rörande ärendenas fördelning på rotlar innebär synnerligen genomgripande förändringar i förhållande såväl till nuvarande organisation som i förhållande till de sakkunnigas förslag. I det följande redovisas en jämförelse mellan statskontorets förslag till rotelindelning för avdelningarna och de sakkunnigas motsvarande förslag.

Statskontorets förslag	Korresponderande rotlar enligt de sakkunnigas förslag
<i>Undervisningsavd.</i>	
U 1 Obligatoriska skolor m. m.	U 2, Sr
U 2 Gymnasier och fackskolor	U 3, Y 2, Y 3, J, Sk
U 3 Yrnesskolor	Y 1, Y 3, Y 4, Y 5, J, Sk, Or
U 4 Pedagogiska hjälpmedel	U 4, Y 6
U 5 Pedagogisk psykologi	L 2 (U 2, U 3)
<i>Avd. för pedagogisk utveckling och lärarutbildning</i>	
L 1 Lärarutbildning för allmänna skolor	L 3, L 4
L 2 Lärarutbildning för yrnesskolor	Y 6
L 3 Fortbildning för allmänna skolor	L 3, L 4
L 4 Fortbildning för yrnesskolor	Y 6
L 5 Pedagogiska försök	L 1, Y 6 (L 2)
<i>Planeringsavd.</i>	
P 1 Översiktlig planering	P 1, P 2
P 2 Regional planering	P 1, P 2, O 2, O 3, O 4
P 3 Lokal planering	P 2, P 3
P 4 Statsbidrag	P 3
P 5 Nya behov, organisatoriska försök	Y 1, Y 2, Y 3, Y 4, Y 5, J, Sk
<i>Administrativa avd.</i>	
A 1 Allmän administration	A 1, A 2, A 3, A 4, k
A 2 Personaladministration	O 1, O 2, O 3, O 4
A 3 Ekonomi. Petitaarbete	A 1, A 2, A 3, A 4
A 4 Skolsociala frågor	S, b, Sr, U 2, L 2
A 5 Omakolningskurser m. m.	Or

För en närmare redovisning av ärendenas fördelning på olika rotlar torde få hänvisas till bilaga till statsrådsprotokollet.

Skolöverstyrelsen framhåller, att den vid uppgörande av sitt organisationsförslag för ett integrerat verk funnit det möjligt att föra samman både det nu under överstyrelsen stående allmänna undervisningsväsendet och den under överstyrelsen för yrkesutbildning och fackämbetsverken stående yrkesutbildningen till 22 rotlar, dvs. samma antal, som skolöverstyrelsen för närvarande har. Av dessa rotlar är enligt överstyrelsens förslag två fristående. De övriga 20 ingår som arbetsenheter i någon av de fem avdelningarna, som föreslås få var sin avdelningschef utan egen rotel.

Av förslaget framgår vidare att på undervisnings-, lärarutbildnings- och försöks- samt organisationsavdelningarna liksom nu inom skolöverstyrelsen skall finnas administrativa sektioner.

Överstyrelsen redovisar i sitt remissvar utförligt de olika avdelningarnas organisation och arbetsuppgifternas fördelning på olika arbetsenheter.

I huvudsak föreslår överstyrelsen i detta hänseende följande.

Undervisningsavdelningen uppdelas på fem rotlar:

- U 1 grundskolan (övergångsvis även folkskolan och fortsättningsskolan);
  - U 2 gymnasier, fackskolor och yrkesutbildning på gymnasialstadiet (övergångsvis även realskolor och flickskolor);
  - U 3 yrkesutbildningen — utom på gymnasialstadiet — inom hantverk och industri, handel, sjöfart, jordbruk och skogsbruk;
  - U 4 huslig utbildning, vårdnadsyrken samt undervisningsfrågor rörande övningsämnen (även inom det allmänna skolväsendet);
  - U 5 blind- och dövskolor, särskolor, elevhem samt skolsocial verksamhet.
- Till rotel U 2 knytes en sektion för examensfrågor m. m.
De inom skolöverstyrelsen nu befintliga sektionerna för fysisk fostran samt hemkunskap och skolmältidsverksamhet bör sammanföras med rotel U 4.

Läro- och lärarutbildnings- och försöksavdelningen uppdelas på fem rotlar:

- L 1 läro- och lärarutbildning (utom beträffande läro- och lärarutbildningsanstaltens organisation, personal och anslagsfrågor, som föres till O 3);
  - L 2 fortbildning och vidareutbildning av lärare, skolledare och annan personal;
  - L 3 pedagogiska hjälpmedel (ingår nu i undervisningsavdelningen);
  - L 4 speciellt pedagogiskt utvecklingsarbete;
  - L 5 skolpsykologisk verksamhet, yrkesvägledning.
- Under hjälpmedelsroteln skall höra rikscentralen och länscentralerna för pedagogiska hjälpmedel.

Organisationsavdelningen uppdelas på fyra rotlar:

- O 1 skolväsendets lokala och regionala ledning, personal- och organisationsfrågor avseende grundskolan;
- O 2 personal- och organisationsfrågor avseende fackskolor, gymnasier, yrkesutbildning på gymnasialstadiet, läro- och lärarutbildningsanstalter;
- O 3 personal- och organisationsfrågor avseende yrkesutbildningsväsendet i övrigt utom på gymnasialstadiet;

O 4 omskolnings- och arbetslöshetskurser, arbetsmarknadsfrågor.

Under avdelningens administrativa sektion sorterar det för alla lärarkategorier gemensamma meritkontoret.

Planerings- och byggnadsavdelningen uppdelas på tre rotlar:

P 1 planeringsfrågor;

P 2 byggnadsfrågor;

P 3 statsbidrag till skolbyggnader m. m.

Vid sidan av rotlarna skall finnas ett arkitektkontor.

Administrativa avdelningen uppdelas på tre rotlar:

A 1 löne- och statsbidragsfrågor, förhandlingsfrågor;

A 2 pensions- och avskedsärenden, resekostnadsersättningar och traktamenten, flyttningersättningar, utbetalning av statsbidrag till icke-statliga skolor, planläggning och ledning av arbetet med petita och regleringsbrev.

Till rotel A 2 skall vara knuten en kameral sektion;

A 3 frågor avseende allmänna rationaliseringsfrågor, verkets personal m. m.

Överstyrelsen tillstyrker förslaget om en särskild utredningssektion direkt under verkschefen.

För att nyheter på skolans område snabbt skall komma allmänheten och speciellt målsmännen till godo finner överstyrelsen det nödvändigt, att en särskild arbetsenhet för informationsverksamheten inrättas.

Beträffande skolsociala roteln har överstyrelsen funnit, att övervägande skäl talar för att den knytes till undervisningsavdelningen i det nya skolämbetsverket. Sådana ärenden inom denna rotel som avser administration, organisation och personal bör emellertid i den omfattning, som är lämplig, överföras till andra arbetsenheter.

Däremot anser överstyrelsen, att skolhygienroteln ej bör inordnas under någon av avdelningarna utan vara fristående. Detsamma gäller folkbildningsroteln, som med i stort sett oförändrat kompetensområde bör bibehållas som fristående rotel även i det nya ämbetsverket men uppdelas på två sektioner — under ledning av var sin sektionschef — nämligen en för frågor angående folkhögskolor, studiecirkel- och föreläsningsverksamhet, studieförbund och bildningsförbund och en för folkbiblioteksverksamheten. Verksamheten vid roteln förutsättes komma att underlättas genom ökad självständighet för sektionscheferna, viss personalförstärkning samt genom viss arbetsavlastning till de arbetsenheter inom verket som gemensamt för olika arbetsområden skall svara för utvecklingsarbete, hjälpmedel och administrativa ärenden.

Rörande folkbildningsroteln ställning föreligger en *reservation av ledamoten Lund*, som förordar, att en särskild avdelning för folkbildning och ungdomsverksamhet inrättas. Avdelningschefen föreslås direkt svara för — förutom ledningen av avdelningens arbete samt utvecklingen inom arbetsområdet — ungdoms- och fritidsverksamhet, nykterhetsundervisning och nykterhetsupplysning, vuxenpedagogisk utrednings- och försöksverksamhet samt ledarutbildning. I övrigt skulle arbetet organiseras på två rotlar, varav den ena skulle svara för folkhögskolor, studiecirkel- och föreläsningsverksamhet, studieförbund och bildnings-

förbund och den andra för folkbibliotek, central- och landsbibliotek samt biblioteksutbildning.

I motsats till skolöverstyrelsen och statskontoret ansluter sig *överstyrelsen för yrkesutbildning* till de sakkunnigas förslag i fråga om huvuddragen av skolverkets kansliorganisation. Överstyrelsen har dock en avvikande mening beträffande vissa delar av den mera detaljerade utformningen av verkets organisation.

Läroarbetsutbildningen såväl inom det allmänna skolväsendet som yrkesskolväsendet föreslås bli samordnad i en och samma avdelning inom den gemensamma sektorn, avdelningen för läroarbetsutbildnings- och försöksverksamhet.

För yrkesutbildningssektorn föreslår överstyrelsen uppdelning av avdelningen IH i tre rotlar, nämligen en rotel för yrkes- och verkstadsskolor, en rotel för tekniska gymnasier, tekniska fackskolor och sjöbefälsskolor m. m. samt en rotel för handel och kontorsverksamhet,

avdelningen HV i två rotlar, nämligen en rotel för huslig utbildning och en rotel för vårdyrken samt

avdelningen JS i två rotlar, nämligen en rotel för jordbruk och en rotel för skogsbruk.

Beträffande den gemensamma sektorn föreslår överstyrelsen vidare, att såväl utredningssektionen som sektionen för centralupphandling med hänsyn till arbetsuppgifternas omfattning och betydelse ombildas till rotlar. Den sistnämnda roteln föreslås inordnad i administrativa avdelningen (A 5).

Vid sidan av de tre remissvar som behandlats i det föregående har detaljerna i det nya ämbetsverkets organisation diskuterats endast i begränsad utsträckning.

Sjöfartsstyrelsen föreslår inrättande av en särskild utbildningsrotel för handläggning av ärenden rörande sjönäringarnas utbildningsfrågor, vilken i likhet med rotlarna för jordbruks- och skogsbruksutbildning bör vara fristående. *Sveriges redareförening* framlägger förslag av samma innebörd.

I övrigt kan nämnas att *statistiska centralbyrån* tar det för självklart, att utredningssektionen icke skall bedriva primärstatistiskt arbete och ej heller utföra prognosarbete avseende hela utbildnings- eller yrkesgrupper. Centralbyrån förutsätter, att statistiska centralbyrån respektive arbetsmarknadsstyrelsen skall svara för dessa arbetsuppgifter.

Med hänsyn till den fortgående ökningen av lärlingsutbildningen anser *Sveriges hantverks- och industriorganisation*, att en särskild arbetsenhet bör ombesörja med denna utbildning sammanhängande frågor.

Med avseende på personalorganisationen innebär *skolöverstyrelsens* förslag till kansliorganisation ett behov av 27 chefstjänstemän under generaldirektör och överdirektör. Detta antal anser överstyrelsen motsvaras av minst 32 befattningshavare i de nuvarande verken.

I fråga om den administrativa personalen i egentlig mening under rotelchefsplanen framhåller överstyrelsen vikten av att den erhåller en sådan omfattning och sammansättning att avdelningschefer och rotelchefer skall kunna ägna sig åt konstruktivt och nydanande arbete utan att mer än nödvändigt engageras i löpande administrativa göromål.

Överstyrelsen har uppgjort förslag till personalstat, vilken upptar sammanlagt 479 tjänster. Med användande av samma beräkningsgrund som därvid använts har skolöverstyrelsen beräknat överstyrelsens egen personal till omkring 310 och överstyrelsens för yrkesutbildning till omkring 230 eller tillhopa omkring 540 personer, vartill kommer motsvarande befattningshavare i fackämbetsverken. Sammanlagt uppskattar överstyrelsen personalen till 580 personer. Skolöverstyrelsens förslag innebär således i förhållande till nuläget en personalbesparing av ca 100 tjänster. I förhållande till de sakkunnigas förslag, som enligt skolöverstyrelsens beräkning innebär ett behov av 522 tjänster, medför överstyrelsens förslag en besparing med 43 tjänster.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har företagit en genomgång av personalbehovet för de arbetsenheter som enligt överstyrelsens komplettering av de sakkunnigas organisationsförslag skulle avse yrkesutbildningen. Enligt denna beräkning erfordras för de avsedda arbetsenheterna ett 80-tal fler befattningshavare än vad de sakkunniga föreslagit.

Statskontoret anser, att genomförande av ämbetsverkets principförslag rörande kansliorganisationen medför icke oväsentliga besparingar i förhållande till de sakkunnigas förslag.

VI. Kompetensfördelningen mellan centrala, regionala och lokala organ

De sakkunniga

Länsskolnämndernas tillsynsområde

De sakkunniga framhåller, att en koncentration av den centrala ledningen till ett enda verk kommer att få återverkningar på såväl de regionala som de lokala skolorganens verksamhet. Den enhetlighet som föreslagits i fråga om den centrala tillsynen bör erhålla en motsvarighet på det regionala planet. Mellaninstansen har väsentliga uppgifter att utföra, särskilt i fråga om den allmänna skolplaneringen och byggnadsplaneringen samt pedagogisk rådgivning och fortbildning av lärare. Dessa arbetsuppgifter bör avse all den undervisning och utbildning, som faller inom skolverkets ämbetsområde.

De sakkunniga föreslår därför, att länsskolnämnderna skall bli regionala tillsynsmyndigheter även för den yrkesutbildning, som för närvarande lyder under skilda fackämbetsverk men som enligt deras förslag skall underställas skolverkets ledning.

Därest länsskolnämnderna i enlighet med de sakkunnigas förslag erhåller vidgade arbetsuppgifter beträffande yrkesutbildningen i övrigt, anser de sakkunniga det tänkbart, att dessa nämnder kan erhålla ökat inflytande även beträffande omskolningsverksamheten.

Decentralisering

I kapitel 13 diskuterar de sakkunniga frågor om decentraliseringsåtgärder såväl från allmänna utgångspunkter som speciellt med avseende på skolväsendet.

En omfattande decentralisering på det allmänna undervisningsväsendets område kom till stånd år 1958 genom inrättandet av gemensamma skolstyrelser i kommunerna för det allmänna undervisningsväsendet och yrkesutbildningsväsendet samt av nya regionala mellaninstanser för skolväsendet, länsskolnämnderna.

Decentralisering av yrkesutbildningsärenden har ägt rum i förhållandevis liten omfattning. Som orsak till detta pekar de sakkunniga bl. a. på det förhållandet att yrkesutbildningen fram till mitten av 1950-talet hade en relativt liten omfattning, varför behovet av decentralisering till lägre beslutsinstanser inte gjorde sig särskilt starkt gällande. Den snabba utbyggnad, som från nämnda tidpunkt ägt rum inom betydande avsnitt av yrkesutbildningsväsendet, har enligt de

sakkunnigas uppfattning ändrat förhållandet härvidlag. Numera framträder en överflyttning av ärenden från de verk, som centralt leder yrkesutbildning, framför allt överstyrelsen för yrkesutbildning, som starkt motiverad.

De sakkunniga kommer i fortsättningen in på olika motiv för nya decentraliseringsåtgärder som sammanhänger med deras förslag om gemensam central ledning för det allmänna skolväsendet och yrkesskolväsendet och uttalar bl. a. följande.

Redan från starten blir skolverket så pass stort, att man kan hysa vissa farhågor för dess möjligheter att effektivt fylla sina uppgifter. Skolverkets väsentliga uppgifter, att leda planeringen och utvecklingen av undervisnings- och utbildningsväsendet kan lätt komma att eftersättas, om handläggningen av de löpande ärendena kräver oproportionerligt stora insatser av tid och arbetskraft.

Mot bakgrunden härav framstår motiven för en begränsning av skolverkets storlek som synnerligen starka. Dess personalorganisation bör inte tillåtas svälla ut mera än vad som oundgängligen fordras, för att verket skall kunna fylla sina centralt ledande uppgifter. En avlastning av verkets arbetsbörda måste ske, så att nya personalförstärkningar inte blir nödvändiga. Avlastningen bör ske därigenom att beredning och beslut i ett flertal ärendegrupper decentraliseras till underordnade organ, länskolnämnder, skolstyrelser och skolledare.

Genom decentralisering till underordnade organ skapas förutsättningar för en snabbare och smidigare handläggning av de kvarvarande ärendena inom skolverket, därför att arbetsvolymen inom verket minskar.

Ett annat viktigt skäl för ökad decentralisering inom skolförvaltningen är önskvärdheten av att myndigheter och andra organ på de regionala och lokala planen tillerkännes större inflytande på skolfrågornas behandling.

På grundval av gjorda undersökningar har de sakkunniga sammanställt en förteckning över ärenden och ärendegrupper, som enligt deras mening är lämpliga för decentralisering till lägre beslutsinstanser. Förteckningen upptar 171 olika ärendegrupper inom skolöverstyrelsens och överstyrelsens för yrkesutbildning nuvarande verksamhetsområden.

Till det 60-tal ärendegrupper, som enligt förteckningen skulle bli överflyttade från Kungl. Maj:t till skolämbetsverket hör bl. a. ärenden rörande tillsättning av lektorstjänst, förordnande av skoldirektör eller rektor, vissa behörighetsfrågor samt beviljande av statsbidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet.

Överflyttningarna till länskolnämnderna berör ett 40-tal ärendegrupper, däribland frågor om prövning av lokalbehovet för det obligatoriska skolväsendet.

I övrigt upptar de sakkunnigas förteckning ca 70 ärendegrupper, som skulle decentraliseras till skolstyrelser eller rektorer.

De sakkunniga framhåller, att deras förteckning av ärenden inte är att betrakta som förslag, avsedda att omedelbart genomföras. De avser närmast, att Kungl. Maj:t, sedan skolverket organiserats och trätt i verksamhet, skall ge antingen detta eller en för ändamålet särskilt tillsatt beredning i uppdrag att granska den framlagda förteckningen över tänkbara decentraliseringsåtgärder samt framlägga egna detaljerade förslag. Det bör därefter ankomma på Kungl.

Maj:t att besluta om överföring av beslutanderätt i den utsträckning och på det sätt Kungl. Maj:t finner lämpligt och önskvärt.

Beträffande den av fackambetsverken ledda yrkesutbildningen framhåller de sakkunniga, att decentraliseringsåtgärderna bör anstå till dess att en översyn gjorts av alla de ämbetsverksinstruktioner och andra kungörelser som beröres av de sakkunnigas förslag rörande den gemensamma centrala skolledningen.

Slutligen framhåller de sakkunniga, att kompetensfördelningen mellan olika myndigheter och organ på skolans område bör ägnas fortlöpande uppmärksamhet.

Länsskolnämndernas organisation

Den förordade utvidgningen av länsskolnämndernas tillsynsområde liksom den ifrågasatta decentraliseringen till länsskolnämnderna av vissa ärendegrupper aktualiserar enligt de sakkunnigas uppfattning frågan om förstärkning av nämndernas personella resurser.

De sakkunniga anser, att fast underlag för närvarande saknas för bedömning av i vilken utsträckning nya tjänster blir erforderliga eller vilken karaktär dessa nya tjänster bör erhålla. Efter granskning av de behov som kan väntas föreligga efter omorganisationen finner de sakkunniga det emellertid ofrånkomligt att amanuens- eller byråsekreterartjänster inrättas i vissa län.

I fråga om den pedagogiska personalen konstaterar de sakkunniga, att länskolnämnderna med några få undantag icke har inspektörer, som äger sakkunskap på yrkesutbildningens område. Någon effektiv inspektion av de yrkesskolor, som redan lyder under länsskolnämnderna, har fördenskull i flertalet län icke varit möjlig.

De sakkunniga anser det därför önskvärt, att länsskolnämnderna i större och folkrikare län erhåller en särskild inspektör för yrkesutbildningen. Beträffande övriga län kan tänkas den anordningen, att två eller flera nämnder tilldelas en gemensam inspektörstjänst för detta ändamål. I de minsta länen kan det dock visa sig tillräckligt med en deltidsanställd expert. Då det enligt de sakkunnigas mening skulle bli alltför kostnadskrävande och över huvud taget föga rationellt att inrätta fasta inspektörstjänster för all behövlig inspektion av yrkesutbildningen, anser de sakkunniga det viktigt, att länsskolnämnderna erhåller erforderliga anslag för avlöning av experter, såväl för inspektion av yrkesutbildning som för andra uppgifter, som åligger eller kan komma att åläggas länsskolnämnderna.

De sakkunniga anser, att de konsulenter, som närmast skall svara för fortbildningen av lärare för yrkesundervisningen, med fördel kan anlitas även för inspektionen av denna.

Enligt de sakkunnigas mening är det önskvärt, att länsskolnämnderna utbygges till funktionsdugliga skolmyndigheter på det regionala planet. Deras inspektions- och rådgivningsverksamhet bör bedrivas betydligt intensivare än vad som hittills på grund av alltför ringa personaltillgång varit möjligt.

Yttranden

De sakkunnigas förslag, att läns skolnämndernas tillsynsombåd e skall utvidgas till att avse även den yrkesutbildning, som för närvarande lyder under skilda fackämbetsverk, har i allmänhet inte mötts av några invändningar i den mån de sakkunnigas förslag rörande den ändrade centrala ledningen godtagits.

Överstyrelsen för yrkesutbildning uttalar sin anslutning till de sakkunnigas uppfattning rörande tillsynsområdet.

Skolöverstyrelsen, som också ansluter sig till de sakkunnigas uppfattning, tar dessutom upp till diskussion vissa frågor om nämndernas tillsynsuppgifter inom områden, som direkt står under överstyrelsens inseende. Överstyrelsen anser, att starka skäl talar för att samtliga specialskolor, åtminstone i vissa hänseenden, ställas under läns skolnämndernas inseende. Med hänsyn till pågående utredningar på området bör emellertid resultaten härav först avvaktas, innan åtgärder vidtages. Inte heller beträffande lärarutbildningsanstalterna, folkhögskolorna och privatskolorna anser överstyrelsen någon ändring påkallad.

Då överstyrelsen anser de sakkunnigas uttalanden rörande den regionala ledningen av omskolningsverksamheten oklara, understrykes särskilt vikten av att denna verksamhet ställas under läns skolnämndernas inseende. Härom framhåller överstyrelsen bl. a. följande.

Överstyrelsen vill med stöd av erfarenheterna från sin egen och läns skolnämndernas planeringsverksamhet och under hänvisning till flera läns skolnämnders yttranden framhålla, att den omständigheten, att omskolningsverksamheten ej stått under nämnderna och därför som regel ej kunnat inordnas i deras allmänna planering, inneburit betydande nackdelar. Risken för felaktiga investeringar är avsevärd, om utbyggnaden av omskolningsverksamheten sker vid sidan av den allmänna skolplaneringen. Det är vidare önskvärt, att denna verksamhet kommer att innefattas i läns skolnämndernas pedagogiska verksamhet, inspektion och fortbildning. Självfallet förutsättes att verksamheten kommer att bedrivas i nära samarbete med arbetsmarknadsmyndigheterna.

Även *Sveriges hantverks- och industriorganisation* anser det ändamålsenligt att överflytta huvudansvaret för omskolningsverksamheten till läns skolnämnderna.

Sveriges lantbruksförbund framhåller, att anledning ej finns att bryta upp det av 1962 års riksdag fattade beslutet, att inom varje län skall finnas en gemensam skolstyrelse för samtliga lantbrukets yrkesskolor.

Därest sjöbefälsskolorna inordnas under läns skolnämnderna, anser *sjöfartsstyrelsen* det angeläget, att regionalt eller lokalt tillskapas rådgivande sjöfartsorgan, så att de speciella sjöfartsaspekterna kan bli vederbörligen beaktade även vid den direkta ledningen av sjöfartens utbildningsanstalter.

Svenska landstingsförbundet framhåller vikten av att en samordning kommer till stånd dels inom landslingets eget skolväsende genom inrättande av en gemen-

sam skolstyrelse, dels mellan det primärkommunala och sekundärkommunala skolväsendet genom länskolnämnden eller annat lämpligt organ.

Remissmyndigheterna uttalar sig enstämmigt för decentralisering av beslutanderätten i olika ärenden från centrala till regionala myndigheter.

Skolöverstyrelsen framhåller bl. a. följande.

Överstyrelsen är av den meningen, som också synes vara de sakkunnigas, att man, om ett centralt ämbetsverk för hela skolväsendet nu kommer till stånd, beslutsamt måste gå vidare på vägen mot ytterligare ökad decentralisering. Det avgörande motivet härför är givetvis, att ämbetsverket måste i möjligaste mån befrias från ärenden, som kan handläggas regionalt eller lokalt, för att få utrymme för konstruktivt arbete på skolväsendets utbyggnad och förbättring. Överstyrelsen vill uttala, att enligt dess mening prövningen av frågan om ytterligare decentralisering från den centrala ledningen till regionala och lokala organ bör ske från förutsättningen att de centrala instanserna äger förtroende till andra organs möjligheter att utan omfattande anvisningar lösa sådana uppgifter som ägnar sig för decentralisering. Det bör även framhållas, att i den mån decentralisering medför, att olikformighet i viss omfattning uppkommer mellan olika delar av landet, detta ej behöver vara en nackdel utan tvärtom kan innebära något värdefullt. Decentraliseringen bör dock styras så att olikformigheten ej kommer att träffa sådana arbetsområden eller förhållanden, där enhetlighet måste råda (t. ex. anställnings- och avlöningsförhållanden) eller bör eftersträvas.

I motsats till de sakkunniga anser överstyrelsen det inte lämpligt att vidtagandet av åtgärder skulle anstå till dess att det nya verket trätt i funktion. Decentraliseringen bör ske före omorganisationens genomförande. Den förteckning som de sakkunniga framlagt utgör enligt överstyrelsens mening en god grund att bygga på vid det fortsatta arbetet med decentraliseringsfrågorna. Överstyrelsen räknar med att en sådan fortsatt granskning och genomgång av ärendegrupper är erforderlig.

I avvaktan på en fortsatt bearbetning av hela komplexet är överstyrelsen ej beredd att redovisa ett detaljerat ställningstagande. Rörande vissa mera väsentliga ärendegrupper anför dock överstyrelsen bl. a. följande.

Inspektionen av skolor under länskolnämndernas inseende bör i fortsättningen generellt ankomma på nämnderna, då det för det centrala verket torde bli ogörligt att medhinna en fortlöpande inspektionsverksamhet av erforderlig frekvens.

Med anledning av de sakkunnigas uttalande, att de konsulenter hos nämnderna, som närmast får svara för fortbildningen av lärare för yrkesundervisningen, med fördel kan anlitas även för inspektion, vill överstyrelsen framhålla, att det, främst av psykologiska skäl, visat sig klart olämpligt att sammanföra konsulentverksamhet med inspektion.

Tjänstetillsättningar, (lektorstjänster samt vissa skolledartjänster) som nu ankommer på Kungl. Maj:t bör överföras till ämbetsverket. Beviljande av statsbidrag till skolbyggnader bör överföras från Kungl. Maj:t till ämbetsverket. Överstyrelsen anser därjämte, att lokalbehovsprövningen redan nu bör kunna överföras till länskolnämnderna, såvitt gäller byggnader för enbart låg- och mellanstadiet.

Överstyrelsen anser vidare, att det nya verket borde befrias från uppgiften att vara länskolnämnd för Stockholm men finner det ej lätt att nu finna en annan lämplig lösning.

Samtliga *länskolnämnder* delar de sakkunnigas uppfattning om både fördelen och nödvändigheten av decentralisering av ärenden till länskolnämnder och skolstyrelser. I flertalet fall anser länskolnämnderna, att en decentralisering måste ske i mycket större utsträckning än som föreslagits av de sakkunniga. Några länskolnämnder har framfört önskemål om att frågan om ärendegruppernas decentralisering bör bli föremål för allsidig utredning, bl. a. med hänsyn till de nya skolförfattningarna. Enligt länskolnämnden i *Kristianstads län* bör i första hand alla ärendegrupper, där avgörandet beträffande vissa skolformer nu ligger hos någon av överstyrelserna men där avgörandet beträffande andra skolformer ligger hos länskolnämnderna eller skolstyrelserna, decentraliseras. I alla de fall, där klara anvisningar utfärdats eller en praxis finns utbildad i de centrala verkens avgöranden av ärenden, synes dessa utan olägenhet kunna överföras till det regionala planet. Enligt länskolnämnden i *Västmanlands län* borde alla ärenden, som avgöres av lägre tjänstemän än rotelchef, omedelbart decentraliseras till länskolnämnden eller skolstyrelsen. Decentraliseringen skall alltså inte komma till stånd först sedan skolverket organiserats och trätt i kraft.

Skoladministrativa utredningen betonar vikten av att decentralisering sker i största möjliga utsträckning samt att åtgärder i detta hänseende genomföres snarast möjligt och före tidpunkten för det gemensamma skolämbetsverkets inrättande.

Statskontoret anser, att man i vissa avseenden — särskilt beträffande yrkesutbildningsområdet — kan gå längre i fråga om decentralisering än vad de sakkunniga förutsatt. Som en följd härav bör åtskilliga av de önskvärda kontakterna med näringslivet enligt statskontorets mening kunna förläggas till det regionala planet.

Beträffande länskolnämnd för Stockholms stad anför statskontoret bl. a. följande.

Verket bör icke som nu skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning i fråga om Stockholms stad handha uppgifter som faller inom länskolnämnds kompetensområde. Frågan om inrättande av en särskild nämnd för Stockholms stad är emellertid avhängig av pågående utredning rörande länsindelningen. I detta läge anser statskontoret att för närvarande endast principbeslut bör fattas om att berörda arbetsuppgifter icke skall övertagas av det nya skolämbetsverket. Det bör därefter ankomma på den av statskontoret föreslagna organisationskommittén att framlägga förslag till provisorisk lösning i frågan. Därvid bör främst undersökas möjligheterna att fr. o. m. den 1 juli 1964 tills vidare lägga arbetsuppgifterna på länskolnämnden i Stockholms län.

Överstyrelsen för yrkesutbildning framhåller bl. a. följande.

En viss återhållsamhet bör enligt överstyrelsens mening iakttas i fråga om decentralisering, därest det sammanlagda personalbehovet för behandling av respektive ärende kan beräknas avsevärt öka genom en decentraliserad hand-

läggning; så torde bl. a. bli fallet beträffande vissa mindre frekventa ärenden. I detta sammanhang må även erinras om de maskinella och andra hjälpmedel, som den centrala tillsynsmyndigheten kan förutsättas ha tillgång till i större utsträckning än regionala och lokala organ.

Även överstyrelsen för yrkesutbildning erinrar om behovet av särskild länskolnämnd för Stockholms stad.

Stadsförbundet och *Landskommunernas förbund* anser, att decentraliseringen kan föras längre än vad de sakkunniga tänkt sig och föreslår att i detta syfte en särskild arbetsgrupp tillsättes.

Även *LO*, *TCO*, *SACO* och *Statstjänstemännens riksförbund* anser ytterligare utredningsarbete erforderligt. Organisationerna är positiva rörande möjligheterna att decentralisera ärenden, men vissa av dem gör påpekanden rörande fördelarna med centraliserad handläggning. *TCO* anser, att det särskilt i fråga om yrkesutbildningen, som enligt organisationens mening ännu i långt mindre grad än det allmänna skolväsendet funnit sin slutgiltiga form, finns behov av en central ledning. Som en exemplifiering pekar *TCO* på behovet av en sådan geografisk spridning av yrkesutbildningen som vidgar utbildningsmöjligheterna för både ungdom och vuxna i landsbygdslän.

Landskommunernas förbund understryker behovet av samarbete mellan de olika inköpsorganisationerna — skolverket och Kommunaktiebolaget — för att söka åstadkomma den för huvudmännen bästa och billigaste försörjningen av undervisningsmateriel. Den tid som återstår innan skolverket bildas bör enligt förbundets mening även användas till att närmare undersöka, hur upphandlingsfrågorna lämpligen bör organiseras i syfte att vara kommunerna bäst till gagn.

I fråga om länskolnämndernas organisation vid den föreslagna utökningen av deras verksamhet framhåller *skolöverstyrelsen*, att det är uppenbart, att en förstärkning bör komma till stånd. Överstyrelsen räknar med att i sina petita för budgetåret 1964/65 ta ställning till dessa frågor och framlägga preciserade förslag.

Flertalet länskolnämnder har upptagit frågan om personalförstärkningar vid nämnderna till diskussion. Därvid har framhållits nödvändigheten av att länskolnämndernas kanslier förstärks personalmässigt främst med inspektörer på yrkesutbildningsområdet.

Överstyrelsen för yrkesutbildning ansluter sig till de sakkunnigas uppfattning rörande behovet av personalförstärkningar vid länskolnämnderna.

Statskontoret anser såväl en förstärkning av länskolnämndernas kansliorganisation som en förändring av nämndernas sammansättning erforderlig. I sistnämnda hänseende föreslår statskontoret, att en ändring sker på sådant sätt, att nämnderna framdeles kommer att bestå av fyra landstingsvalda ledamöter, en representant för länsstyrelsen samt två representanter för vardera arbetsgivare och arbetstagarare inom länet. Arbetsgivare- och arbetstagararepresentan-

terna bör utses med hänsyn till att länets viktigaste näringsgrenar bör bli företrädda.

Statskontoret föreslår vidare, att länskolnämndernas kansliorganisation förstärkes med en särskild inspektör för yrkesskolväsendet i flertalet län, varjämte expertanslaget bör höjas, så att tillräcklig fackinspektion kan ske. Behov av viss ytterligare förstärkning på inspektörsplanet i vad avser stadier ovanför grundskolan kan därjämte förutses. Med den organisation, som härigenom erhålles, bör enligt statskontorets uppfattning länskolinspektören — utöver vissa inspektionsuppgifter — främst ägna sig åt handläggningen av planeringsärenden. För att bättre markera hans chefsställning i organisationen föreslår statskontoret, att tjänstebenenämningen ändras till länskolledirektör.

Statskontoret förutser även behov av förstärkning av den personal som på varje nämnd närmast lyder under byrådirektören.

VII. Genomförande av omorganisationen

De sakkunniga

De sakkunniga har övervägt, huruvida skolverket i dess helhet bör träda i funktion vid en given tidpunkt eller om verkets uppbyggnad bör ske i olika etapper. Enligt deras mening är det förstnämnda alternativet att föredraga. Enligt de sakkunnigas uppfattning kommer det att ge stadga och fasthet åt skolväsendets centrala ledning, om det för det allmänna undervisningsväsendet och yrkesutbildningsväsendet gemensamma skolämbetsverket redan från sin start får utöva tillsynsbefogenheter över alla de berörda skol- och utbildningsformerna.

De organisatoriska problem som måste lösas, innan skolverket kan påbörja sin verksamhet, kan enligt de sakkunnigas uppfattning knappast bedömas som särskilt stora.

Under förutsättning att proposition på grundval av de sakkunnigas betänkande framlägges för 1963 års riksdag, räknar de sakkunniga med att skolverket kan träda i funktion vid ingången av budgetåret 1964/65, dvs. den 1 juli 1964. Det kommer då att förflyta en tid av något mera än ett år mellan riksdagsbeslutet och skolverkets start. Denna tid anser de sakkunniga vara tillräcklig för de nödvändiga förberedelserna för verkets organiserande och för de organisationsförändringar, som måste vidtagas inom fackämbetsverken.

Yttranden

Tidpunkten för den föreslagna omorganisationen, den 1 juli 1964, tillstyrkes av statskontoret och överstyrelsen för yrkesutbildning.

Statskontoret anser det lämpligt att förändringarna genomföres i etapper. I första hand bör enligt statskontorets mening ett principbeslut om verkets inrättande samt ett beslut om organisationen av dess högsta ledning jämte de av ämbetsverket ifrågasatta förändringarna rörande länsskolnämndernas sammansättning och kansliorganisation komma till stånd. De fortsatta åtgärderna bör företas efter förberedelse i en särskilt tillsatt organisationskommitté, vilken bör arbeta i nära kontakt med det nya verkets blivande ledning. Som stöd för dess arbete bör den av statskontoret föreslagna organisationssektionen snarast inrättas inom skolöverstyrelsen. Med tanke på den mängd kompletterande utredningar, som erfordras rörande t. ex. detaljutformningen av skolämbetsverkets kansliorganisation, genomförandet av önskvärda decentraliseringsåtgärder och

förstärkning av länskskolnämndernas kansliorganisation, utformning av nya beslutssystem och riktlinjer för samarbetet med externa organ såsom fackämbetsverk och organisationer m. m., är det enligt statskontorets mening av största vikt att organisationskommittén kan påbörja sitt arbete så snart som möjligt.

Skolöverstyrelsen anser det angeläget, att det nya ämbetsverket kommer till stånd fr. o. m. den 1 juli 1964, men finner uppskov till en senare tidpunkt erforderlig med hänsyn till förseningar i nybyggnadsarbetena för det nya ämbetsverket. Även skolöverstyrelsen förordar, att det bör uppdras åt en samarbetsgrupp att behandla organisatoriska, personalmässiga och liknande frågor som sammanhänger med verkets start.

Byggnadsstyrelsen framhåller, att den för skolväsendets centrala ledning avsedda nya ämbetsbyggnaden beräknas bli färdig under första halvåret 1965 och kommer att inrymma omkring 350 tjänsterum.

Svenska arbetsgivareföreningen och *Sveriges industriförbund* har avvikande synpunkter rörande tidpunkten för omorganisationen och anför härom bl. a. följande.

Organisationerna vill förorda, att ett definitivt ställningstagande till frågan hur ett gemensamt skolverk bör vara organiserat uppskjutes till dess nu pågående utredningar rörande gymnasier och fackskolor framlagt sina betänkan- den samt att under tiden frågan — i nära samverkan med förenämnda utredningar — ytterligare utreds, denna gång med särskilt beaktande av den centrala administrationen av det allmänna skolväsendet och av folkbildningen. Organisationerna anser däremot icke något hinder föreligga att det redan nu fattas principbeslut om ett gemensamt skolverk. Detta skulle innebära att överstyrelsen för yrkesutbildning, fast i utvidgad form, bibehålles under en övergångsperiod.

VIII. Departementschefen

Kombinationen av den enskildes ökande intresse för utbildning och samhällets växande behov av väl utbildad arbetskraft har på kort tid blivit en faktor, som föranlett åtgärder i snabb följd av genomgripande betydelse för svenskt undervisnings- och utbildningsväsen. De erfarenheter som hittills gjorts av utvecklingen på utbildningsområdet och de bedömningar av framtiden som kan göras, understryker angelägenheten av att vi sätter oss i stånd att på bästa möjliga sätt tillgodose och i tid möta krav från allt fler människor på en allt bättre utbildning. Det sagda gäller inte någon begränsad sektor utan hela utbildningsområdet från förskolestadiet och uppåt.

Om vårt skolväsen skall kunna göras så omfattande och differentierat att det kan bereda en kvalitativt fullgod och rätt avpassad utbildning åt alla, som efterfrågar sådan, fordras en bättre organisationsapparat än vi för närvarande har. Det betyder inte — något som åtgärder inom svensk skoladministration redan visat — att det behöver skapas någon större byråkratisk apparat, utan det bör främst innebära, att på alla plan mellan samhällsintresserade lekmän och fackmän åstadkommes en samverkan, som i effektiva organisatoriska former är inriktad på uppgiften att utveckla undervisning och utbildning i takt med skeendet i övrigt.

Det mest genomgripande omdaningsarbetet bedrivs på den obligatoriska skolans område. Redan 1951 påbörjades — i anslutning till 1950 års beslut om en skolreform — arbetet med omstöpnigen av den lokala och regionala ledningen av skolväsendet och strax därefter omorganiserades skolöverstyrelsen för att bli bättre i stånd att leda utvecklingen efter de nya linjer som dragits upp genom detta beslut. För det sätt, på vilket vi hittills lyckats fullfölja strävandena mot en bättre skola, har riksdagsbeslutet 1956 om skolans lokala och regionala ledning varit av stor betydelse. Rikt punkter för det beslutet var: samordning av ledningen för olika skolformer, väsentligt ökat ansvar och inflytande för lekmännen, kvalificerade resurser på fackmannasidan samt decentraliserad beslutanderätt. Detsamma bör eftersträvas i fråga om skolväsendets centrala ledning, om vi vill försäkra oss om ett fullgott instrument, då vi nu står inför uppgiften att vidga omdaningsarbetet till nya fält och samtidigt har att tillvarata våra begränsade resurser på effektivast möjliga sätt.

Det kan vara skäl att här erinra om att utbildningsväsendets expansion också lett till en omprövning av formerna för universitets- och högskoleväsendets ledning. Universitetsutredningens förslag i detta avseende remissbehandlas för närvarande, och jag förutsätter, att det skall bli möjligt att inom de närmaste åren skapa en modern och effektiv ledning också för denna sektor av utbildningsväsendet. Om

så blir fallet och om de förslag som jag i det följande framlägger förverkligas, erhålles inom en förhållandevis kort tidsperiod en reformerad central administration såväl för hela det allmänna skolväsendet och den helt övervägande delen av yrkesskolväsendet som för universitets- och högskoleväsendet. Därigenom bör goda förutsättningar kunna skapas för en samlad överblick av och planering för hela utbildningsfältet.

Jag har med det sagda velat placera in frågan om skolväsendets centrala ledning i dess stora sammanhang och därmed också betona, att jag tillmäter planeringssynpunkten grundläggande betydelse, då det nu föreliggande spörsmålet skall bedömas. Därmed är också sagt, att jag finner det helt riktigt, att de sakkunniga tagit steget vidare från en samordning av yrkesskolväsendets ledning till att föreslå en samordnad ledning för hela skolväsendet. Tyvärr angavs inte detta mål som riktpunkt för de sakkunniga, när de år 1955 började sitt arbete. Utredningsarbetet igångsattes mot bakgrunden av den nämnda år beslutade reformen av yrkesutbildningsväsendet och den rådande splittringen på flera departement och ämbetsverk av yrkesutbildningens centrala ledning. Med hänsyn till det givna utgångsläget har de sakkunniga ägnat en betydande tid åt uppgiften att analysera frågan om behovet av en enhetlig ledning för yrkesutbildningen och åt en precisering av vad som borde omfattas av denna ledning. Först i ett senare skede har utredningen tagit upp frågan om en samordning med den centrala ledningen för det allmänna skolväsendet. Utredningen har emellertid vid sina överväganden av denna större samordningsfråga inte närmare analyserat den centrala skoladministrationens funktioner i vad avser det allmänna skolväsendet, utan förutsatt i huvudsak oförändrade uppgifter och organisationsformer för denna del av ledningen.

Från utredningens utgångspunkter har en sådan uppläggning kunnat te sig naturlig. För egen del vill jag, som jag redan sagt, se det föreliggande spörsmålet ur ett annat och vidare perspektiv. Detta öppnar sig på ett naturligt sätt, om man till en början blickar tillbaka på hela skolutvecklingen under de båda senaste decennierna. En naturlig utgångspunkt för en sådan överblick erbjuder 1943 års beslut om inrättande av en särskild överstyrelse för yrkesskolväsendet. Dessförinnan ingick den centrala ledningen av den yrkesutbildande undervisningen i skolöverstyrelsens uppgifter. Av propositionen angående inrättande av en överstyrelse för yrkesutbildning (1943:232) framgår, att två olika utredningsförslag då förelåg till bedömande. Det ena syftade till en förstärkning av skolöverstyrelsens möjligheter att leda den yrkesutbildande verksamheten. I det andra förordades en utbrytning av den dåvarande yrkesutbildningsavdelningen ur överstyrelsen. Av departementschefens uttalanden framgår, att det avgörande motivet för genomförande av sistnämnda förslag var behovet av ett nära samarbete med näringslivet, inom vilket yrkesutbildningen förutsattes i första hand komma att äga rum. Departementschefen uttalade, att de av honom utvecklade allmänna synpunkterna närmast borde leda till att överinseendet över yrkesutbildningsåtgärderna på näringslivets samtliga eller åtminstone flesta om-

råden förlades till den nya överstyrelsen. Av praktiska skäl kunde han emellertid inte förorda, att annan yrkesutbildning än den som skolöverstyrelsen och kommerskollegium dittills haft tillsyn över ställdes under ledning av det nya ämbetsverket.

Av uttalandena i övrigt vid detta tillfälle framgår, att åtskillig tvekan förelåg rörande lämpligheten av att bryta ut yrkesutbildningen ur skolöverstyrelsen. Departementschefen framhöll bl. a., att olika skolformer borde betraktas som delar av samma helhet och att det därför skulle komma att föreligga ett stort behov av ett nära samarbete mellan de båda överstyrelserna.

1943 års beslut byggde på förutsättningar, som visat sig inte helt hålla under den fortsatta utvecklingen. Det nära samarbete på det centrala planet, vilket angavs som väsentligt, har inte kommit till stånd i all den utsträckning som varit önskvärd med hänsyn till klart föreliggande behov. Ett successivt inordnande under överstyrelsens för yrkesutbildning tillsyn av olika delar av yrkesutbildningsfältet har inte heller ägt rum, utan ledningen av yrkesutbildningssektorn är alltjämt splittrad.

Genom den sammansättning man gav yrkesöverstyrelsens ledning — dess styrelse — och genom ämbetsverkets arbetsformer i övrigt skapades möjligheter till god kontakt med näringslivet, vilket varit av stor betydelse för den utveckling av yrkesutbildningen som ägt rum under perioden efter verkets tillkomst. Samtidigt måste emellertid konstateras, att ännu en förutsättning för yrkesöverstyrelsens tillkomst brustit, såtillvida som näringslivet inte kommit att spela en så dominerande roll som huvudman i yrkesutbildningssammanhang, som man föreställde sig i samband med 1943 års beslut. I stället har de statliga, primärkommunala och landstingskommunala huvudmannainsatserna kommit att dominera. Denna utveckling markerades starkt genom 1955 års beslut angående utbyggnad av yrkesutbildningen.

Den här antydda utvecklingen har i hög grad skärpt det behov av samverkan med företrädarna för det allmänna skolväsendet, vilket förutsågs 1943. Åtgärderna på yrkesutbildningsfältet måste vidtas under ständigt beaktande av behoven på de andra stora utbildningsområdena, för vilka samhället ansvarar. Genom de ökande kraven på yrkeskunnande och den växande betydelsen av teoretiska insikter på många väsentliga yrkesområden har dessutom gränserna mellan yrkesutbildning och annan utbildning blivit allt svårare att dra och allt mindre motiverade att upprätthålla.

Den uppfattning, enligt vilken teoretisk och praktisk utbildning bör betraktas som likvärdiga och organiseras i former, som innebär likställdhet, har i allt högre grad präglat den utveckling på skolområdet, som påbörjades med 1950 års reformbeslut och detta synsätt har, förutom i läroplansmässiga och skolorganisatoriska åtgärder, också kommit till uttryck i reformer på det administrativa området. Genom samordningen av skolväsendets ledning på det lokala och regionala planet har olägenheterna av den kvarstående splittringen i den centrala ledningen framträtt allt starkare, och det har ofta rests krav på större enhetlig-

het även i ledningen på det centrala planet. Dessa krav får en särskild skärpa, om de ses mot bakgrunden av pågående utredningsarbete och planering för utbildningen efter grundskolan. För närvarande omfattar detta arbete framför allt fackskolorna och gymnasiet. Dimensioneringen och utformningen av dessa skolor hänger emellertid nära samman med planeringen för yrkesskolväsendet. Sedan beslut om fackskolornas och gymnasiernas utformning fattats blir det en väsentlig och maktpåliggande uppgift för skolväsendets centrala ledning att förverkliga statsmakternas intentioner beträffande dessa skolformer under ständigt uppmärksammande av utbildningsbehovet inom bl. a. det yrkesutbildande området, där nya utbildningslinjer och utbildningsformer ständigt aktualiseras. Att i detta läge låta nuvarande förhållanden bestå, med exempelvis de allmänna gymnasierna under ett ämbetsverk och fackgymnasierna under ett annat och med de olika typerna av fackskolor fördelade mellan verken, förutom den på relevanta stadier alltmer oegentliga uppdelningen i yrkesutbildning och icke yrkesutbildning, framstår inte som rationellt. Tidpunkten är därför enligt min mening nu inne att vidta en radikal åtgärd och skapa *ett nytt skoläm-betsverk* med tonvikt på delvis andra funktioner än de båda nuvarande verken har. Beslut härom bör fattas i två etapper och i denna omgång gälla i huvudsak det nya ämbetsverkets verksamhetsområde, principerna för ämbetsverkets organisation, dess styrelse och uppdelning på avdelningar samt i samband härmed vissa principer för decentraliserad beslutanderätt. Efter fortsatt utredningsarbete bör i en andra omgång vid nästa års riksdag fattas definitiva beslut om ämbetsverkets organisation och en rad därmed sammanhängande frågor med sikte på att omorganisationen skall träda i kraft under budgetåret 1964/65.

Den gångna utvecklingen och den nuvarande situationen på skolväsendets område, som jag här uppehållit mig vid, har föranlett både de sakkunniga och det stora flertalet remissinstanser att förorda, att ledningen av det allmänna och det yrkesutbildande skolväsendet förläggas till ett för båda områdena gemensamt ämbetsverk. De fackämbetsverk, som har tillsynen över utbildningen inom jordbruk, skogsbruk, sjukvård och socialvård, har visserligen en annan mening vad beträffar yrkesutbildningen inom de egna områdena, men den berör egentligen inte den principiella frågan om central ledning av skolväsendet. Jag återkommer till dessa ämbetsverks synpunkter i samband med behandlingen av frågan om skoläm-betsverkets tillsynsområde.

I vissa av de tillstyrkande remissvaren — i synnerhet gäller detta uttalandena av överstyrelsen för yrkesutbildning och vissa organisationer på näringslivets och arbetsmarknadens områden — betonas starkt behovet av att ett nytt skoläm-betsverk organiseras på sådant sätt, att en nära kontakt mellan näringsliv och yrkesutbildning blir möjlig. Överstyrelsen för yrkesutbildning, Svenska arbets-givareföreningen och Landsorganisationen har sålunda gjort sitt tillstyrkande av förslaget beroende av att intressenterna på arbetsmarknadens och näringslivets

områden får en starkare ställning i *ämbetsverkets ledning* än vad de sakkunniga tänkt sig.

Då det här rör sig om en av de mest uppmärksammade principfrågorna vill jag redan i detta sammanhang uttala, att jag ansluter mig till de synpunkter som framförts beträffande ett i förhållande till de sakkunnigas förslag starkare inflytande för företrädare för samhällslivets olika områden i ett nytt skolämbetsverks styrelse. Jag ämnar i det följande framlägga ett organisationsförslag, som tillgodoser dessa synpunkter.

Den nyssnämnda gruppen remissinstanser har också uttalat sig för att huvudprincipen för yrkesöverstyrelsens organisation — fackbyråprincipen — bevaras inom ett nytt ämbetsverks *kansliorganisation* för de enheter som skall handlägga yrkesutbildningsärenden. Eftersom det i denna fråga, som är nära förbunden med spörsmålet om verksstyrelsen, råder starkt delade meningar, vill jag också på denna punkt redan här klargöra min inställning.

Ett grundläggande krav på varje förvaltningsorganisation är att den får en utformning, som från administrativa och ekonomiska synpunkter bedömes vara rationell, dvs. medger effektiva och ändamålsenliga insatser av just det slag som fordras av organisationen. Då det som i föreliggande fall är fråga om att samorganisera två existerande förvaltningsenheter med delvis sammanfallande och ofta mycket likartade arbetsuppgifter måste uppmärksamheten i första hand inriktas på att organisationen utformas så, att dubbelarbete och kompetenstvister inom och mellan arbetsenheterna undvikas. Det kan således inte bli fråga om att stanna vid att i huvudsak sammanföra två ämbetsverk för närliggande områden under en chef, utan likartade uppgifter bör, oavsett skolform, koncentreras till samma arbetsenheter så långt det är praktiskt genomförbart och lämpligt. Som statskontoret framhållit är det inte möjligt att för ämbetsverk, vars verksamhetsområde når en viss storlek, tillämpa någon annan organisationsform. Jag ansluter mig alltså principiellt till den av främst statskontoret och skolöverstyrelsen hävdade meningen, att en integration av arbetsuppgifterna bör ske vid organiserandet av ett för hela fältet gemensamt skolämbetsverk. Efter övervägande av olika organisationsmodeller har jag funnit mig böra förorda det av statskontoret framlagda, i det föregående utförligt redovisade alternativet, dock med en av praktiska skäl betingad jämkning. Denna föranledes av de enligt min mening väl befogade önskemålen från näringslivets sida om goda kontaktmöjligheter i yrkesutbildningsärenden också med ämbetsverkets kansli. Jag återkommer senare till detta problem.

Innan jag går in på olika detaljfrågor, vill jag emellertid som ytterligare motivering för hittills gjorda principiella ställningstaganden understryka vad jag tidigare betonat, nämligen att det är till planerings- och utvecklingsuppgifterna som tyngdpunkten i ett nyorganiserat skolämbetsverks arbete måste förskjutas. För att detta skall bli möjligt, utan att verkets storlek sväller ut, måste åtskilliga av de båda nuvarande verkens uppgifter *decentraliseras* eller upphöra. Efter

omorganisationen av skolväsendets centrala ledning bör denna således, som jag tidigare sagt, framstå som ett nytt verk, inte bara i vad avser kretsen av tillsynsuppgifter utan även i vad avser arbetsuppgifternas centrala innebörd. Enligt min mening har de sakkunniga inte tillräckligt beaktat detta behov av en strukturförändring av ledningen för skolväsendet. Den av mig förordade organisationsformen erbjuder i detta avseende bättre möjligheter än de sakkunnigas förslag att ge ämbetsverkets arbete en bestämd inriktning på de uppgifter, som framstår som mest väsentliga.

Innan jag efter dessa mera översiktligt hållna synpunkter går närmare in på konkreta organisationsspörsmål och övriga frågor, vill jag beröra namnfrågan. Denna har tillmätts en ganska stor vikt av de sakkunniga, som ansett att benämningen skolöverstyrelsen ganska väl uppfyller de fordringar, som kan ställas på ett nytt skolämbetsverks namn, men häremot själva invänt, att det skulle vara olämpligt att överflytta namnet på ett existerande ämbetsverk till ett nytt verk. Efter att ha övervägt olika alternativ har de sakkunniga stannat för att som namn föreslå Kungl. skolverket.

Remissmyndigheterna har, i den mån de yttrat sig i namnfrågan, nästan genomgående avvisat detta förslag och i stället förordat Kungl. skolöverstyrelsen som namn på det nya ämbetsverket.

Namnfrågan bör självfallet endast bedömas från praktiska och språkligt-estetiska utgångspunkter. Att i namnvalet inlägga någon värdering av olika utbildningsområdets betydelse kan det naturligtvis inte vara fråga om. Från de nämnda utgångspunkterna finner jag skolöverstyrelsen vara det lämpligaste namnet. Jag förordar alltså att det nya ämbetsverket benämnes Kungl. skolöverstyrelsen.

Frågan om ämbetsområdet för ett nytt skolämbetsverk har de sakkunniga, med hänsyn till utgångspunkterna för sitt utredningsarbete, närmare undersökt endast vad yrkesutbildningen beträffar. Några mera väsentliga ändringar i fråga om skolämbetsverkets tillsynsuppgifter beträffande det allmänna skolväsendet förefaller mig inte heller erforderliga. Det framstår för närvarande som givet, att skolöverstyrelsens hittillsvarande tillsynsområde bör läggas under det nya ämbetsverket. Som jag tidigare framhållit, bör emellertid den nya överstyrelsens funktioner inom hela dess verksamhetsområde omprövas. Till denna fråga återkommer jag i det följande.

Omfattningen av den yrkesutbildning som bör inordnas under den centrala ledningen har ingående diskuterats av de sakkunniga. De har föreslagit att all yrkesutbildning skall ledas av det nya ämbetsverket. Från yrkesutbildningsbegreppet har de sakkunniga därvid avskilt sådan kursverksamhet som har karaktär av information och rådgivning åt redan verksamma yrkesutövare, intern yrkesutbildning, yrkesutbildning, som bedrivs utan stöd av det allmänna, utbildningen vid universitet och högskolor samt yrkesutbildande verksamhet vid specialskolor.

Att i princip all egentlig yrkesutbildning med de angivna avgränsningarna skall ställas under samma tillsynsmyndighet, finner jag i huvudsak riktigt. På grund av bl. a. de bestämda avstyrkanden, som gjorts av vissa fackämbetsverk och de argument som därvid framförts, anser jag det emellertid nu lämpligast att förorda en något mindre grad av koncentration av ledningen av yrkesutbildningen än de sakkunniga föreslagit. Jag skall strax närmare precisera mitt ställningstagande i detta hänseende. Rent principiellt vill jag emellertid framhålla, att det på längre sikt bör eftersträvas att i detta hänseende genomföra de sakkunnigas förslag. Jag förutsätter därför, att frågan om samordning för hela yrkesutbildningsfältet skall ägnas uppmärksamhet såväl vid det fortsatta förberedelsearbetet för det nya skolämbetsverket som fortlöpande vid utredningar, som berör något av yrkesutbildningens delområden.

De sakkunniga har till begreppet yrkesutbildning hänfört också utbildning för elever på åldersstadier ovanför gymnasiet, vilken kan betecknas som vuxenutbildning. Här innefattar de sakkunniga även *omskolningskurser för arbetslösa m. fl.* och uttalar, att dessa kurser bör ställas under ledning av det centrala verket för yrkesutbildning och icke, vare sig centralt, regionalt eller lokalt, ledas av arbetsmarknadsmyndigheter.

De sakkunnigas uttalande synes innebära, att omskolningsverksamheten i högre grad än hittills skulle ställas under ledning av skolans myndigheter. Arbetsmarknadsstyrelsens medverkan skulle därigenom mera bli av rådgivande natur.

Yrkesöverstyrelsen och vissa andra remissmyndigheter delar de sakkunnigas uppfattning i detta hänseende, medan arbetsmarknadsstyrelsen med hänsyn till de sysselsättningspolitiska motiven för omskolningen anser det önskvärt, att arbetsmarknadsverket övertar denna utbildningsverksamhet i dess helhet.

Den ändring av tillsynen över omskolningsverksamheten, som nu ifrågasättes, berör problem, vilka från olika synpunkter är av väsentlig betydelse. Jag vill därför något uppehålla mig vid formerna för och syftet med den utbildning som här avses.

Yrkesutbildningskurserna för arbetslösa är av tre slag, nämligen nybörjarkurser, avsedda att ge en grundläggande utbildning för arbetslös ungdom, fortbildningskurser och omskolningskurser. Syftet med kurserna är dels att vid omställningsprocesser i näringslivet göra det möjligt att utbilda friställd arbetskraft för nya uppgifter och därmed förhindra arbetslöshet, dels ock att bereda handikappade och vissa andra grupper, som har svårigheter att erhålla stadigvarande sysselsättning, sådan utbildning att deras sysselsättningsproblem lättare kan lösas.

Organiserandet av denna utbildning är i första hand beroende av arbetsmarknadsmyndigheternas åtgärder. På dessa ankommer att avgöra omfattningen av denna särskilda utbildningsverksamhet liksom kursernas yrkesinriktning och geografiska fördelning. I dessa frågor sker överläggningar med ett rådgivande

organ, samarbetsdelegationen för omskolningskurser m. m., som består av representanter för bl. a. arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning. Genomförandet av kurserna ankommer i huvudsak på överstyrelsen, som för de centrala arbetslöshetskursernas del har en i varje län tillsatt kursstyrelse till sitt förfogande.

Med hänsyn till det arbetsmarknadspolitiska syftet med denna utbildningsverksamhet är det väsentligt, att åtgärder snabbt vidtages, då situationen så påfordrar. Utbildningen måste därför i allmänhet organiseras utan beaktande av den mera långsiktiga planeringen. Vidare blir uppläggningsmetoder en annan än inom den reguljära utbildningsverksamheten. Detta motiveras dels av att eleverna vid omskolningskurserna ofta har tidigare yrkeserfarenheter dels ock av att det är särskilt angeläget att deltagarna, vilka ofta är familjeförsörjare, så snabbt som möjligt kan överföras till förvärvsarbete. Utbildningen måste också vara upplagd på sådant sätt, att elever kan antas kontinuerligt under hela året och att avslutningen av utbildningen inte är bunden till vissa tidpunkter. För att omskolningsverksamheten skall kunna utnyttjas effektivt i arbetsmarknadspolitiken är det nödvändigt att de här refererade synpunkterna blir tillgodosedda. Detta ställer speciella krav på utbildningsverksamhetens organisation.

Gemensamt för omskolningsverksamheten och för den reguljära yrkesutbildningen är att båda har till uppgift att tillgodose behovet av arbetskraft med sådan utbildning, som efterfrågas av näringslivet. Det är angeläget att undvika, att den av arbetsmarknadsskäl igångsatta särskilda utbildningen på grund av det förmånligare statliga stödet inverkar störande på strävandena att på en ort bygga upp en planmässigt utformad reguljär yrkesutbildning. Eftersom den särskilda utbildningen under senare år kraftigt vuxit i omfattning och enär strukturomvandlingen inom näringslivet framdeles kan väntas medföra ännu starkare krav på sådan utbildning, är det angeläget, att en samordning sker av olika åtgärder för att bereda utbildning och, så långt det är möjligt, även av de olika utbildningsformerna.

Detta problem bör emellertid inte lösas på så sätt, att hela den av arbetsmarknadsskäl betingade utbildningen ställes under ledning av skolämbetsverket. En stor del av denna utbildning är nämligen så nära kombinerad med andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder, att arbetsmarknadsverket på samma sätt som nu måste ha möjlighet att ta initiativ till snabbt verkande åtgärder. Detta gäller närmast den egentliga omskolningsverksamheten, vars syfte är att bereda vuxen arbetskraft nya försörjningsmöjligheter. Denna verksamhet bör därför enligt min mening även i fortsättningen planeras och genomföras i samverkan mellan arbetsmarknadsverket och den centrala skolmyndigheten. Jag vill emellertid betona att skolmyndigheterna i ökad utsträckning måste få tillfälle att framföra synpunkter och önskemål redan på planeringsstadiet. I detta syfte bör det samarbete som för närvarande äger rum inom samarbetsdelegationen för omskolningskurserna m. m. förstärkas. Det utvidgade samarbetet bör komma till stånd

på verkschefs nivå. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser i sådant syfte.

De för närvarande bedrivna nybörjarkurserna för arbetslösa är avsedda att ge grundläggande yrkesutbildning åt arbetslös ungdom, som inte erhållit yrkesutbildning tidigare. Kurserna är således avsedda för samma ålderskategorier, som de sakkunniga ansett att reguljär yrkesutbildning i första hand skall anordnas för. Eftersom jag i princip anser, att all sådan yrkesutbildning skall stå under ledning av den centrala skolmyndigheten, bör detta gälla även den utbildning som hittills anordnats i särskild ordning för arbetslös ungdom. Till det nya skolämbetsverkets uppgifter skall höra att med stöd av lokala och regionala skolmyndigheter planera yrkesutbildning för all ungdom. Med ungdom avser jag här personer under 21 år. Befarad eller uppkommen ungdomsarbetslöshet kan vara uttryck för brister i yrkesutbildningsorganisationen. Vid uppbyggnaden av det nya skolämbetsverket bör därför beaktas, att myndigheten erhåller tillräckliga möjligheter att såväl på längre sikt som i mera akuta situationer avpassa utbildning till föreliggande behov. Arbetsmarknadsmyndigheternas medverkan bör ske genom att lämna skolledningen på olika nivåer informationer om utvecklingen på arbetsmarknaden.

Möjligheterna att åstadkomma tillräcklig utbildningskapacitet för ungdomen beror i hög grad på de kommunala huvudmännens åtgärder. Det föreligger emellertid i viss utsträckning behov av yrkesskolor med större upptagningsområde än en kommun eller en landstingskommun. De nuvarande på arbetsmarknadsstyrelsens initiativ tillkomna s. k. riksyrkesskolorna har till uppgift att komplettera de kommunala och landstingskommunala yrkesskolorna. Under en övergångstid bör denna utbildning bedrivas i nuvarande former. Dessa skolors framtida ställning bör ytterligare övervägas.

Utöver den behandlade utbildningsverksamheten för arbetslösa förekommer en tredje typ av kurser, s. k. fortbildningskurser, som är avsedda att ge arbetslösa med viss yrkesutbildning en kompletterande utbildning. I den mån sådana kurser måste anordnas på grund av en arbetslöshetssituation finnes givetvis ingen anledning att behandla dessa kurser på annat sätt än de egentliga omskolningskurserna. De bör således planeras och genomföras på samma sätt som sistnämnda kurser.

Vad jag nu anfört torde föranleda behov av vissa organisationsförändringar. De frågor som sammanhänger härmed bör närmare övervägas i samband med det ytterligare utredningsarbete som blir nödvändigt innan det nya ämbetsverket kan starta.

I detta sammanhang vill jag också påpeka, att utbildning av hemsamariter, som nu bedrivs i arbetsmarknadsverkets regi, bör inordnas i den i vanlig ordning statsunderstödda yrkesutbildningen och därmed också ställas under tillsyn av det nya skolämbetsverket.

Utöver här berörda utbildningsverksamhet sker en av arbetsmarknadsskäl motiverad, relativt omfattande utbildning hos enskilda huvudmän, varvid ar-

betsmarknadsstyrelsen lämnar bidrag till kurskostnaderna och utger utbildningsbidrag till deltagarna. Någon förändring beträffande ledningen av denna verksamhet synes, i vad avser utbildning av andra än ungdomar, för närvarande inte vara påkallad. Detsamma skall gälla den särskilda utbildning, som arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning äger att anordna i sådana yrken, där det med hänsyn till det aktuella arbetsmarknadsläget eller eljest är av väsentlig betydelse att vidtaga omedelbara åtgärder för att snabbt öka tillgången på yrkesutbildad arbetskraft.

En samordning av skolväsendets centrala ledning bör, i vad avser yrkesutbildningsområdet, i första hand innebära att *yrkesöverstyrelsens nuvarande verksamhetsområde* lägges under det nya ämbetsverket. Utöver uppgifter, som följer av nyss gjorda preciseringar beträffande omskolningsverksamheten, betyder detta, att yrkesutbildningen för industri, hantverk, handel, kontorsverksamhet, husligt arbete samt för sjömansyrket och vissa vårdyrken kommer att ingå i det nya ämbetsverkets tillsynsuppgifter. På samma sätt som nu är fallet bör i dessa uppgifter även innefattas ansvaret för utbildning av lärare för yrkesutbildning, inklusive lärare för omskolningsverksamheten.

Viss lärarutbildning, som tillgodoser behovet också för yrkesutbildningen, bl. a. på det husliga området, liksom yrkesutbildning vid vissa specialskolor m. m. står för närvarande under överinseende av skolöverstyrelsen. Vid organiserandet av ett gemensamt ämbetsverk blir det naturligt att samordna tillsynen över dessa verksamheter och tillsynen över yrkesutbildningen i övrigt, vilket flera remissmyndigheter ansett önskvärt.

Synpunkter av detta slag är också tillämpliga beträffande yrkesutbildning vid ungdomsvårdsskolor och ungdomsfängelseanstalter, vilken verksamhet för närvarande faller under socialstyrelsens respektive fängvårdsstyrelsens ämbetsområde. Med hänsyn till de speciella problem, främst av organisatorisk art, som skulle uppkomma vid ett inordnande av denna yrkesutbildning i skolämbetsverkets tillsynsområde, är jag emellertid inte beredd att förorda, att den nya centrala skolmyndigheten erhåller mera omfattande befogenheter på detta område än vad överstyrelsen för yrkesutbildning nu har. Jag vill emellertid betona värdet av att erfarenheterna inom yrkesutbildningen i allmänhet genom rådgivande verksamhet från skolämbetsverkets sida kommer även den här avsedda yrkesutbildningen till del.

Yrkesutbildningen på sjöfartens område ledes för närvarande av överstyrelsen för yrkesutbildning i vad avser sjömannsskolorna och av sjöfartsstyrelsen i vad avser sjöbefälsutbildningen. Denna splittring har inneburit olägenheter, bl. a. från organisatorisk synpunkt. De sakkunnigas förslag att ställa även befälsutbildningen under tillsyn av den centrala skolmyndigheten har tillstyrkts av sjöfartsstyrelsen och — under vissa förbehåll beträffande utformningen av den lokala och centrala ledningen av skolorna — av Sveriges redareförening. De

speciella skäl som anförts för en sådan omläggning med avseende på dels behovet av samordning med sjömansutbildningen, dels utbildningens likhet med vissa delar av utbildningen vid tekniska gymnasier, anser jag vara övertygande, och jag tillstyrker de sakkunnigas förslag på denna punkt.

I enlighet med sin grunduppfattning om behovet av enhetlighet i ledningen av yrkesutbildningen har de sakkunniga föreslagit, att *yrkesutbildningen på jordbrukets och skogsbrukets områden*, som i huvudsak står under tillsyn av lantbruksstyrelsen respektive skogsstyrelsen, inordnas under den gemensamma skolledningen. De sakkunniga har dock framhållit, att vissa besvärliga problem därvid kan uppkomma på grund av utbildningens nära anknytning till andra samhällsätgärder för stöd och utveckling åt de näringar det här är fråga om. Bl. a. pekar de sakkunniga på betydande svårigheter att avgränsa den egentliga yrkesutbildningen från fortlöpande upplysningsverksamhet och information. Verksamheten på området är även sammanvävd på så sätt att befattningshavare vid lantbruksnämnder, hushållningssällskap och skogsvårdsstyrelser jämsides med andra uppgifter även medverkar i yrkesutbildningen.

Detta samband mellan rationaliseringsverksamhet och utbildning har ytterligare förstärkts genom riksdagsbeslut i anslutning till två propositioner vid 1962 års riksdag (prop. 1962: 103; JoU 20; Rskr 307; prop. 1962: 115; JoU 16; Rskr 253).

För egen del vill jag konstatera, att det angivna sambandet vid en omläggning enligt de sakkunnigas förslag skulle medföra olägenheter. Detta förhållande har också starkt understrukits av de remissmyndigheter som har direkt anknytning till de berörda näringarna. Med hänsyn härtill har jag efter ingående överväganden funnit, att de sakkunnigas förslag beträffande yrkesutbildningen inom jordbruks- och skogsbruksområdena inte nu bör genomföras.

Alla möjligheter till samverkan mellan de fackämbetsverk, under vilka denna yrkesutbildning skall lyda, och den centrala skolmyndigheten bör emellertid tillvaratas. En stor del av de fördelar, som de sakkunniga avsett att vinna med sitt förslag, synes därigenom kunna uppnås. En sådan samverkan bör kunna bli långtgående och särskilt innefatta frågor rörande allmänna riktlinjer för utbildningen, statsbidragsbestämmelser, stadgor, avlöningsbestämmelser, kompetensfordringar för lärare, lärarnas pedagogiska utbildning och fortbildning samt pedagogiskt reformarbete.

Även då det gäller den *yrkesutbildning för sjukvårdens behov*, främst sjuksköterskeutbildningen, som står under tillsyn av medicinalstyrelsen, skulle en omläggning enligt de sakkunnigas förslag medföra vissa problem på grund av utbildningens nära anknytning till olika sjukvårdsanstalter. Härtill kommer emellertid att utbildningen på sjukvårdsområdet för närvarande utredes av 1962 års utredning angående sjuksköterskeutbildningen. I utredningens uppgifter ingår bl. a. att undersöka, hur tillsynen över utbildningen skall ordnas. I avvaktan på resultatet av detta utredningsarbete bör någon omläggning inte för närvarande

ske. Detsamma bör nu gälla utbildningen på mentalsjukvårdens område med hänsyn till pågående överväganden beträffande huvudmannskapet för detta vårdområde.

Ledningen av *utbildningen på socialvårdsområdet* åligger redan i viss utsträckning yrkesöverstyrelsen. Enligt de sakkunnigas förslag bör även den utbildning, som sorterar under socialstyrelsen, överföras till den centrala skolmyndigheten. Förslaget har mötts av invändningar från socialstyrelsen, som närmast hänvisat till pågående utredningsarbete som motiv för att beslut inte nu skulle fattas i dessa frågor. Enligt min uppfattning är emellertid inte de anförda skälen av den tyngd, att de uppväger behovet av en samordning av den avsedda utbildningen med sådan yrkesutbildning inom vårdområdet som redan ledes av den centrala skolmyndigheten. Jag förordar således, att utbildningen av barnhemsföreståndare, av ålderdomshemsföreståndare och av biträden för ålderdomshem m. m. ställes under tillsyn av skolämbetsverket.

Statens brandskola, vilken för närvarande ledes av en särskild styrelse, som sorterar direkt under Kungl. Maj:t, skulle enligt de sakkunnigas förslag inordnas under den centrala skolmyndigheten. Med hänsyn till vad styrelsen för statens brandskola i sitt avstyrkande remissvar anført rörande bl. a. skolans nära anknytning till brandförsvarets ledning och verksamhet i övrigt, anser jag mig inte nu böra föreslå någon ändring av skolans ställning i tillsynshänseende.

De förändringar, jag här förordat, torde i vissa fall medföra organisatoriska problem och aktualisera detaljfrågor om gränsdragningen såväl mellan olika utbildningsområden som mellan yrkesutbildning i egentlig mening och kursverksamhet av informativ natur, vilken enligt de sakkunnigas mening inte bör ledas av den centrala skolmyndigheten. Dessa spörsmål, liksom uppgiften att begränsa den centrala tillsynsmyndighetens verksamhet till frågor av central betydelse, bör närmare penetreras under den tid som återstår, innan slutlig ställning skall tas till skolämbetsverkets personalorganisation m. m.

Jag övergår så till frågan om principerna för organisationen av ett nytt skolämbetsverk.

Skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning är för närvarande organiserade enligt olika principer. Såsom tidigare redovisats betecknas dessa som avdelningsprincipen respektive fackbyråprincipen. De sakkunniga har vid sina överväganden funnit, att båda dessa organisationsprinciper bör tillämpas vid organisationen av det nya skolämbetsverket. Detta skulle enligt de sakkunnigas mening ske på det sättet att kansliorganisationen delades upp i tre sektorer, av vilka en skulle organiseras enligt avdelningsprincipen för ärenden rörande det allmänna undervisningsväsendet och en enligt fackbyråprincipen för ärenden rörande yrkesutbildningsväsendet. Slutligen skulle en för hela skolområdet gemensam sektor organiseras, närmast för ärenden rörande planering och administration.

De sakkunnigas organisationsförslag har föranlett starkt delade meningar bland remissmyndigheterna. En grupp, till vilken statskontoret och skolöverstyrelsen hör, har avvisat förslaget och förordat en organisation enligt avdelningsprincipen för hela ämbetsverket. Ärendena bör enligt denna meningsriktning fördelas mellan avdelningarna efter sin sakliga innebörd och först inom avdelningarna i viss mån uppdelas efter skolform.

Skolöverstyrelsens förslag innebär i sina huvuddrag, att ärendena på yrkesutbildningsområdet skulle inordnas i ett ämbetsverk, organiserat på i princip samma sätt som skolöverstyrelsen nu är uppbyggd. Statskontoret å sin sida har byggt upp sitt organisationsförslag på ett principiellt resonemang rörande arbetsuppgifternas centrala innebörd. Enligt ämbetsverkets mening finns det i första hand anledning att skilja på tre huvudtyper av ärenden, nämligen ärenden rörande undervisning, planering och administration. Då undervisningsärenden i nuvarande läge kan bedömas bli av synnerligen stor omfattning, har statskontoret gjort en uppdelning i ärenden, som avser undervisning av elever, och ärenden, som avser utbildning av lärare. Med dessa utgångspunkter föreslår statskontoret, att skolämbetsverket organiseras på fyra avdelningar, och framhåller, att förslaget syftar till att åstadkomma största möjliga koncentration och samordning av viktiga beslut.

En annan grupp remissmyndigheter, bland vilka märkes yrkesöverstyrelsen och flera organisationer inom arbetsmarknad och näringsliv, har ställt sig bakom de sakkunnigas huvudförslag. Enligt den uppfattning dessa företräder är den sammanhållning av undervisnings- och organisationsärenden för varje slag av yrkesutbildningsanstalter, som fackbyråprincipen möjliggör, av väsentlig betydelse såväl för kontakten med de grenar av näringslivet, som utbildningen skall betjäna, som för möjligheterna att snabbt tillgodose uppkommande utbildningsbehov.

Enligt min mening företer de sakkunnigas huvudförslag väsentliga brister. En uppdelning på olika sektorer, inom vilka ärendena fördelas efter skilda principer, skulle medföra, att åtskilliga av de olägenheter, som är förenade med den nuvarande uppdelningen på skilda ämbetsverk, skulle kvarstå även efter en omorganisation. Lösningen av organisationsfrågan bör därför, som jag redan inledningsvis framhållit, sökas efter linjer, som möjliggör en samordnad handläggning av likartade ärenden och ett tillgodoseende av kraven på enhetlighet i verksamheten.

Härtill kommer ytterligare en väsentlig omständighet. Jag har framhållit, att ämbetsverket i högre grad än vad de sakkunniga tänkt sig bör få uppgifter, som är av annan karaktär än de båda överstyrelsernas nuvarande. De planerande och samordnande funktionerna bör få en mer framträdande plats, medan ärenden som mera direkt anknuter till den löpande verksamheten inom skolväsendet bör bli av mindre omfattning. Bl. a. bör ämbetsverket, såsom statskontoret framhållit, inte onödigtvis belastas med uppgifter av rutinkaraktär eller med ärenden, beträffande vilkas handläggning fast praxis utvecklats. De skäl, som

kan anföras för att hålla ärenden av olika slag samlade kring en och samma skoltyp — innebörden av fackbyråprincipen — förlorar därmed väsentligt i styrka.

Med hänsyn till det anförda anser jag, såsom jag redan i det föregående angivit, en organisation av det slag, som förordats av statskontoret, vara den mest ändamålsenliga. I förhållande till skolöverstyrelsens förslag erbjuder den av statskontoret presenterade lösningen den fördelen, att en ytterligare koncentration erhålles genom att någon motsvarighet till skolöverstyrelsens nuvarande organisationsavdelning inte medtages. Ärenden, som i överstyrelsens förslag hänförs till en organisationsavdelning, har till sin sakliga innebörd bedömts vara av sådan art, att de utan olägenheter kan fördelas på de övriga avdelningarna och samordnas med deras uppgifter. Eftersom en viss del av organisationsärendena inom skolöverstyrelsens nuvarande verksamhetsområde därvid lämpligen torde kunna sammanföras med undervisningsärendena, bör ett slopande av den särskilda organisationsavdelningen också medföra en utjämning av skillnaderna mellan yrkesöverstyrelsens nuvarande fackbyråer och de nuvarande rotlarna inom skolöverstyrelsens undervisningsavdelning.

Även om jag således anser, att det med hänsyn till kansliorganisationens funktionsduglighet är nödvändigt att skapa ett i princip integrerat ämbetsverk, finner jag det samtidigt angeläget, att så långt möjligt beakta synpunkterna från de remissmyndigheter, som i de sakkunnigas förslag sett en garanti för att yrkesutbildningsintressena skulle bli tillgodosedda i tillräcklig mån. Deras synpunkter i organisationsfrågan är att betrakta som ett uttryck för behovet av att åstadkomma en intim samverkan mellan arbetsmarknad och näringsliv å den ena sidan och olika skolmyndigheter å den andra. Jag har redan inledningsvis anslutit mig till uppfattningen att detta är ett vitalt intresse och framhållit, att det kan tillgodoses på annat sätt än att de sakkunnigas organisationsförslag genomföres.

I första hand bör ett ökat inflytande från intressenter, som står yrkesutbildningen närmast, åstadkommas genom en annan sammansättning av verksstyrelsen än vad de sakkunniga tänkt sig. Kansliet bör emellertid också organiseras så, att kontakter med näringslivet underlättas. Efter närmare överväganden av hur ett sådant behov skall kunna tillgodoses i en verksorganisation av integrerad typ har jag funnit, att en lämplig lösning kan nås, om undervisningsärendena fördelas på två avdelningar, den ena för ärenden avseende huvudsakligen allmän undervisning och den andra för ärenden rörande yrkesundervisning.

Uppdelningen av ärenden mellan två undervisningsavdelningar bör givetvis ske så, att handläggningen av närbesläktade ärenden inte splittras mellan avdelningarna. Således bör alla gymnasiefrågor, även rörande fackgymnasierna, hänföras till samma avdelning, nämligen undervisningsavdelningen för allmänna skolfrågor under vilken också undervisningsfrågor rörande samtliga fackskolor bör inordnas. Till avdelningen för undervisningsfrågor rörande yrkesutbildningen bör hänföras undervisningsfrågor angående i första hand utbildning för industri, hantverk, handel, kontorsverksamhet, husligt arbete och vårdområdena.

Som skäl för upprättande av två undervisningsavdelningar vill jag vidare framhålla följande. Enligt statskontorets förslag skulle undervisningsavdelningen indelas i rotlar, mellan vilka ärendena skulle fördelas efter skolform. Endast en av dessa rotlar skulle enligt statskontorets skiss handlägga undervisningsfrågor inom yrkesutbildningsområdet. Med hänsyn till den omfattning undervisningsfrågorna kan väntas få även efter en omorganisation av den centrala skolledningen är det föga sannolikt, att en omprövning av föreliggande arbetsuppgifter kan leda till en så stark koncentration av detta slags ärenden att de skulle kunna handläggas inom en enda rotel för hela yrkesutbildningsområdet. Sannolikt måste det bli fråga om minst två arbetsenheter. Statskontoret har vidare till planeringsavdelningen hänfört vissa uppgifter rörande yrkesutbildningen, vilka det enligt min uppfattning synes mera motiverat att hänföra till undervisningsavdelningen. Det finns således enligt min uppfattning anledning att räkna med ett behov av två eller tre rotlar för undervisningsfrågor rörande yrkesutbildningen.

Med hänsyn till den inriktning ämbetsverkets arbete bör ha, torde undervisningsfrågorna således bli så omfattande, att det blir för betungande för en avdelningschef att i detta avseende leda verksamheten inom hela utbildningsområdet. Genom en uppdelning på två avdelningar vinnes flera väsentliga fördelar. För det första uppnås en ändamålsenligare arbetsorganisation på avdelningschefsplanet samtidigt som möjligheter skapas att inom en avdelning sammanhålla de ärenden, för vilkas handläggning man inom ämbetsverket är i särskilt hög grad beroende av fortlöpande kontakter med näringslivet. Den rådgivning och den mera omedelbara kontakt med ämbetsverket i övrigt, som företrädarna för yrkesutbildningen inom skolväsen och näringsliv kan vara i behov av, torde nämligen till övervägande del föranleda hänvändelse till en undervisningsavdelning med av mig angivna uppgifter. En sådan avdelning skulle således i detta hänseende komma att få samma betydelse och fylla samma funktioner som de särskilda fackbyråerna inom yrkesöverstyrelsen nu har.

Vidare medför en uppdelning att yrkesutbildningen inom det centrala ämbetsverket får en särskild företrädare på avdelningschefs-nivån, ett förhållande som jag tillmäter ett betydande värde med hänsyn till de avsevärda utvecklingsuppgifter på yrkesutbildningens område som ännu återstår. Samtidigt vill jag understryka, att detta självfallet inte får leda till att uppmärksamheten på yrkesutbildningsfrågorna minskas inom de övriga avdelningarna; det skulle ju för övrigt strida mot den grundläggande integrationsprincipen.

Slutligen kan förefintligheten av en särskild undervisningsavdelning för yrkesutbildningen av till en början måttligt omfång antas väsentligt underlätta ett framtida inordnande av ytterligare yrkesutbildningsområden under skolambetsverkets ledning.

Sammanfattningsvis föreslår jag alltså, att skolambetsverket skall omfatta följande fem avdelningar, nämligen *undervisningsavdelningen för allmänna skolfrågor (UA)*, *undervisningsavdelningen för yrkesutbildningsfrågor (UY)*, *avdel-*

ningen för lärarutbildning och pedagogiskt utvecklingsarbete (L), planeringsavdelningen (P) samt administrativa avdelningen (A).

Dessutom bör som fristående enhet finnas en särskild folkbildningsrotel (F).

Rotlarnas antal och ärendenas fördelning på rotlar är det enligt min mening inte möjligt att fastställa i detta sammanhang. Dessa spörsmål bör jämsides med frågorna om decentralisering och personalorganisation ytterligare prövas i det fortsatta utredningsarbetet från de utgångspunkter jag här angivit. Beträffande rotlarnas antal vill jag i anslutning till de principiella synpunkter härutinnan, som statskontoret anfört, framhålla som angeläget, att det inte bör uppgå till mer än ca tjugo.

Verksledningen bör enligt de sakkunnigas förslag utövas av en styrelse, bestående av 11 personer, med en majoritet av lekmän utsedda av Kungl. Maj:t. Lekmännen skulle enligt förslaget inte representera speciella intressen eller organisationer. För den direkta kontakten med intressenter utanför ämbetsverket har de sakkunniga föreslagit en rådgivande nämnd.

Förslaget rörande styrelsens sammansättning har mötts av bestämda invändningar från flera håll. Yrkesöverstyrelsen, Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen har gjort sitt tillstyrkande av omorganisationsförslaget beroende av att i styrelsen kommer att ingå representanter för organisationerna på arbetsmarknadens och näringslivets områden. Även statskontoret företräder en sådan uppfattning och föreslår, att styrelsen skall bestå av ämbetsverkets generaldirektör, dennes ställföreträdare samt sex utomstående ledamöter, som bör representera föräldrarna, arbetsmarknadens parter, kommunerna och den pedagogiska forskningen.

Som jag förut berört, finner jag det vara av grundläggande betydelse, att skolväsendet står i nära kontakt med samhällslivet i övrigt. Denna kontakt kan givetvis organiseras på olika sätt och de sakkunniga har härvidlag tillmätt den rådgivande nämnden väsentlig betydelse. Som framgår av benämningen skulle denna emellertid endast ha en rådgivande funktion. En direkt förankring i styrelsen för viktiga intresseområden innebär enligt min mening en betydligt bättre garanti för att skolämbetsverket tillförsäkras stöd från samhällslivets sida. Jag anser mig därför böra förorda, att ämbetsverkets styrelse till huvudsaklig del skall bestå av lekmän, som direkt företräder för skolväsendet viktiga samhällsområden.

Beträffande styrelsens uppgifter anser jag i likhet med statskontoret, att styrelsen bör ha att fatta beslut endast i ärenden, som gäller viktigare framställningar eller yttranden till Kungl. Maj:t, i frågor av principiell natur eller eljest i ärenden av särskild vikt.

Utöver lekmanrepresentanterna bör som statskontoret förordat endast verkets chef och dennes ställföreträdare ingå i styrelsen. Den sakkunskap, som övriga chefstjänstemän besitter, kan på ett tillfredsställande sätt tillvaratas vid ärendenas beredning samt vid föredragningar i styrelsen.

Beträffande lekmanrepresentationen har vid remissbehandlingen förslag framförts om en bred förankring bland olika organisationer och andra samhällsorgan, vilket enligt vissa förslag skulle leda till att styrelsen bleve en stor församling. Enligt min bedömning måste emellertid den största hänsyn tas till styrelsens möjligheter att arbeta effektivt. För egen del har jag funnit, att ledamotsantalet kan begränsas till det antal, som de sakkunniga föreslagit, dvs. 11 personer. Utöver den självskrivna verksrepresentationen bör således 9 av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter ingå, vilket antal jag bedömer som tillräckligt för att de viktigaste intresseområdena skall kunna bli företrädade i styrelsen. Jag förordar, att denna får följande sammansättning, nämligen

generaldirektören, tillika styrelsens ordförande,

generaldirektörens ställföreträdare,

1 ledamot som äger god förtrogenhet med arbetsmarknadsfrågor,

1 företrädare för universitets- och högskoleväsendets avnämaringressen,

1 företrädare för arbetsgivare- och avnämaringresserna inom industri och hantverk,

1 företrädare för arbetsgivare- och avnämaringresserna inom handel och kontor,

1 företrädare för arbetsgivare- och avnämaringresserna inom vårdområdet, dvs. främst landstingen,

3 företrädare för arbetstagarintressena samt

1 företrädare för primärkommunerna.

Inom denna ram bör samtidigt föräldraintressena kunna komma till uttryck på ett naturligt sätt.

De av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna bör förordnas för en tid av fyra år.

De sakkunnigas förslag om en *rådgivande nämnd* av stor omfattning får i viss utsträckning betraktas som en följd av förslaget att någon direkt representation för myndigheter och organisationer inte skulle finnas i styrelsen. I samma mån som remissmyndigheterna krävt direkt representation i styrelsen har de tillmätt den rådgivande nämnden begränsat värde.

Med den sammansättning av styrelsen, som jag förordat, finner jag det knappast motiverat med en rådgivande nämnd. Jag vill i detta sammanhang erinra om att i enlighet med i propositionen 1962: 54 framlagt förslag (s. 413) en rådgivande nämnd nyligen tillsatts inom skolöverstyrelsen för utvecklingsarbete och försöksverksamhet m. m. Inom ett gemensamt skolämbetsverk bör en dylik nämnd också behandla frågor, som har anknytning till yrkesutbildningsområdet. Huruvida härutöver behov kan komma att föreligga av att i institutionaliserade former knyta rådgivande organ till ämbetsverket, bör enligt min mening göras beroende av de erfarenheter som vinnes, sedan det nya ämbetsverket trätt i funktion, och i första hand prövas av verkets styrelse.

I fråga om *skolämbetsverkets chefsorganisation* följer av vad jag föreslagit rörande verksorganisationen, att motiv ej föreligger för två överdirektörstjänster. Statskontoret har ansett att det kan ifrågasättas, om det inom skolämbetsverket

kommer att finnas behov av någon överdirektör över huvud taget. För min del anser jag en sådan tjänst nödvändig med hänsyn till arten och omfattningen av det nya verkets betydelsefulla arbetsuppgifter.

Mitt förslag rörande verksorganisationen innebär, att behov föreligger av fem avdelningschefstjänster. Avdelningscheferna bör i första hand ägna sig åt sammanhållande och nydanande verksamhet inom hela området för respektive avdelning. Tjänsterna bör därför som regel inte vara förenade med rotelchefstjänst.

Generaldirektörstjänsten bör placeras i lönegrad Bp 7. Beträffande överdirektörstjänsten föreslår jag placering i Bp 5. För avdelningschefstjänsterna bör, på sätt gäller för avdelningschefstjänst i skolöverstyrelsen, anställningsformen vara förordnande tills vidare. Jag föreslår att avdelningschefstjänsterna placeras i lönegrad Br 4. Vidare förordar jag att rotelchefstjänsterna placeras i B 3. Till frågan om anställningsform för sistnämnda tjänster torde jag få återkomma i annat sammanhang.

Personalorganisationen i övrigt och därmed sammanhängande frågor bör, som jag redan framhållit, ytterligare prövas i det fortsatta utredningsarbetet, innan slutlig ställning kan tas. Med hänsyn till de av mig i det föregående angivna utgångspunkterna för omorganisationen, vilka innebär en koncentration av verksamheten till i huvudsak planerande och samordnande funktioner, bedömer jag det som möjligt att i icke obetydlig mån nedbringa personalbehovet i förhållande till de båda överstyrelsernas nuvarande sammanlagda personalorganisation.

Som jag redan i olika sammanhang berört, måste i samband med en omorganisation av den centrala skolledningen en avsevärd del av nuvarande uppgifter decentraliseras till regionala och lokala organ. De sakkunniga har också ägnat denna fråga betydande uppmärksamhet och redovisat en omfattande förteckning över ärenden, som skulle kunna decentraliseras. Remissmyndigheterna har genomgående hälsat de sakkunnigas förslag i dessa hänseenden med tillfredsställelse och i många fall uttalat sig för längre gående åtgärder. I något remissvar uttalas dock tveksamhet på denna punkt, bl. a. under erinran om att man vid övervägande av decentraliseringsspörsmål även bör beakta, att det samlade arbetskraftsbehovet kan vara mindre vid en centraliserad handläggning än vid en decentraliserad. Den sistnämnda synpunkten får naturligtvis inte förbises. Den har betydelse särskilt vid ifrågasatt decentralisering av ärenden, som kräver starkt specialiserad fackkunskap för sin handläggning.

Utöver vad jag redan anfört vill jag för egen del här framhålla ytterligare ett väsentligt skäl för förläggning av beslutanderätten så långt ned i instansordningen som möjligt. I samband med skolstyrelserreformen 1956 betonades starkt betydelsen av att genom allt större lokalt och regionalt ansvar fastare förankra skolväsendet hos dem som på fältet bär upp det. Genom den nämnda reformen skapades också goda förutsättningar för beslutanderätt i de instanser, där den bästa kännedomen finns om förhållanden som inverkar på och beröres av besluten.

Enligt min mening har de sakkunniga genom sina principiella synpunkter och framlagda förslag klart ådagalagt, att betydande möjligheter föreligger att fortsätta ännu ett stycke på den inslagna vägen mot ökat lokalt och regionalt inflytande på skolväsendet.

Sedan de sakkunnigas förslag uppgjordes, har äldre författningar i betydande utsträckning ersatts med den nya skollagen och skolstadgan. En förnyad detaljerad genomgång av decentraliseringsfrågorna fordras därför. Detta är även påkallat av att jag i likhet med flera remissmyndigheter anser, att decentralisering kan ske i betydligt större utsträckning än de sakkunniga förutsatt. Vid den fortsatta organisationsutredningen bör även mycket långtgående uppslag prövas och decentralisering, av skäl som jag nyss angav, kunna ifrågakomma, även om det kan göras gällande att en central handläggning i och för sig skulle kunna innebära en viss arbetsbesparing.

Vid undersökningarna i decentraliseringsfrågorna bör som en riktpunkt för arbetet gälla, att en förläggning av beslutanderätten till det lokala planet skall eftersträvas. Dock bör framhållas, att med decentralisering här menas en överflyttning av *beslutanderätten* i en fråga från högre till lägre instans. Åtgärder av servicekaraktär, som innebär rationaliseringar och förenklingar utan att beröra beslutsfattandet och som lämpligen kan vidtas centralt eller regionalt, bör givetvis inte hindras eller motverkas av åtgärder i decentraliseringssyfte. Tvärtom bör det åligga den centrala skolmyndigheten att beakta och verka för rationaliseringsåtgärder, som är ägnade att underlätta och främja skolverksamheten som helhet.

De anförda synpunkterna har giltighet även för den centralupphandling av undervisningsmateriel m. m. som nu handhas av yrkesöverstyrelsen. Centrala åtgärder för att tillgodose skolornas behov av materiel är otvivelaktigt av stort värde. Jag anser det emellertid tveksamt, om verksamheten skall åvila den centrala skolmyndigheten. Möjligheterna att finna andra former för denna verksamhet, eventuellt i kommunförbundens regi, bör därför undersökas.

Som ett led i decentraliseringssträvandena bör, såsom de sakkunniga gjort, även beaktas möjligheterna att i ökad utsträckning flytta beslutanderätten från Kungl. Maj:t till lägre instanser.

Enligt mitt förslag skall skolverksamheten inom fackämbetsverkens tillsynsområden nu endast i begränsad utsträckning inordnas under skolämbetsverket. Något behov av att utvidga *länsskolnämndernas verksamhet* till de utbildningsområden som tills vidare skall ligga kvar under fackämbetsverken uppkommer inte i detta sammanhang. Jag är emellertid ense med de sakkunniga om att området för länsskolnämndernas verksamhet i vad avser yrkesutbildningen i princip bör sammanfalla med den centrala myndighetens. I förevarande sammanhang innebär detta i huvudsak endast en utvidgning i vad avser sjöbefälsutbildningen och utbildningen inom vissa vårdområden. Härtill kommer emellertid att omorganisationen, förutom genom decentraliseringsåtgärder, medför ökade arbetsuppgifter för länsskolnämnderna, främst genom ökade tillsynsuppgifter

beträffande yrkesutbildningen. Därav följer, att behovet av personalförstärkningar vid länskolnämnderna kan behöva övervägas. I första hand kan det bli behövt att till nämnderna knyta ytterligare pedagogiskt utbildad personal för yrkesutbildningen. Dessa liksom övriga frågor rörande länskolnämndernas organisation och frågan om länskolnämnd för Stockholms stad bör prövas i det fortsatta utredningsarbetet.

Av skäl som jag tidigare redovisat föreligger behov att snarast möjligt genomföra den omorganisation jag här förordat. De sakkunniga har föreslagit, att det nya skolämbetsverket skall börja sin verksamhet den 1 juli 1964. Av praktiska skäl bör enligt min mening tidpunkten för det nya ämbetsverkets start framskjutas något och nu beräknas ske den 1 oktober 1964.

I olika hänseenden, som jag i det föregående berört, måste ett fortsatt utredningsarbete ske med inriktning på att slutliga förslag beträffande omorganisationen av skolväsendets centrala ledning och därmed sammanhängande spörsmål skall föreläggas 1964 års riksdag. Beträffande formerna för detta utredningsarbete ansluter jag mig i huvudsak till vad statskontoret förordat. Jag kommer således senare denna dag att anhålla om Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en särskild organisationskommitté med uppgift att — under förutsättning av riksdagens bifall till vad jag här förordat — utföra det erforderliga utredningsarbetet. Vidare bör beslutas om provisoriskt upprättande av den organisationssektion, som kan förutsättas komma att ingå i det nya ämbetsverket. Kostnaderna härför under nästa budgetår liksom för möjligen erforderlig förstärkning av länskolnämndernas personal på grund av en under nästa budgetår successivt genomförd decentralisering torde få bestridas genom anslagsöverskridanden.

Under åberopande av vad jag sålunda anført och förordat hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna av mig förordade riktlinjer för utformningen av skolväsendets centrala ledning m. m.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnar Samuelsson

**Schematisk förteckning över arbetsuppgifter å de olika rotlarna
i statskontorets förslag till organisationsplan för skolämbetsverket¹**

Statskontorets förslag: Avdelning, rotel och uppgifter	Korresponderande rotlar enligt de sakkunnigas förslag
<i>Undervisningsavdelningen:</i>	
U 1 Undervisningsfrågor avseende grundskolan, folkskolan och fortsättningsskolan, i folkskolan inbyggda högstadielinjer, skolor vid sjukvårdsanstalter och barnhem, nomadskolor samt enskilda skolor, där undervisning meddelas för skolpliktiga barn. Undervisningsfrågor avseende övningsämnen.	U 2, Sr
U 2 Undervisningsfrågor — dock ej beträffande övningsämnen — avseende statliga, kommunala och enskilda allmänna gymnasier, på allmänbildning inriktade fackskolor, realskolor och flickskolor, försvarets läroverk, specialgymnasiet för lantbruks-, mejeri- och skogsstuderande.	U 3
Undervisningsfrågor avseende högre tekniska läroverk, konstfackskolan, bergsskolan i Filipstad, textilinstitutet i Borås och Norrköping, tekniska skolor, tekniska fackskolor samt sjöbefälsskolor.	Y 2
Undervisningsfrågor avseende handelsgymnasier och merkan-tila fackskolor.	Y 3
Undervisningsfrågor på gymnasienivå avseende jordbruk med binärningar.	J
Undervisningsfrågor på gymnasienivå avseende skogsbruk.	Sk
U 3 Undervisningsfrågor avseende centrala, kommunala och enskilda yrkesskolor inom industri och hantverk, yrkesutbildning för industri och hantverk inom näringslivet samt sjömansskolor.	Y 1
Undervisningsfrågor avseende kommunala och enskilda yrkes- skolor inom området för handel och kontor.	Y 3
Undervisningsfrågor avseende kommunala och enskilda yrkes- skolor för husligt arbete och hemslöjd samt lantbruksskolor, hemvårdarinneutbildning och hemsamaritutbildning.	Y 4
Undervisningsfrågor avseende barnavård, sjuk- och hälsovård, samt socialvård.	Y 5
Undervisningsfrågor under gymnasienivå avseende jordbruk med binärningar.	J
Undervisningsfrågor under gymnasienivå avseende skogsbruk.	Sk
Undervisningsfrågor avseende omskolningskurser och arbets- löshetskurser.	Or

¹ Jfr bilaga 4.

Statskontorets förslag: Avdelning, rotel och uppgifter	Korresponderande rotlar enligt de sakkunnigas förslag
U 4 Pedagogiska hjälpmedel för undervisning inom det allmänna undervisningsväsendet. Hjälpmedelscentralerna. Pedagogiska hjälpmedel inom yrkesutbildningsväsendet. Förlagsverksamhet.	U 4 Y 6
U 5 Skolpsykologisk verksamhet avseende bl a testningar, skolmognadsprov och andra tillämpningar av den pedagogiska psykologien inom alla skolformer.	L 2 (U 2, U 3)
<i>Avdelningen för pedagogisk utveckling och lärarutbildning</i>	
L 1 Frågor om utbildning av lärare i teoretiska läroämnena och övningslärare. Utbildningsfrågor rörande lärarkursanstalterna, teckningslärarinstitutet, seminarierna för huslig utbildning och slöjdlärarseminariet.	L 4
Frågor om utbildning av klasslärare. Utbildningsfrågor rörande folkskoleseminarierna och förskoleseminarierna samt på överstyrelsen ankommande uppgifter rörande lärarhögskolorna.	L 3
L 2 Frågor om utbildning av lärare i yrkesämnena, dock ej sådana, som handlägges inom L 1.	Y 6
L 3 Frågor om fortbildning av klasslärare och lärare i teoretiska ämnen samt övningslärare. Vidareutbildning av klasslärare.	L 3, L 4
L 4 Frågor om fortbildning av lärare i yrkesämnena.	Y 6
L 5 Pedagogiskt utvecklingsarbete. Pedagogiska försök.	L 1, Y 6 (L 2)
<i>Planeringsavdelningen</i>	
P 1 Översiktlig planläggning med utgångspunkt från nationella behov inom undervisningsväsendets område.	P 1, P 2
P 2 Regional planering innefattande organisation, lokalbehov, behov av utrustning och personal samt behov av lärarutbildning.	P 1, P 2 02, 03, 04
P 3 Lokal planering innefattande främst service vid arbete med lokala projekt.	P 2, P 3
P 4 Beräkning av framtida behov av statsbidrag till skolbyggnader och andra fasta anläggningar för undervisningsändamål. Fördelning av sådana bidrag.	P 3
P 5 Fortlöpande inventering rörande aktuella utbildningsbehov, främst inom yrkesutbildningens område. Kontakter och förhandlingar med kommunerna och näringslivet rörande angelägenhetsgradering och analys av olika vägar för behovens tillgodoseende. Ledning av organisatoriska försök i anslutning härtill.	Y 1, Y 2, Y 3, Y 4, Y 5, J, Sk

Statskontorets förslag: Avdelning, rotel och uppgifter	Korresponderande rotlar enligt de sakkunnigas förslag
<i>Administrativa avdelningen</i>	
A 1 Rättsliga frågor rörande tillämpningen av gällande författningar, främst inom personalområdet. Medverkan i utformningen av nya författningar inom skolväsendets område. Rådgivning i författningsfrågor gentemot regionala och lokala organ. Omhändertagandet av överstyrelsens administrativa service (skrivcentraler, telefonväxel, vaktmästare) samt diaries och arkiv. Frågor avseende verkets lokaler och personal m m.	A 1, A 2, A 3, A 4, k
A 2 Tillsättning av tjänster och behörighetsfrågor samt övriga personalfrågor, i den mån dessa ej ankommer på A 1. Organisationsfrågor i samband härmed, i den mån dessa ej ankommer på planeringsavdelningen.	01, 02, 03, 04
A 3 Kassor, donationer och fonder. Statsbidragsfrågor, dock ej avseende skolbyggnader. Petitaarbete och medelsförvaltning. Revision. Centralupphandling.	A 1, A 2, A 3, A 4
A 4 Skolhygieniska frågor. Psykisk barna- och ungdomsvård. Mentalhygieniska frågor. Personalfrågor av saklig natur rörande skolläkare och skolsköterskor. Ärenden avseende gymnastik, lek och idrott, simundervisning, friluftsvksamhet, trafikundervisning, brandskydd, olycksfallsvård och civilförvar. Skolsocial verksamhet (Kurativ). Hemkunskap och skolmältidsverksamhet. Yrkesvägledningsfrågor.	S b Sr U 2 L 2
A 5 Omskolningskurser och arbetsmarknadsfrågor: utrednings- och planeringsarbete i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen. Administration av centrala omskolnings- och för skolverket interna kurser i övrigt.	Or
<i>Folkbildningsroteln</i>	
Fb Folkhögskolor. Fackbiblioteken. Folkbildningsarbetet. Folkbiblioteken. (Skolbiblioteken).	F

Kommentar

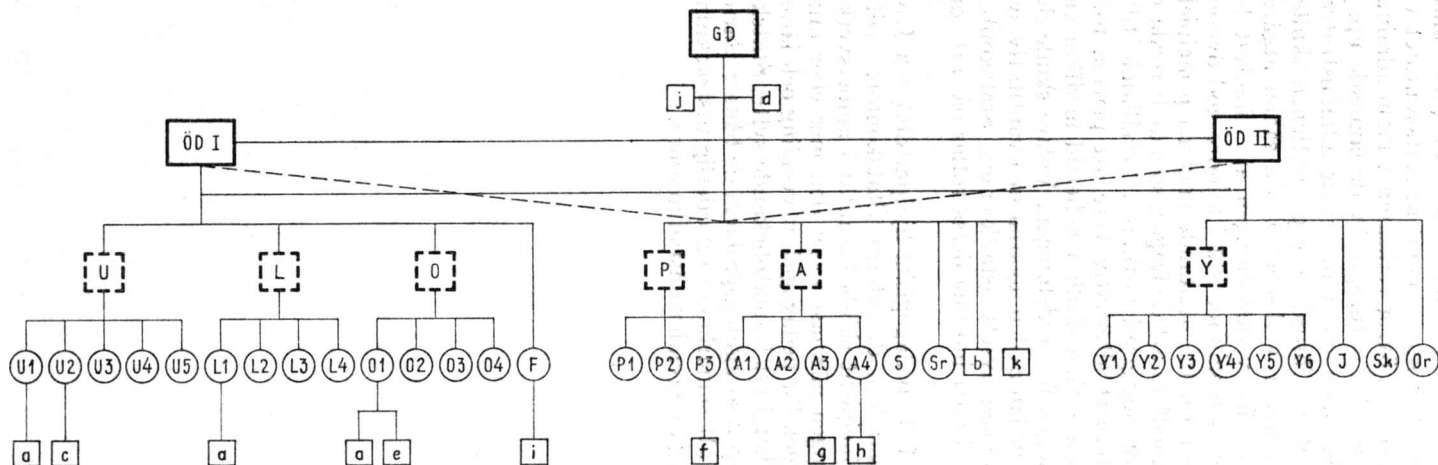
I sitt remissyttrande rörande skolväsendets centrala ledning framhåller statskontoret bl. a. följande i anslutning till den här redovisade förteckningen över arbetsuppgifternas fördelning på olika arbetsenheter.

De kompletterande utredningar, som erfordras, kan möjligen medföra någon förskjutning av arbetsuppgifterna mellan rotlarna. Då den föreslagna rotelindelningen på några punkter måhända tarvar en närmare förklaring — statskontoret tänker härvid främst på de med A 4 och A 5 liksom med U 4 och L 5 betecknade

rotlarna — vill ämbetsverket något beröra sitt ställningstagande i de aktuella fallen. Beträffande rotlarna A 4 (skolsociala frågor) och A 5 (arbetsmarknadsfrågor, administrativ ledning av centrala kurser m m) är statskontoret väl medvetet om, att dessa rotlars samband med övrig verksamhet inom administrativa avdelningen ytligt sett kan te sig mindre naturligt. Av de lämnade uppgifterna torde emellertid framgå att nämnda rotlar har en otvetydig administrativ prägel. Ett alternativ till den av statskontoret förordade organisationen skulle kunna vara att ställa dessa rotlar direkt under verkschefen. En sådan åtgärd skulle emellertid minska förutsättningarna för verksledningen att effektivt leda och samordna den totala verksamheten och sålunda stå i mindre god överensstämmelse med av ämbetsverket tidigare i detta utlåtande angivna principiella riktlinjer. Det skulle därjämte kunna medföra att de frågor, som de berörda rotlarna representerar, komme att i allt för hög grad beaktas i förhållande till övriga rotlars verksamhet. Ett annat tänkbart alternativ vore att placera rotlarna å undervisningsavdelningen. En sådan åtgärd skulle emellertid medföra en splittning i den huvudsakliga målsättningen för avdelningen. Vidare skulle det innebära en förskjutning i den balans mellan avdelningarna ur kvantitativ synpunkt som statskontorets organisationsförslag avsett åstadkomma. Statskontoret finner sålunda övervägande skäl tala för att inordna dessa rotlar på sätt som skett under administrativa avdelningen.

Jämväl placeringen av rotlarna U 4 (pedagogiska hjälpmedel) och L 5 (pedagogiska försök) å skilda avdelningar kan diskuteras. Statskontoret vill understryka de båda avdelningarnas principiellt skilda karaktär i ämbetsverkets förslag. Medan undervisningsavdelningen närmast avser den mer eller mindre löpande verksamheten, har avdelningen för pedagogisk utveckling och lärarutbildning såsom namnet anger i första hand ett framåtblickande syfte. Statskontoret är emellertid väl medvetet om att gränsdragningsproblem de båda rotlarna emellan kan uppstå. Av vikt är därför att samarbete i erforderlig utsträckning etableras, så att en smidig handläggning av ärendena åstadkommes.

De sakkunnigas förslag till organisationsplan för skolämbetsverket

Teckenförklaring:

kring bokstavsgrupp anger chefsbefattning, som ej är förenad med annan befattning inom verket

kring bokstav anger avdelningschefs-
befattning, förenad med undervisningsråds- eller byråchefs-
befattning

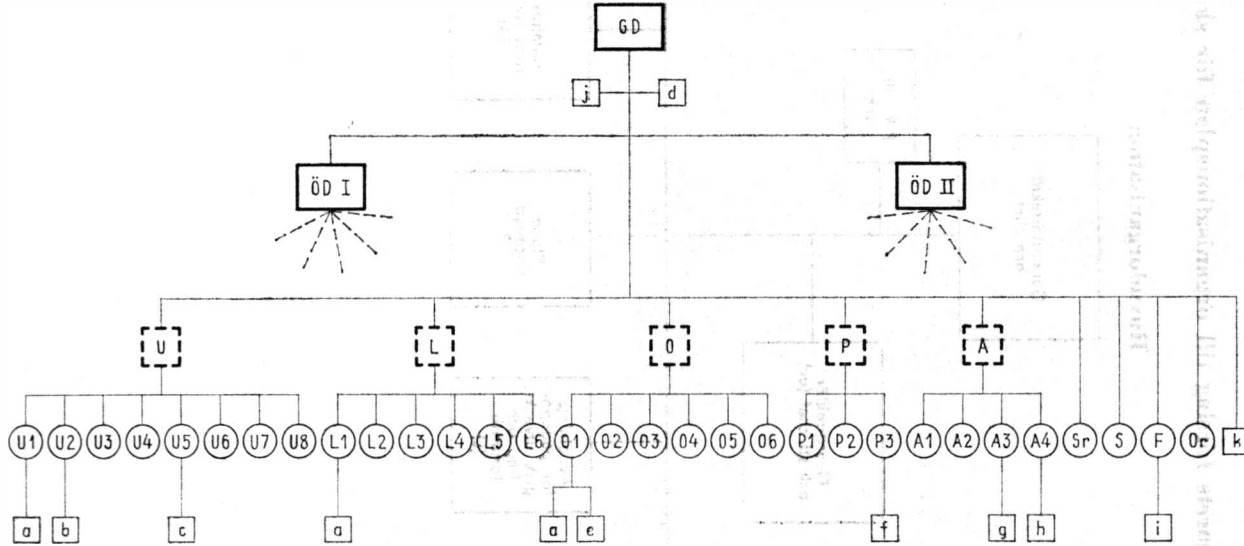
○ kring siffra, bokstav eller bokstavs-
grupp anger undervisningsråd eller
byråchef

kring liten bokstav anger sektion

GD = generaldirektör
 OD = överdirektör
 U = undervisningsavdelningen
 L = lärarutbildnings- och försöksavdelningen
 O = organisationsavdelningen
 P = planerings- och byggnadsavdelningen
 A = administrativa avdelningen
 Y = yrkesutbildningsavdelningen
 Sr = skolsociala roteln
 S = skolhygienroteln
 F = folkbildningsroteln
 J = roteln för jordbruksutbildning
 Sk = roteln för skogsbruksutbildning

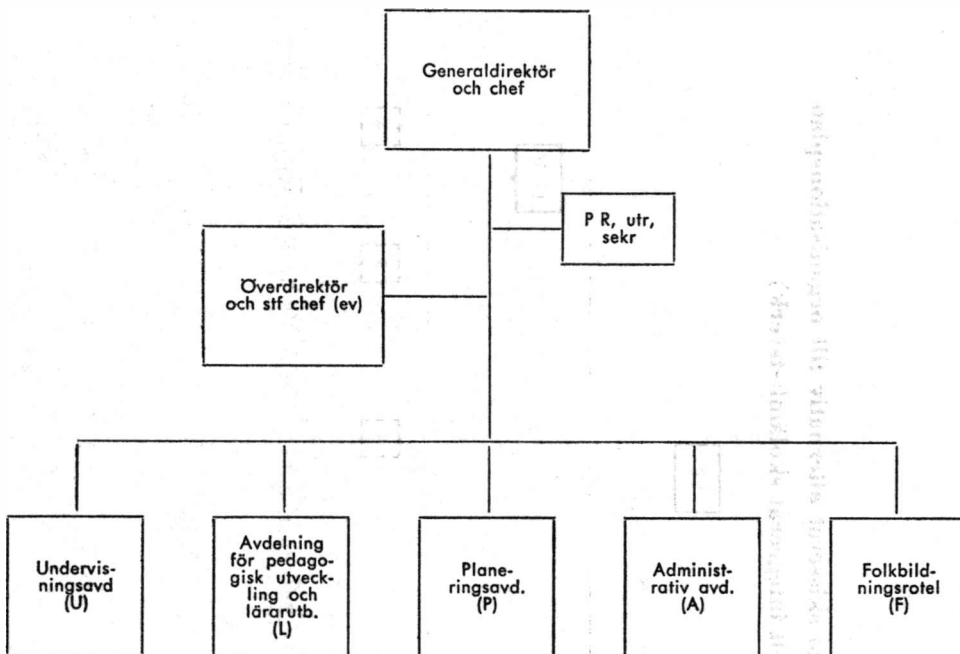
Or = omskolningsroteln
 a = administrativ sektion
 b = sektionen för fysisk fostran
 c = sektionen för hemkunskap och skol-
 måltidsverksamhet
 d = utredningssektionen
 e = meritkontoret
 f = arkitektkontoret
 g = revisionskontoret
 h = sektionen för centralupphandling
 i = bibliotekssektionen
 j = pressombudsmanen
 k = kanslisektionen

Av de sakkunniga skisserat alternativ till organisationsplan
(helt integrerat skolämbetsverk)

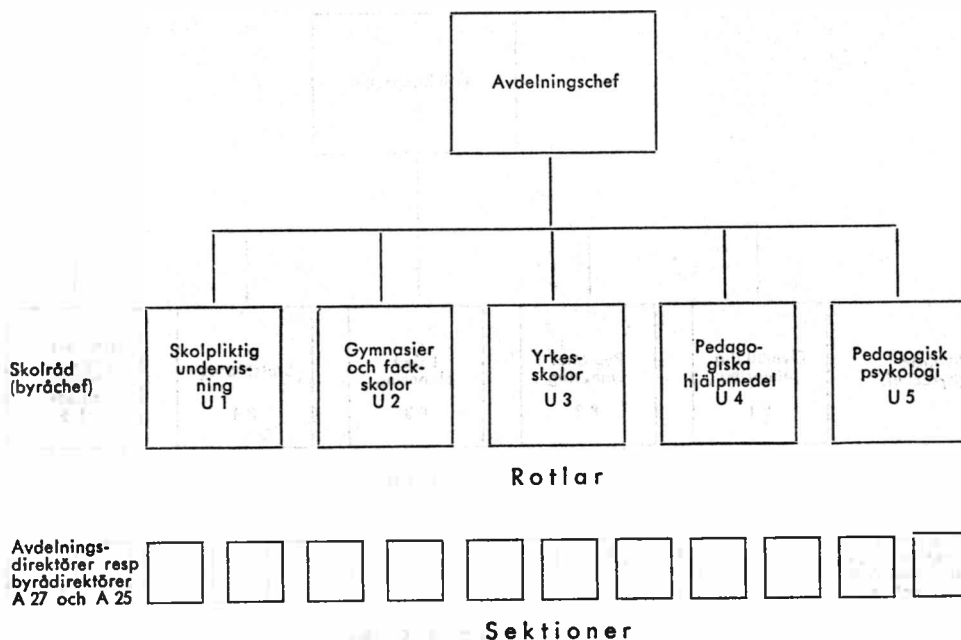

Statskontorets förslag till organisationsplan för skolämbetsverket

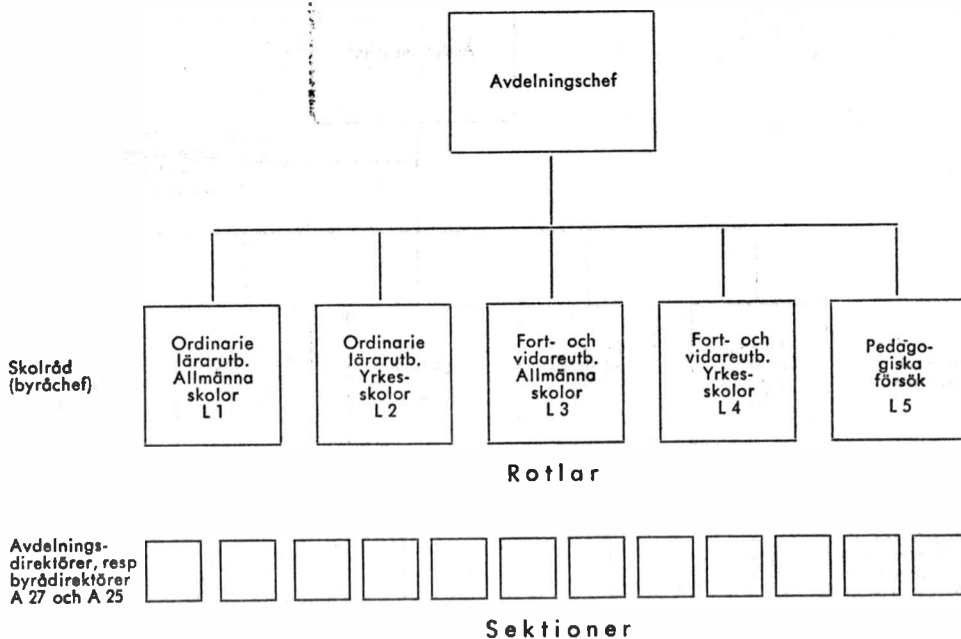
Huvudorganisation

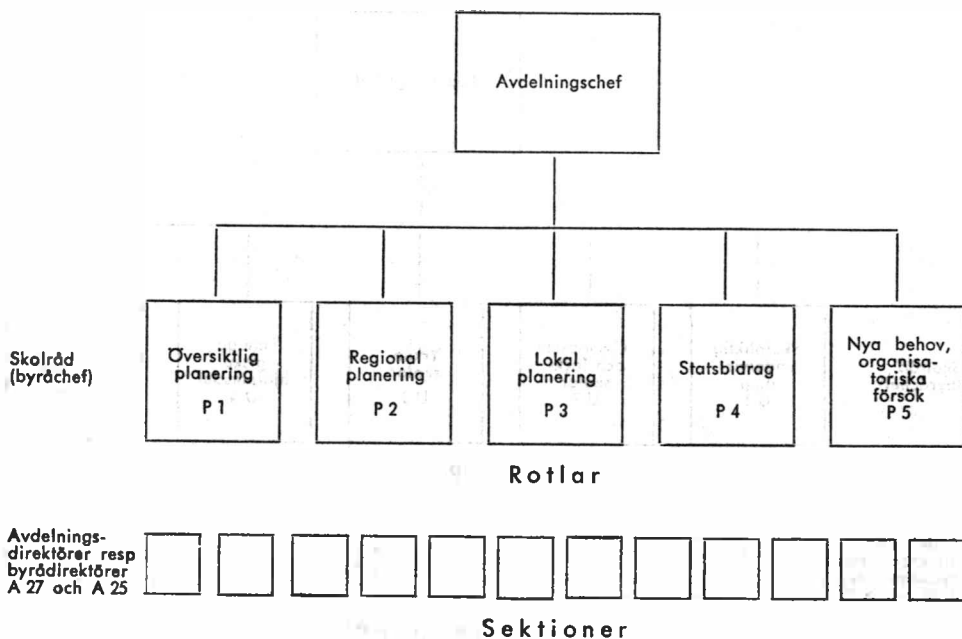
Undervisningsavdelning

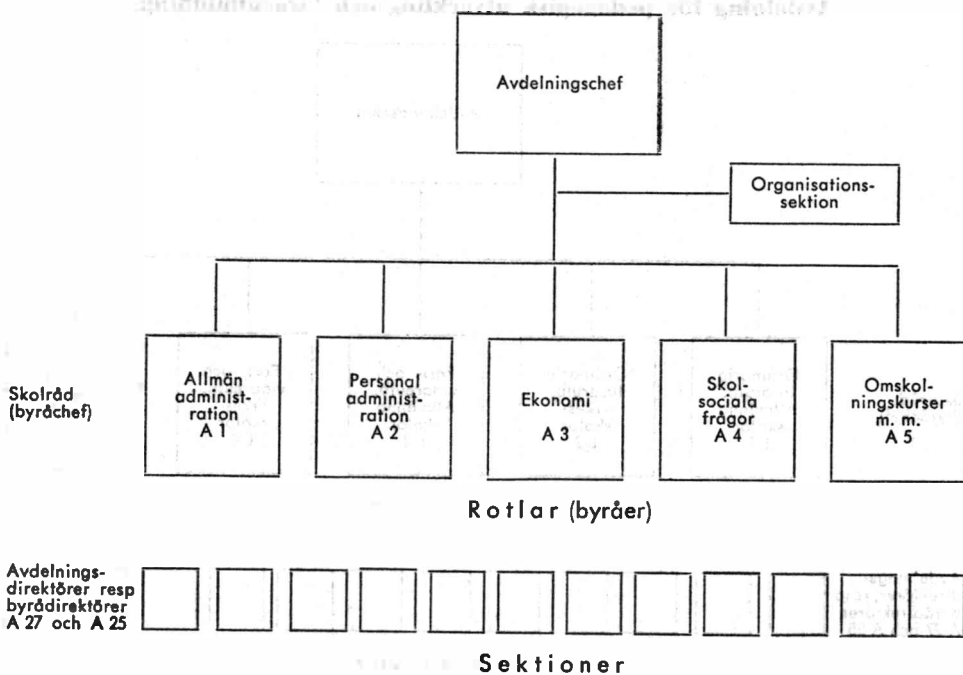
Avdelning för pedagogisk utveckling och lärarutbildning

Planeringsavdelning

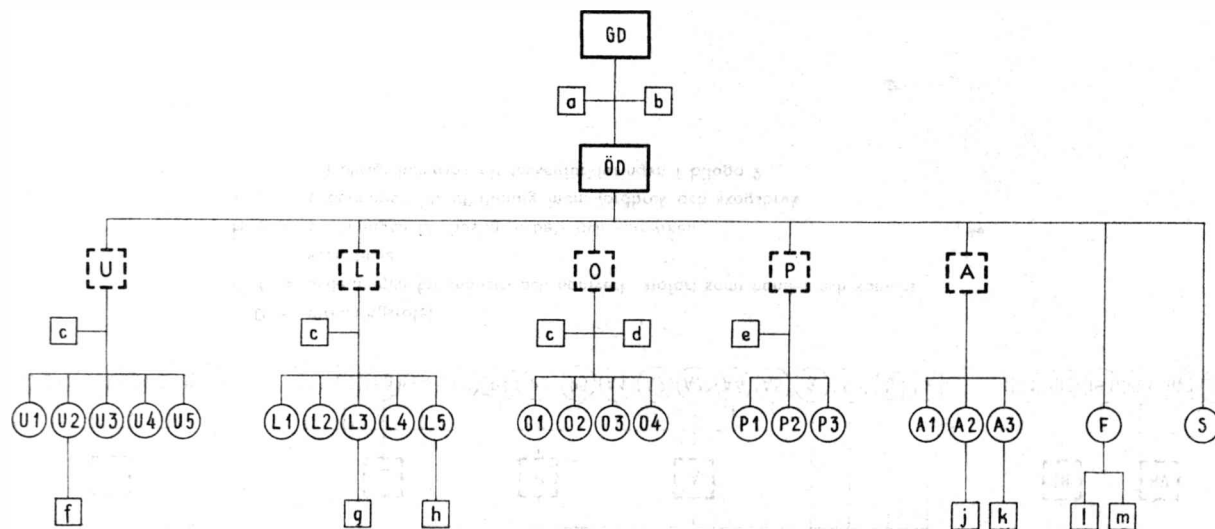

Administrativ avdelning

Skolöverstyrelsens förslag till organisationsplan för skolämbetsverket

Teckenförklaring:

anger avdelningschef

anger undervisningsråd eller byråchef

anger sektion

GD = generaldirektör

ÖD = överdirektör

U = undervisningsavdelning

L = lärarutbildnings- och försöksavdelning

O = organisationsavdelning

P = planerings- och byggnadsavdelning

A = administrativa avdelningen

F = folkbildningsroteln

S = skolhygienroteln

a = press- och kontaktsektion

b = utredningssektionen

c = administrativ sektion

d = meritkontoret

e = arkitektkontoret

f = sektion för examina och standardprov

g = riksentralen för pedagogiska hjälpmedel

h = sektion för yrkesvägledning

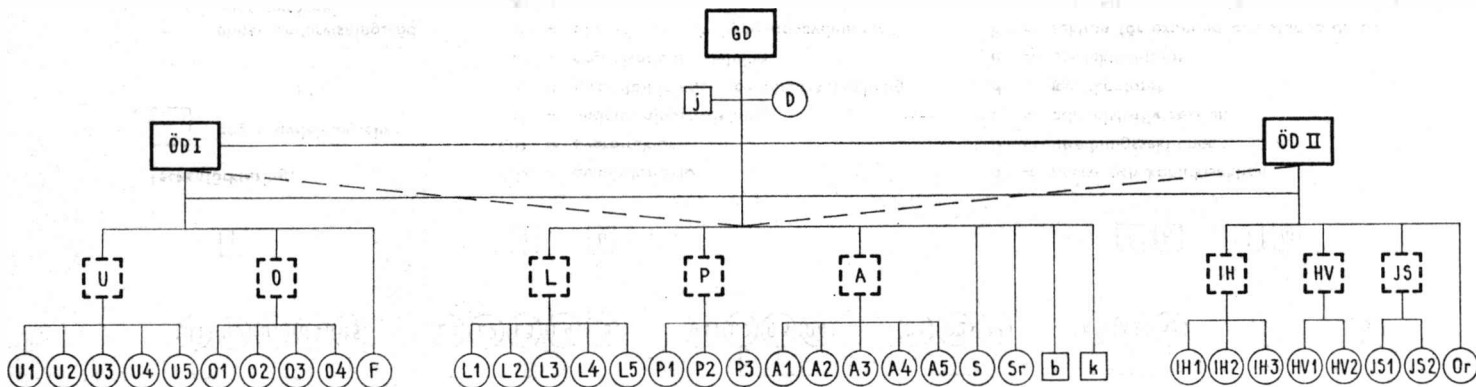
j = kameralsektion

k = sektion för centralupphandling

l = sektion för folkhögskolor m. m.

m = bibliotekssektion

**Överstyrelsens för yrkesutbildning
förslag till organisationsplan för skolämbetsverket**

D = utredningsrotel

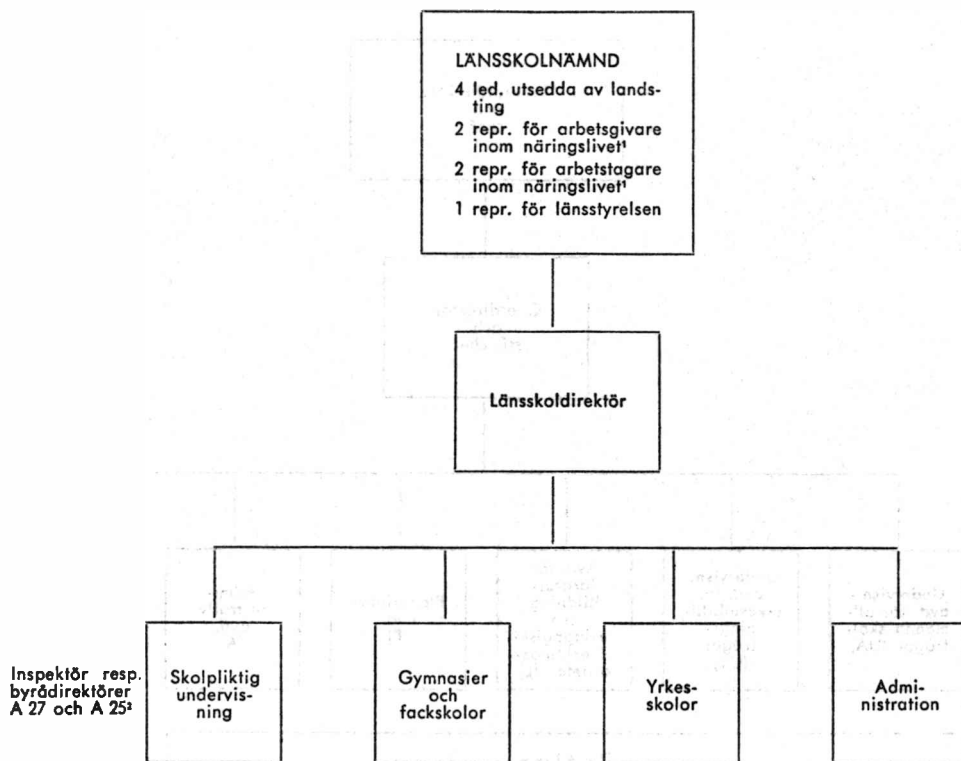
I H = avdelningen för industri och hantverk, sjöfart samt handel och kontorsverksamhet

H V = avdelningen för husligt arbete och vårdyrken

J S = avdelningen för utbildning inom jordbruk och skogsbruk

I övrigt hänvisas till teckenförklaringen i bilaga 2.

Statskontorets förslag till organisationsplan för länskolnämnd

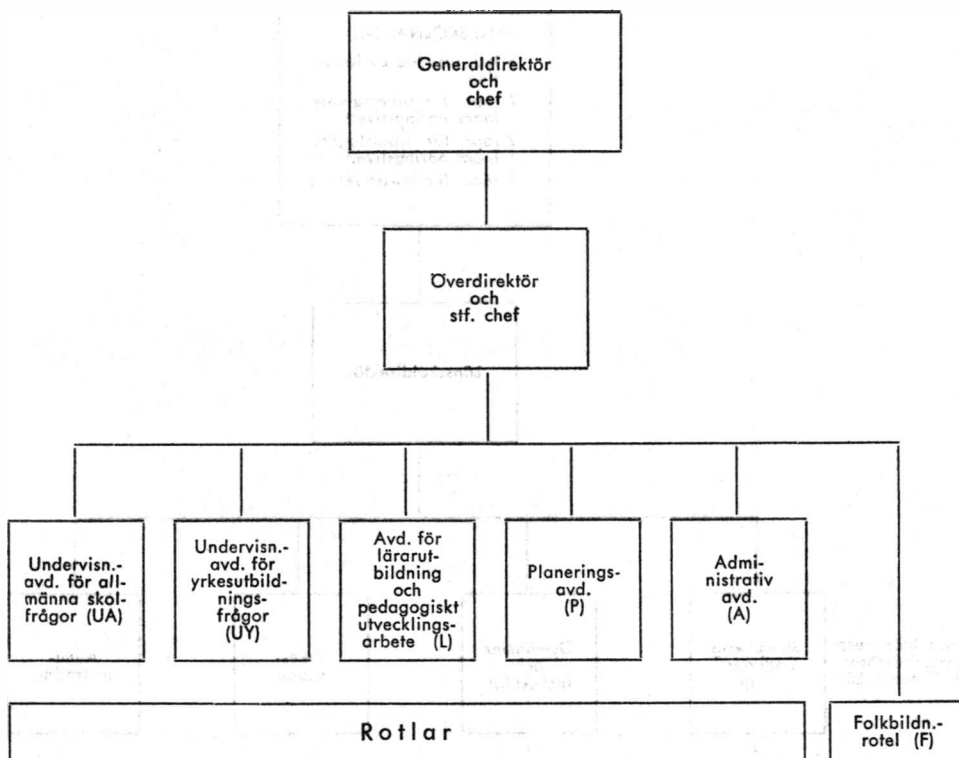
Sektioner

¹ Utvalda med hänsyn till att länets viktigaste näringsgrenar bör bli representerade. Utses av Kungl. Maj:t.

² Beroende på länets storlek.

³ Sammanläs i mindre län.

Departementschefens förslag till huvudorganisation för skolämbetsverket

INNEHÅLL

	Sid.
I. Inledning	3
II. Utgångspunkterna för utredningsarbetet	5
Nuvarande central ledning av yrkesskolväsendet	5
Överstyrelsen för yrkesutbildning	5
Skolöverstyrelsen	7
Lantbruksstyrelsen	8
Skogsstyrelsen	9
Fiskeristyrelsen	10
Sjöfartsstyrelsen	10
Socialstyrelsen	11
Medicinalstyrelsen	11
Övriga ämbetsverk	12
Tidigare diskussion	12
De sakkunnigas direktiv	15
III. Koncentration av skolväsendets centrala ledning	17
De sakkunniga	17
Avgränsningen av utredningsuppdraget	17
Enhetlig ledning av yrkesskolväsendet	19
Fristående yrkesutbildningsverk eller gemensamt skolämbetsverk	22
Yttranden	25
IV. Verksamhetsområde beträffande yrkesutbildningen	33
De sakkunniga	33
Uppgifter för yrkesutbildningens centrala ledning	33
Omfattningen av den yrkesutbildning, som bör inordnas under den centrala skolledningen	34
Industri och hantverk	35
Handel och kontorsverksamhet	36
Husligt arbete	36
Sjöfarten	36
Fisket	37
Jordbruket	37
Skogsbruket	38
Sjukvård	39
Socialvård	40
Statens brandskola och statens polisskola	40
Yttranden	41

V. Skolämbetsverkets organisation	49
De sakkunniga	49
Huvudprinciper för organisationen	49
Verksledningen	52
Fördelning på arbetsenheter	56
Yttranden	60
VI. Kompetensfördelningen mellan centrala, regionala och lokala organ ..	74
De sakkunniga	74
Länsskolnämndernas tillsynsområde	74
Decentralisering	74
Länsskolnämndernas organisation	76
Yttranden	77
VII. Genomförande av omorganisationen	82
De sakkunniga	82
Yttranden	82
VIII. Departementschefen	84
Bilaga 1—8	104